

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

GENDER AKCIONI PLAN OPŠTINE ŽEPČE

Žepče, lipanj 2012.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Sadržaj

Sadržaj	2
1. Uvod	4
2. Metodologija	5
3. Gender –senzitivna situaciona analiza	6
3.1. Profil op ine.....	6
3.1.1. Geografski i prirodni resursi i upravljanje prostorom	6
3.1.2. Demografske karakteristike i kretanja	7
3.1.3. Obrazovanje, sport i kultura	16
3.1.4. Zdravstvo i socijalna zaštita	24
3.1.5. Dostupnost fizi ke infrastrukture, urbanizam i zaštita okoliša	27
3.1.6. Stanovanje.....	30
3.1.7. Sigurnost.....	32
3.2. Analiza pravnog i regulatornog okvira i razvojnih politika	33
3.2.1. Analiza regulatornog okvira definiranog od strane op ine	33
3.2.2. Analiza razvojnih politika op ine	34
3.2.3. Veza sa razvojnim politikama viših razina vlasti i analiza njihovog utjecaja	34
3.3. Kulturološke vrijednosti, društveni stavovi i percepcije u lokalnoj zajednici	35
3.4. Ekonomija.....	42
3.4.1. Pregled stanja i kretanja u lokalnoj ekonomiji i tržištu rada i dostupnost i kontrola resursa	42
4.2. Analiza klju nih aktera –zainteresiranih strana u sferi ekonomije (stakeholder analiza)	79

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

4.3.SWOT analiza pozicije žena u sferi tržišta rada ekonomije,i dostupnosti i kontrole resursa.....	85
3.5. Politika i civilno društvo.....	87
3.5.1. Pregled stanja u sferama politike i funkcioniranja civilnog društva.....	87
3.5.2. Analiza ključnih aktera (zainteresiranih strana) u sferi politike i civilnog društva (stakeholder analiza)	104
3.6. Analiza općinskog proračuna.....	110
3.6.1. Budžet općine Žepče – ROB situaciona analiza	111
4. Lokalni gender akcioni plan	114
4.1. Definiranje i opis ključnih pitanja/problema.....	114
4.1.1 Ključna pitanja u području ekonomije.....	114
4.1.2 Obrazloženje odabira projekata/mjere/aktivnosti.....	120
4.1.3. Obrazloženje rezultata i utjecaja projekata	121
4.2.1. Ključna pitanja u području politike.....	121
4.2.2. Obrazloženje odabira projekata/mjere/aktivnosti.....	127
4.2.3. Obrazloženje rezultata i utjecaja projekta	127
4.3.5. Vremenski plan implementacije	128
4.3.6. Financijski plan.....	128
4.3.7. Organizacijska struktura za implementiranje akcionog plana	129
4.3.8. Monitoring i evaluacija.....	130
5. PRILOZI.....	131
5.1. Prilog 1	133
5.2. Prilog 2.....	141

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

1. Uvod

Gender akcioni plan (GAP) opštine Žepče je strateško-planski dokument opštine koji svojom implementacijom treba da potiče budući rast i razvoj zajednice te unaprijedi ravnopravnost spolova u zajednici. Trogodišnji Gender akcioni plan je izrađen kao okvir za poticanje lokalnih snaga, ali i kao odgovor na izazove budućeg razvoja opštine i sveukupnog života u njoj, posmatrano sa gender aspekta.

Kao takav, Gender akcioni plan je usuglašen sa odgovarajućim strateškim dokumentima i politikama koje se odnose na tematiku rodne ravnopravnosti i lokalnog razvoja, i to prije svega sa Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine, Strategijom razvoja opštine Žepče, kao i sa drugim strategijama na državnoj, entitetskoj i kantonalnoj razini.

Gender akcioni plan opštine Žepče izrađen je od strane Gender radne grupe opštine Žepče, radnog tijela koje je imenovao na čelo opštine, a uz punu participaciju predstavnica i predstavnika javnog, privatnog i nevladinog sektora. Strukturalno promatrajući, akcioni plan inkorporira gender senzitivnu socio-ekonomsku analizu ove lokalne zajednice, kao i set prioriternih mjera i projekata koje je neophodno poduzeti da se otklone ili barem smanje problemi i nejednakosti uočene kroz gender senzitivnu situacionu analizu. Također, ovaj dokument u budućnosti može predstavljati osnovu za izradu drugih planova i programa u pojedinim sektorima, prilagođavajući postojeće planske dokumente te kreiranje podloge za praćenje napretka i ohrabrivanje suradnje i dogovora u planiranju između različitih razina vlasti i društveno-ekonomskih partnera.

Prilikom izrade Gender akcionog plana opštine Žepče posebno se vodilo računa o sferama ekonomije i politike, obzirom da se osnaživanjem u ove dvije oblasti mogu postići katalitički efekti i u svim drugim oblastima života na lokalnom nivou. Adekvatna pažnja je posvećena i osiguravanju vertikalne usklađenosti Akcionog plana sa strategijama i planovima na drugim razinama.

Ravnopravnost spolova nije isključivo pitanje socijalne pravde, nego predstavlja jednu od ključnih komponenti za društveni i ekonomski razvoj jedne zemlje, ali i smanjenje siromaštva i poboljšanje kvaliteta života svih građana i građanki jednog društva. Uvođenje principa ravnopravnosti spolova u razvojne politike, strategije, projekte i programe je od ključnog značaja, a posebno na lokalnoj razini, jer je lokalna razina vlasti najneposrednija i najbliža građanima i građankama.

Preduvjet kvalitetne i pravovremene implementacije Gender akcionog plana jeste prepoznavanje njegovog značaja od strane sveukupne lokalne zajednice i viših razina vlasti, ali i uspostava Akcionim planom predviđenih mehanizama za njegovu implementaciju, izvještavanje, ažuriranje i sveukupnu operacionalizaciju, a što je zadatak koji Opštini, ali i svim drugim akterima u lokalnoj zajednici, predstoji u narednom periodu.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tehni ka i stru na pomo Op inskoj Gender radnoj grupi pružena je u okviru Programa "Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine", zajedni ke inicijative Gender Centra Federacije Bosne i Hercegovine i Nizozemske organizacije za razvoj (SNV), a koja se provodi uz finansijsku podršku UN WOMEN Fonda za ravnopravnost spolova. Program ima za cilj politi ko i ekonomsko osnaživanje žena u najmanje pet op ina u Federaciji Bosne i Hercegovine.

2. Metodologija

Op ina Žep e se angažirala u procesu izrade Gender akcionog plana, kao jedna od pionirskih op ina u Bosni i Hercegovini, vo ena uvjerenjem da uvo enje principa ravnopravnosti žena i muškaraca u sve oblasti društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi, predstavlja neophodan preduvjet za ubrzani društveni i ekonomski razvoj lokalne zajednice. Proces izrade Gender akcionog plana je zapo et potpisivanjem Ugovora o partnerstvu izme u Op ine Žep e, Gender Centra Federacije Bosne i Hercegovine i Nizozemske organizacije za razvoj (SNV) u rujnu 2011. godine.

Proces izrade Gender akcionog plana op ine Žep e operativno je vo en je od strane op inske Gender radne grupe (GRG), kroz iji je heterogeni sastav osigurano sudjelovanje predstavnica i predstavnika javnog, privatnog i nevladinog sektora.

Gender akcioni plan op ine je u potpunosti uskla en sa relevantnim zakonskim okvirom koji ure uje oblast ravnopravnosti spolova, gdje je op inska uprava nositelj procesa izrade i budu e implementacije, a uz maksimalno uklju ivanje i svih drugih aktera života u lokalnoj zajednici. Nadalje, Gender akcioni plan je u potpunosti usuglašen sa vode im principima koncepta rodne ravnopravnosti koje promoviraju Evropska unija i druge relevantne me unarodne organizacije i institucije.

Polazna to ka za izradu gender akcionog plana op ine bila je analiza postoje ih strateških dokumenata i razine njihove realizacije te stupanj razvijenosti ljudskih resursa neophodnih za njihovu izradu i implementaciju. Nakon toga se pristupilo izradi Gender senzitivne situacione analize, koja je ra ena na osnovu Vodi a za gender senzitivnu analizurazvijenog kroz program Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine (LGFBIH). Vodi je razvijen na osnovu postoje ih alata i praksi za analiziranje položaja žena i muškaraca u politi kom i ekonomskom životu zajednice, ali i u svim drugim sferama života na lokalnoj razini (obrazovanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, itd.).

Analiza je ura ena na osnovu relevantnih kvantitativnih i kvalitativnih podataka iz primarnih i sekundarnih izvora. Klju ni alati koji su korišteni u procesu prikupljanja podataka su ankete, fokus grupe, polustrukturirani intervjui sa klju nim akterima te observacija. Analiza je zasnovana i na

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

podacima koji su dobiveni iz općinskih službi, javnih poduzeća, institucija i ustanova, organizacija iz nevladinog sektora, mjesnih zajednica i ostalih relevantnih aktera kako bi se različitim pristupima omogućilo sveobuhvatno sagledavanje tematike i dao dodatni kredibilitet procesu.

Akcionni plan je također razrađen na osnovu preporuka koje je dizajnirao LGFBiH program, a koje sugeriraju sagledavanje kritičnih problema zajednice u sferi politike i ekonomije, s aspekta gendera, te dizajniranje adekvatnih programa, projekata i mjera za njihovo otklanjanje ili reduciranje. Akcionni plan se odnosi na trogodišnji period i pokušava biti realno koncipiran, na osnovu realnih finansijskih mogućnosti za njegovu implementaciju.

U cjelini, dokument ima za cilj da na jedan sistematičan način prikaže socio-ekonomsku situaciju u lokalnoj zajednici, da pruži informacije o statusu žena i muškaraca, njihovim potrebama i problemima, a sve s ciljem formuliranja seta prioriteta programa, projekata i mjera, čijom realizacijom bi se unaprijedila rodna ravnopravnost i ubrzao sveukupni razvoj lokalne zajednice.

3. Gender –senzitivna situaciona analiza

3.1. Profil općine

3.1.1. Geografski i prirodni resursi i upravljanje prostorom

Općina Žepče je smještena u centralnom dijelu Bosne i Hercegovine i Žepčeskog kantona, na površini od 282,29 km². Cijelo područje je vezano uz rijeku Bosnu, koja ga dijeli na dva dijela. Dolina rijeke Bosne je najkraća veza pravcem sjever-jug. Istim pravcem danas prolazi magistralna cesta M-17 (E73) Šamac-Sarajevo-Ploče, a u skorije vrijeme će prolaziti i trasa europskog prometnog koridora Vc, čija izgradnja je u tijeku.

Općina Žepče je teritorija srednjih i niskih planinskih grebena i brda prosječne visine između 500 i 1.000 metara, a samo manji dijelovi reljefa prelaze 1.000 metara nadmorske visine.

Općina Žepče je bogata prirodnim resursima. Prvenstveno su to brojna izvorišta pitke vode i brojni izvori mineralnih voda. Osnovu hidrografske mreže čini tok rijeke Bosne s brojnim pritokama. Izvorišta mineralne vode su nedovoljno istražena i potpuno neiskorištena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Povoljan geografski položaj, odgovarajuća nadmorska visina, kvalitetno i nezagađeno tlo, razlog su mogući uspjesi uzgoja mnogih voćnih, ratarskih i povrtlarskih kultura. Uspješno se uzgajaju jabuka, šljiva, kruška, malina, jagoda, borovnica, te pšenica, kukuruz, krumpir, kornišoni i sl. U staklenicima se uzgajaju rajčica, salata, luk, krastavci, paprika. Postoje uvjeti za razvoj seoskog turizma, i ostalih oblika ruralnog turizma (lov, ribolov, planinarenje i sl.).

Prostorni plan za općinu Žepče uređen je za period 2007.-2027. godina. Ranijim Prostornim planom općine Žepče do 2000. god. samo je grad Žepče imao utvrđeno urbano područje. Za sva ostala naselja, kao i za centre gravitacionog područja, bilo je utvrđeno građevinsko zemljište van urbanog područja. Prostorni i urbanistički plan nije posebno prilagođen potrebama muškaraca i žena.

Generalno, planiranje razvoja prostora, kao ograničenog resursa kojim treba vrlo racionalno i pažljivo upravljati, je da se prostornim razvojem osigura i omogući održiv i skladan prostorni razvoj, putem jačanja ekonomske i socijalne kohezije. Na taj način održivom prostornom razvoju se pristupa integralno: razvoj obuhvata društvenu, ekonomsku i okolišnu dimenziju.

Potrebno je uskladiti odnose između potreba s jedne strane i prirodnih izvora i uvjeta s druge strane, a što se postiže i adekvatnom organizacijom prostora u skladu sa prirodnim uvjetima, društvenim prioritetima i dugoročnim interesima.

Prostorno uređenje je stalni proces uređivanja i izgradnje materijalnog okvira u kojem treba ne samo sadašnjim nego i budućim generacijama stanovništva, omogućiti ostvarivanje boljih uvjeta za život i razvoj.

3.1.2. Demografske karakteristike i kretanja

Ciljevi demografskog razvoja općine Žepče:

- Ubrzati demografski i socijalni razvoj stanovništva Općine u odnosu na prosjek Županije/Kantona i Federacije BiH;
- Aktivnom demografskom politikom podsticati rast i zadržavanje stanovništva na području Općine;
- Stvoriti zdravo i obrazovano stanovništvo, stalno ulažući u zdravlje i obrazovanje, tako da stanovnik-ovjek postaje temeljni faktor i akter razvoja društva;
- Obnoviti ruralna područja i stvarati uvjete za njihovu demografsku revitalizaciju;

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Broj stanovnika u općini Žepče nije se znatno mijenjao u posljednjih pet godina, dok se zamjetna razlika i porast broja stanovnika primjećuje jedino u periodu od 1991. - 2006.god.

Ovo je posljedica migracija stanovništva izazvanih ratom, ali i činjenice da je 1991. proveden posljednji službeni popis stanovništva, dok je za sve ostale godine u periodu 2006.-2010. broj stanovništva zasnovan na procjeni.

Prema projekciji stanovništva u Prostornom planu općine Žepče za period od 2007- 2027. godine prisutan je trend porasta broja stanovništva. Prilikom izrade projekcije stanovništva uzete su u obzir vitalne karakteristike stanovništva, strukture prema osnovnim kontingentima, reproduktivne sposobnosti, kao i očekivane demografske tranzicije. Projekcija pokazuje da će općina Žepče do 2027. godine imati 39.355 stanovnika. Prosječna gustoća naseljenosti Općine će biti 139,4 stanovnika/km².

Na temelju ove projekcije napravljena je i projekcija broja domaćinstava, po kojoj će općina Žepče imati 11.634 domaćinstva prosječne veličine 3,4 člana. Grad Žepče će imati 2.103 domaćinstva prosječne veličine 3,2 člana.

Općina Žepče ima velike razlike u gustini naseljenosti. U 2006. godini dominiraju naselja sa prosječnom gustinom naseljenosti od 55 do 99 stan/km² i od 100 do 149 stan/ km².

Općina Žepče obuhvata 47 mjesnih zajednica, od kojih je 1 urbana a 46 ruralnih.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Tabela 1. Prikaz bra nosti populacije po dobnim skupinama u op ini Žep e

Bra nost populacije:

Dobna skupina:	Muškarci		Žene	
	U braku %	Samci %	U braku %	Samci %
18 – 25	0	10,6	2,6	10,6
26 – 35	12,1	6	15,7	5,3
36 – 45	22,8	3	28,1	2,6 0,9%(vanbr. zajed.)
46 – 55	21,3	0	16,7	2,6 1,8% (vanbr. zajed)
56 – 65	15,2	3% (razveden) 1,5% (udovac)	6,2	2,7 0,9%(razvedena)
65 >	3	1,5% (udovac)	0,8	1,7 0,8% (udovica)

Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u op ini Žep e) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Prema anketi provedenoj na 180 ispitanika, od kojih je 114 ženskih i 66 muških osoba, dobili smo sljede e rezultate:

Od ukupnog broja anketiranih muškaraca 74,4% je u braku. U dobnjoj skupini od 18 do 25 godina nijedan ispitanik nije u braku, što pokazuje da mladi ne stupaju rano u brak. Glavni uzrok tome je loša ekonomska situacija i otežano pronalaženje zaposlenja, zbog ega se mladi teško odlu uju na brak. Tako er, zna ajan broj mlade populacije nakon završetka srednje školeupisuje fakultet, što opet odga a stupanje u bra nu zajednicu. Od muškaraca se o ekuje da osiguraju uvjete za život budu e obitelji, a to podrazumijeva dobro pla en i siguran posao, što zahtijeva posve enost profesionalnom napredovanju, i samim tim odga a stupanje u brak. Prema anketi 19,6% ispitanika su samci, 3% je razvedenih i 3% su udovci. Od svih muških ispitanika niti jedan ne živi u vanbra noj zajednici.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Od ukupnog broja anketiranih žena 70,1% je u braku. Najmanji postotak, 2,6% je u najmlađoj dobnoj skupini od 18 – 25 godina, 25,5% žena su same, 2,7% živi u vanbračnoj zajednici, 0,9% je razvedeno i 0,8% je udovica. Najveći postotak žena koje su samci je, kao i kod muškaraca, u najmlađoj dobnoj skupini, i iznosi 10,6%.

3.1.2.1. Analiza promjene ukupnog broja stanovnika i strukture stanovništva (starosna, spolna)

Općina Žepče, prema posljednjim podacima ima 31 056 stanovnika. Od tog broja u gradu živi oko 4 800 stanovnika, a ostalo stanovništvo je nastanjeno u brojnim okolnim naseljima. Prosječna naseljenost općine iznosi 110 stanovnika/km². Od ukupnog broja stanovnika, 15 554 je žena i 15 502 muškaraca, odnosno 50,1% općine žene, a 49,9% muškarci.

U periodu od 2006. do 2011. godine postotak žena u ukupnom broju stanovnika je veći za 0,1%, dok je 1991. godine u ukupnom broju stanovnika bio veći postotak muških i to 50,4%.

Graf 1. Grafički prikaz starosne i spolne strukture broja stanovnika u općini Žepče za 1991., 2006. i 2010. godinu

Izvor: * Strategija razvoja općine Žepče 2011.-2018.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Prema grafu 1. broj muških u odnosu na ženske u dobi od 0 – 14 godina, je konstantno veći od 1991. – 2010. godine. Ovaj podatak nam govori da se u tom periodu rodilo više muške djece i to od 0,8 do 1 %. U dobi od 15 – 64 godine konstantno je veći i broj muških osoba za 0,9% do 1,17 %. Zanimljivo je da je broj žena iznad 65 godina znatno veći od broja muškaraca za čak 8,7% do 9% i takvo je stanje konstantno od 1991. godine. Taj podatak nam pokazuje da je životni vijek žena u prosjeku duži od životnog vijeka muškaraca.

Broj muških i ženskih osoba i prema starosnoj i prema spolnoj strukturi nema značajnih oscilacija u periodu od 1991. - 2010.godine.

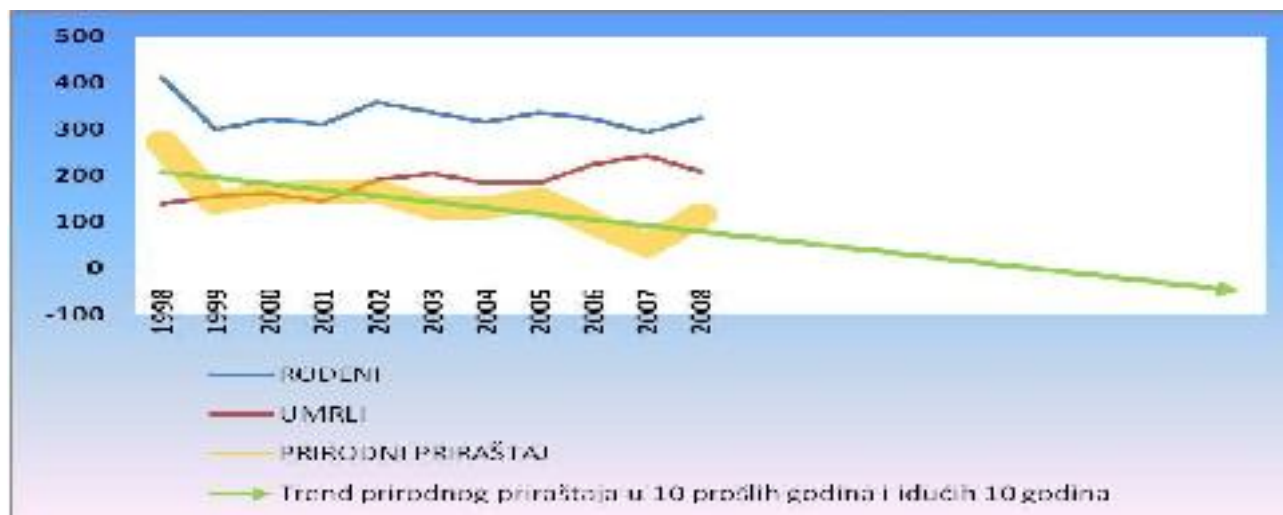
3.1.2.2. Prirodni priraštaj stanovništva

Ukupan broj rođenih u 2010. godini je 275, od čega je 127 ženske i 148 muške djece. Prirodni priraštaj za 2006.godinu je iznosio 98, za 2007.god. 50, za 2008.god. 116 i za 2009.god. 115.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 2. Grafi ki prikaz broja ro enih, umrlih i prirodni priraštaj (1998.-2008.), te projekcija prirodnog priraštaja u idu ih 10 godina (2009.-2019.)
za op inu Źep e

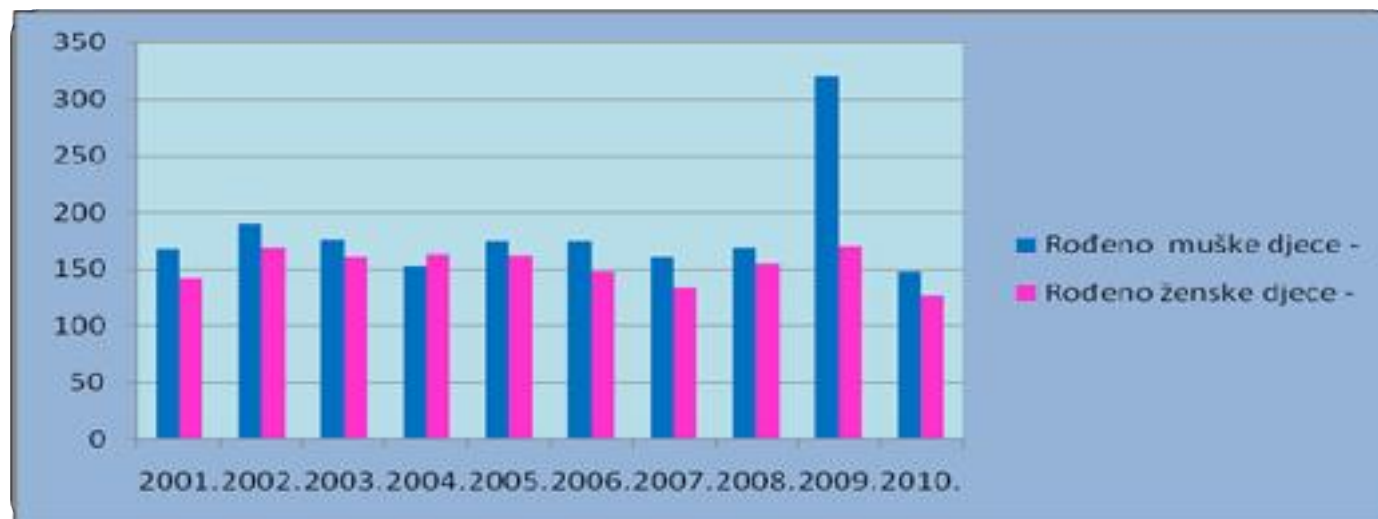
Izvor: * *Strategija razvoja op ine Źep e 2011.-2018.*

Graf 2. prikazuje prirodna kretanja stanovništva, prirodni priraštaj u op inu Źep e, te projekciju koja prikazuje što e se dogoditi s ukupnim brojem stanovništva ako trend kretanja broja stanovnika nastavi ovim slijedom u idu ih 10 godina. Iz grafa je vidljivo da e se uskoro broj umrlih i broj ro enih izjednati, što dovodi do pada prirodnog priraštaja, i pada ukupnog broja stanovnika, te jasno pokazuje kako je u budućnosti iznimno bitno poduzeti određene demografske mjere za održanje trenutnog i povećanog broja stanovnika op ine Źep e.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 3. Grafi ki prikaz broja ro ene muške i ženske djece u op ini Žep e za period od 2001.-2010.godine

Izvor: *Federalni zavod za statistiku (Demografska statistika 2010.)

U periodu od 2001.–2010. godine broj ro ene muške djece je konstantno ve i od broja ro ene ženske djece (Graf 3). U 2009. godini je zabilježena najve a razlika u broju ro ene muške i ro ene ženske djece, gdje je ro eno 320 muške i 171 ženske djece, odnosno gotovo dvostruko više.

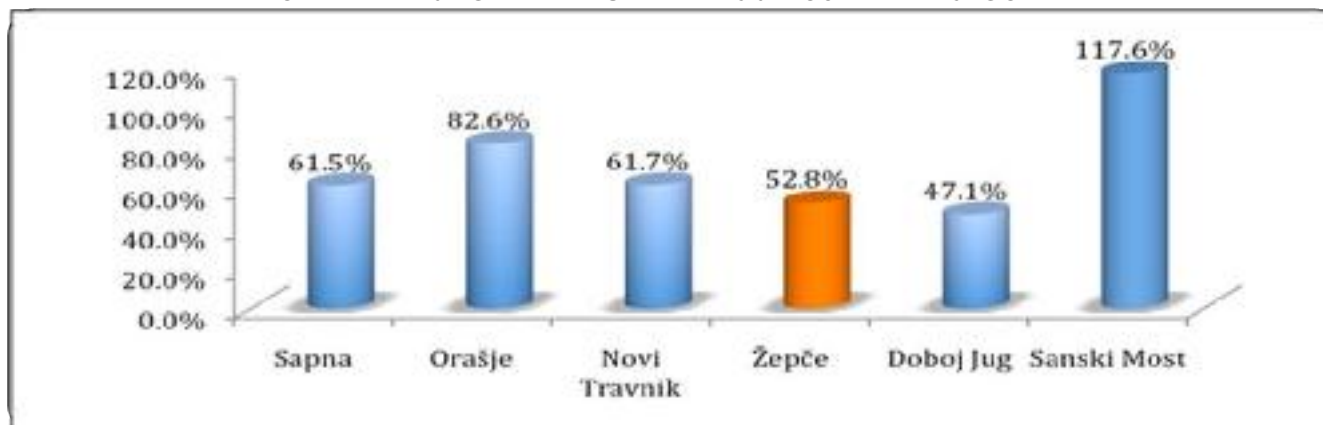
Prema službenim podacima Centra za pružanje usluga graanima op ine Žep e, u protekloj 2010. godini broj ro enih u odnosu na broj umrlih bio je znatno ve i. Ro eno je 275 djece, a umrlo 188 gra ana.

Me utim, zanimljiv je podatak da je od ovog ukupnog broja malih Žep aka, samo 55 djece ro eno i upisano u Žep u, jer se najve i broj djece sa op ine Žep e ra a u kantonalnoj bolnici u Zenici, pa se upis djece u mati ne evidencije vrši u Op ini Zenica (244 djece upisano u 2010. godini). Iako je broj ro ene djece u 2010. godini nešto manji u odnosu na ranije godine, u Žep u je natalitet gotovo duplo ve i od mortaliteta.

Graf 4. Indeks starenja stanovništva

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

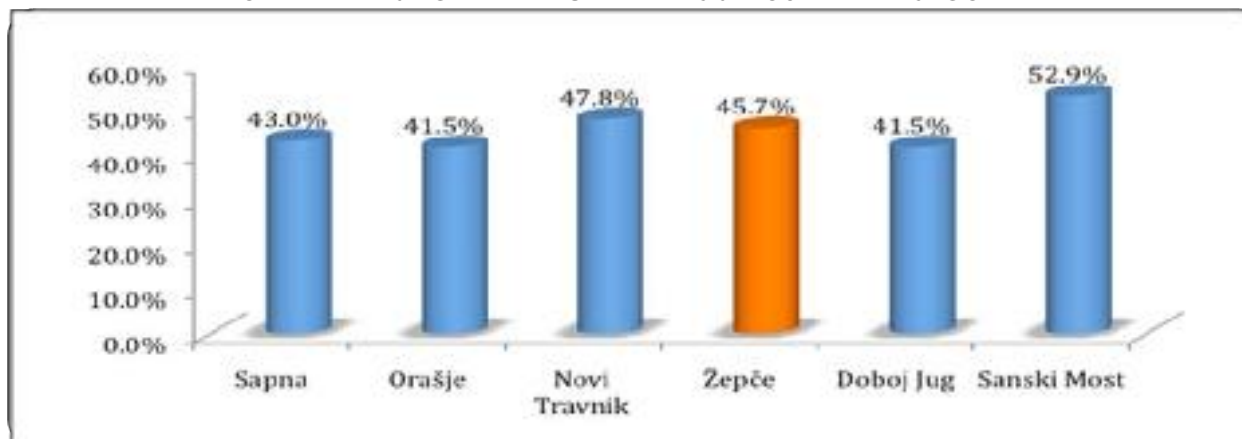
Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Indeks starenja od 52,8% ukazuje da na svakih 100 stanovnika starosne dobi od 0-14 godina dolazi 52 stanovnika starijih od 65 godina. Indeks starenja u općini Žepče od 52,8% je među najnižima u poređenju s općinama koje sudjeluju u projektu „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“. Isto tako indeks starenja populacije općine Žepče je znajno niži od prosječnog indeksa starenja u FBiH (71,5%) i prosječnog indeksa starenja na području BiH (86,4%).

Graf 5. Indeks ovisnosti stanovništva

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Indeks ovisnosti nam pruža informaciju koliko svaka osoba koja je u radnoj dobi treba izdržavati ekonomski neaktivnih osoba. Općina Žepče ima indeks zavisnosti od 45,7%.

U BiH, a time i u općini Žepče, je primjetan trend poremećaja dobne strukture stanovništva. O tome svjedoči podatak da se udio stanovnika u dobnoj skupini 0–14 godina u ukupnom stanovništvu smanjuje dok je stanovnika starijih od 65 godina sve više. Kada ovom broju dodamo one stanovnike koji nisu zaposleni i ne traže posao dolazimo do ukupnog broja ekonomski ovisnih stanovnika.

3.1.2.3. Analiza međunarodnih i internih migracija stanovništva

Nema službenih podataka o migracijama stanovništva na području općine Žepče. Podaci o broju stanovnika koji je napustio općinu, i broju stanovnika koji se doselio u općinu se ne evidentiraju ni u jednoj od općinskih službi.

Podaci za 2009. i 2010. godinu o ukupnom broju stanovnika koji je napustio općinu i broju stanovnika koji se doselio u općinu su preuzeti od Centra za društvena istraživanja Bosne i Hercegovine. To su podaci za 2009. i 2010. o ukupnom broju stanovnika koji je napustio i koji je doselio

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

u općinu Žepče. Prema tim podacima u 2009. godini općinu Žepče je napustilo 208 stanovnika, a doselilo se 124 stanovnika. U 2010. godini općinu Žepče su napustila 193 stanovnika, a doselila su se 134 stanovnika. Iz ovih podataka možemo vidjeti da je broj osoba koje odlaze iz općine znatno veći od broja osoba koje su se doselile u općinu. Općenito je broj osoba koje odlaze veći od broja osoba koje se doseljavaju u općinu. Podatke o broju stanovnika koji je napustio i koji se doselio u općinu, prema spolu, općina Žepče ne posjeduje.

Interne migracije stanovništva u općini Žepče su manje izražene. To su uglavnom migracije mladih braćuhinih parova koji se iz ruralnih područja sele u grad, bilo radi zaposlenja ili zbog osamostaljenja. U nekim slučajevima su to starije osobe, koje kada dođu u mirovinu odlaze na selo, gdje mogu boraviti u prirodi, uzgajati povrće i voće, a i zbog troškova života koji su na selu manji.

Međunarodne migracije stanovništva su u poslijeratnom periodu bile dosta izražene, a zemlje u koje se stanovništvo najviše selilo su prvenstveno Hrvatska, Njemačka, Austrija, Švicarska, Srbija, Slovenija te jedan manji dio u SAD, Kanadu i Australiju.

Privremene međunarodne migracije su dosta zastupljene u općini Žepče. One se odnose na osobe koje odlaze povremeno u strane zemlje, većinom zemlje zapadne Evrope, radi posla. To su uglavnom muške osobe, dok je žena dosta manje. Uglavnom muževi odlaze raditi, dok žene ostaju brinuti o djeci. Ovakve migracije su rezultat loše ekonomske situacije i nemogući nosti pronalazke zaposlenja, zbog koje su osobe primorane potražiti zaposlenje u nekoj od stranih država.

3.1.3. Obrazovanje, sport i kultura

Odgoj i obrazovanje predškolske djece je jedna od prioritarnih društvenih djelatnosti, koja osigurava zdrav psihiki i fizički razvoj djece. Predškolsko obrazovanje u općini Žepče preuzele su na sebe Dječiji vrtić „Don Ivica Čondrić“ Žepče (od 1996. god.) i Privatna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje "MUMI" Žepče (od 2011. god.)

U Dječiji vrtić „Don Ivica Čondrić“ u 2011. godini upisano je 69 djece, od čega je 40 muških i 29 ženskih. Broj djece koji se upiše u vrtić je konstantan, a broj muške djece u odnosu na žensku djecu je znatno veći, što je posljedica same činjenice da se u prosjeku rodi više muške djece.

U sklopu vrtića nalazi se i „Mala škola“ koja je sa radom počela 2007. godine. U 2011. godini „Malu školu“ je pohađalo 32 djece, od čega je 12 muških i 20 ženskih. Od ukupnog broja djece koja su upisana u vrtić, osmero djece je s posebnim potrebama, dok je u „Maloj školi“ dvoje djece s posebnim potrebama. Dječiji vrtić upošljava 6 visokoobrazovanih osoba koje rade s djecom. Sve osobe koje rade s djecom su žene.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Kroz godinu broj djece redovito fluktuiraju i to zbog mogućnosti ispisa i upisa djece tijekom cijele godine. Također, najveće oscilacije se vide od ožujka do lipnja, i to od 2007. godine, kad je vrtić uveo i „Malu školu“ gdje se samo na nekoliko mjeseci upisuju djeca predškolskog uzrasta. Općenito, primjetan je trend blagog opadanja broja djece koja pohađaju vrtić. Razlozi neuključivosti djece u organizirani oblik predškolskog odgoja i obrazovanja su loši socio-ekonomski uvjeti obitelji, udaljenost predškolske ustanove od mjesta prebivališta i nedovoljna osviještenost roditelja o značajnosti predškolskog odgoja. U vrtić se najčešće upisuju djeca čija oba roditelja rade, a nemaju kod koga ostaviti djecu na čuvanje dok su na poslu.

Općina Žepče je nadležna za osnovno i srednje školstvo na svome području. Sve škole upisane su u Registar osnovnih škola i srednjih škola koji se vodi u Službi za općinsku upravu i društvene djelatnosti općine Žepče.

Ukupan broj osnovnih škola u općini Žepče je pet, četiri redovne i jedna paralelna, sa petnaest područnih škola, dok Osnovna glazbena škola ima osam područnih škola. Na području Općine djeluju tri srednje škole. Od ukupnog broja nastavnog osoblja u školama postotak zaposlenih žena je 68,4%.

U osnovnim i srednjim školama općine Žepče je 5 327 učenika, od čega je 2 758 muški i 2 569 ženski. Gotovo 90% učenika nastavlja obrazovanje nakon osnovne škole.

U Općinskoj gimnaziji KŠC „Don Bosco“ broj ženskih učenika je znatno veći u odnosu na broj muških učenika i to od 74% do 81,4%, dok je u Tehničko-obrtnoj školi KŠC „Don Bosco“ muških učenika znatno više nego ženskih i to od 72,1% do 81,3%. Broj muške djece u tehničko-obrtnoj školi je veći jer je to škola s pretežno „muškim“ zanimanjima za koja se djevojke rijetko odlučuju. Isto tako, djevojke više upisuju gimnaziju i ekonomsku školu zbog većih mogućnosti odabira fakulteta nakon srednjoškolskog obrazovanja.

U Srednjoj mješovitoj školi broj ženskih učenika je veći u odnosu na broj muških učenika i to od 50,5% do 55,3%, izuzev za 2010. godinu gdje je zabilježen veći broj muških učenika nego ženskih, i to 54,94% u korist muškaraca.

U osnovnim školama broj ženske djece je u odnosu na broj muške djece konstantno veći od 2006. do 2010. godine, u prosjeku 3-4%, osim u OŠ „Abdulvehab Ilhamija“ Željezno Polje gdje je veći broj muške djece do 2%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Broj učenika koji su napustili školovanje prije njegovog okončanja je znatno veći i u srednjoškolskom nego u osnovnoškolskom obrazovanju. Razlika u broju učenika koji napuste školovanje s obzirom na spol se mijenja kroz period od 2006. do 2010. godine bez nekog pravila vezanog za spol djeteta.

Ne postoji sistemsko i kontinuirano praćenje podataka o broju djece koja ne pohađaju osnovnu školu, niti se navode razlozi koji na to utječu. Škole nemaju podataka o postojanju djece prosječnog psiho-fizičkog razvoja koja su školski obveznici, a ne pohađaju nastavu.

Mogućnost zapošljavanja nakon završene srednje škole je ograničena, i mladi vrlo teško pronalaze posao.

Općina Žepče ne dodjeljuje stipendije za osnovno i srednjoškolsko obrazovanje, već samo za visokoškolsko obrazovanje. Među stipendistima je više muškaraca nego žena. Postotak muških koji dobiju stipendiju je od 59,5% do 70,3%.

Organizirani prijevoz u školu i iz škole je za učenike osnovnih i srednjih škola, koja žive izvan grada, tj. u okolnim selima. Učenici osnovnih škola imaju besplatan prijevoz u školu. Srednjoškolci plaćaju prijevoz mjesečno. Cijena prijevoza ovisi o udaljenosti mjesta življenja i iznosi 45 KM za 4 km udaljenosti.

Obrazovanje pri vjerskim zajednicama se provodi za djecu katoličke i islamske vjeroispovijesti. Vjeronauk se uči u školama i van škole pri vjerskim zajednicama. Vjeronauk pohađaju dječaci i djevojčice bez razlike.

Što se tiče podataka o ostvarenom stupnju obrazovanja stanovništva u općini Žepče, oni se temelje na anketi provedenoj na 180 ispitanika, od kojih je 114 žena i 66 muškaraca.

Tabela 2. Prikaz stupnja obrazovanosti stanovništva općine Žepče

Ostvaren stupanj obrazovanja:	M	Ž
manje od 8 razreda osnovne škole	0%	8,7%

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

završena osnovna škola	4,5%	11,4%
završena srednja škola	60,6%	52,6%
završena viša	16,7%	14%
završen fakultet i više	18,2%	13,1%

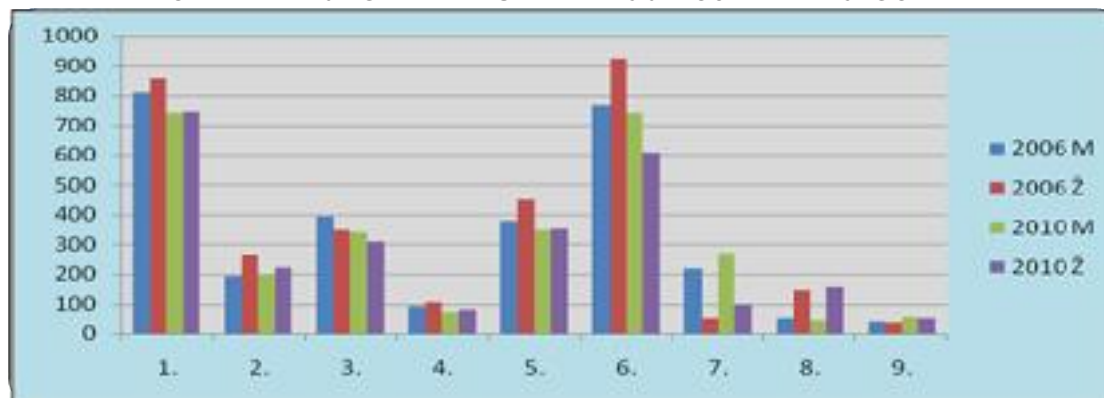
Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Prema rezultatima ankete možemo vidjeti da je stupanj obrazovanosti muškaraca u odnosu na žene znatno veći. Najveća razlika je u podacima o broju osoba s manje od osam razreda osnovne škole, gdje u anketi nije zabilježen niti jedan muškarac s manje od osam razreda, dok je čak 8,7% žena s manje od osam razreda osnovne škole. Žene s manje od osam razreda osnovne škole su uglavnom starije životne dobi, iz ruralnih područja, što je posljedica činjenice da se, u ne tako davnoj prošlosti, obrazovanju muške djece pridavala veća važnost. Danas se situacija mijenja, što dokazuje značajan postotak visokoobrazovanih žena.

Graf 6. Grafički prikaz broja učenika podjeljeno po spolu za 2006. i 2010. godinu za škole u općini Žepče

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Izvor: *OŠ „Žep e“, OŠ „Alija Nametak“ Begov Han (Centralna škola), OŠ „Abdulvehab Ilhamija“ Željezno Polje (Centralna škola), OŠ „Novi Šeher“, OŠ „Fra Grga Marti “ Ozimica, SMSŠ “Žep e“, KŠC “Don Bosco” Tehni ko-obrtni ka škola, KŠC “Don Bosco” Op a gimnazija, Dje lji Vrti “Don Ivica ondri “.

Graf 6.

1. OŠ „Žep e“
2. OŠ „Alija Nametak“ Begov Han (Centralna škola)
3. OŠ „Abdulvehab Ilhamija“ Željezno Polje (Centralna škola)
4. OŠ „Novi Šeher“
5. OŠ „Fra Grga Marti “ Ozimica
6. SMSŠ “Žep e“
7. KŠC “Don Bosco” Tehni ko-obrtni ka škola
8. KŠC “Don Bosco” Op a gimnazija
9. Dje lji Vrti “Don Ivica ondri “

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Iz grafa 6 se uočava razlika u broju muške i ženske djece u vrtićima i školama u općini Žepče. Najveće razlike u broju muških i ženskih učenika su u SMS "Žepče", KŠC "Don Bosco" Tehničko-obrtničkoj školi i KŠC "Don Bosco" Općinskoj gimnaziji. Ova razlika je otkrivana s obzirom da se dječaci više upisuju u tehničko-obrtničke škole, dok djevojčice više u gimnaziju, ekonomsku i tekstilnu školu odnosno zanimanja frizer, kuhar i sl.

Podatke o pismenosti, odnosno nepismenosti nemamo. Prema gruboj procjeni, nepismenost u općini Žepče je vrlo niska, čak neznatna. Vezana je za ruralna područja i isključivo za osobe starije životne dobi, te osobe koje zbog zdravstvenih razloga nisu bile u stanju pohađati školu.

Sport i kultura

Na području Općine djeluje 10 kulturnih udruga i 13 sportskih klubova i udruženja.

Najveći broj kulturnih događanja odvija se u dvije ustanove u kulturi, JU "Dom kulture" Žepče i JU "Općinska biblioteka" Žepče. Tradicionalno se obilježavaju različita kulturna događanja. Djelatnost nevladinih udruga izražava se kroz amaterske kulturno-umjetničke aktivnosti, tradicionalne smotre folkloru, s ciljem očuvanja tradicije Hrvata i Bošnjaka u općini Žepče.

Na području općine Žepče djeluje ukupno osam KUD-ova: HKUD "Ognjišta" Lug-Brankovići; HKUD "Naši korijeni" Bistrica, Žepče; HKUD "Gromovnik" N.Šeher; HKUD "Naša baština" Globarica; KUD "Slovo o Žepču" Žepče; KUD "Ilhamija" Željezno Polje; KUD "Osova" Osova i KUD "Mladost Ozimice" Ozimica. Od osam KUD-a samo dva imaju za predsjednice žene.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 3. Prikaz broja muških i ženskih članova u sportskim klubovima i udruženjima

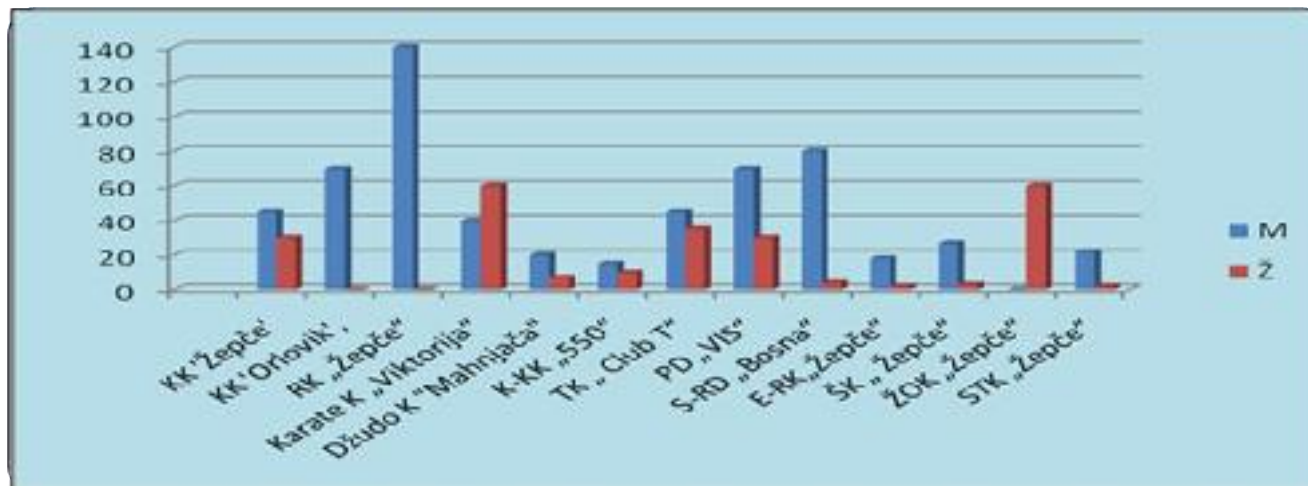
RB.	Naziv kluba	God. osnivanja	Broj čl.	M	Ž
1.	Košarkaški klub "Žepče"	1971.	75	45	30
2.	Košarkaški klub „Orlovik“,	2004.	70	70	0
3.	Rukometni klub „Žepče“	2008.	140	140	0
4.	Karate klub „Viktorija“	1995.	100	40	60
5.	Džudo klub „Mahnjača“	1973.	27	20	7
6.	Kajak – kanu klub „550“	2008.	25	15	10
7.	Teniski klub „Club T“	2004.	80	45	35
8.	Planinarsko društvo „VIS“	1999.	100	70	30
9.	Sportsko – ribolovno društvo „Bosna“	2000.	84	80	4
10.	Eko–rafting klub „Žepče“	2008.	20	18	2
11.	Šahovski klub „Žepče“	2004.	30	27	3
12.	Ženski odbojkaški klub „Žepče“	2009.	60	0	60
13.	Stolnoteniski klub „Žepče“	2009.	24	22	2

Izvor: * Strategija razvoja općine Žepče 2011.-2018; Sportski klubovi i udruženja općine Žepče

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 7. Grafi ki prikaz broja muških i ženskih članova sportskih klubova i udruženja

Izvor: * Strategija razvoja op ine Žep e 2011.-2018; Sportski klubovi i udruženja op ine Žep e

Od 13 sportskih klubova samo je jedan ženski, i to Ženski odbojkaški klub „Žep e“. Klub je osnovan 2009. godine i na početku je brojao 70 članica, dok sada broji 60 članica. Osnivanje ženskog kluba odbojke imalo je prvenstveno za cilj da se što ve i broj ženske djece i djevojaka skloni s ulice. Formiranjem isključivo ženskog kluba, željelo se pokloniti više brige i pažnje ženskoj populaciji, koja je favoriziranjem muškog sporta zapostavljena.

Broj djevojaka u ostalim sportskim klubovima je manji od broja muškaraca. Tako naprimjer, u Karate klubu „Viktorija“, od 31 člana koje je klub do sada osposobio kao majstore karatea, od prvog do tre eg dana, je 6 djevojaka i 25 mladi a. Me utim u posljednje vrijeme broj djevojaka u Karate klubu „Viktorija“ je nadmašio broj dje aka tako da je trenutno u klubu 60 djevojaka i 40 dje aka. U ostalim sportskim klubovima, u ve inišlu ajeva je više muških nego ženskih članova, dok su neki klubovi isključivo za mušku populaciju, kao KK „Orlovik“ i RK „Žep e“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Krajem 2007.godine osnovane su Žepa ke mažoretkinje, koje broje 80 članica, djevojaka i djevojica raznih uzrasta. U općini Žepče trenutno postoji samo jedno aktivno neformalno udruženje žena, to nije djevojaka/djevojica starijeg školskog uzrasta, pod nazivom „Košnica“. Udruženje broji 12 djevojaka-srednjoškolki. Inicijator formiranja ovog udruženja je Središte za mladež „Putokazi“ Žepče u suradnji sa udruženjima „Kult“ i „BH Expert“ iz Sarajeva.

Spomenici i kulturne znamenitosti

Od kulturnih vrijednosti u općini Žepče značajno je spomenuti Zavičajnu zbirku Općinske biblioteke Žepče, i Galeriju „Ljerke Njerš“, svjetski poznate i priznate slikarice i kiparice, rodom iz Žepča. Svjetsku slavu je doživjela izlažući diljem Europe, pa čak i SAD-u. Živi i radi u Zagrebu. Za svoj rad je nagrađena nagradom grada Zagreba, odlikovana redom Danice Hrvatske s likom Marka Marulića za doprinos u kulturi, te je primila brojne nagrade i priznanja.

3.1.4. Zdravstvo i socijalna zaštita

Strateški ciljevi razvoja zdravstvene zaštite općine Žepče su osuvanjanje i unapređenje zdravlja stanovništva, osiguranja kvalitetnih zdravstvenih usluga, edukacija kadrova i stvaranje partnerskih odnosa između zdravstvenog sektora i građana. U planskom periodu primarna i specijalisti ka zdravstvena zaštita treba da bude podjednako osigurana za sve stanovnike općine Žepče.

Dom zdravlja sa stacionarom Žepče pruža usluge primarne zdravstvene zaštite, specijalisti ko-konzultativne i sekundarne zdravstvene zaštite, te provodi zdravstvenu zaštitu i u područnim ambulantama: Begov Han, Željezno Polje, Ozimica i Globalica. Obavljanje konzultativno – specijalističkih zdravstvenih usluga iz općine kirurgije, neurologije, ORL, dermatologije, interne medicine, oftalmologije, radiodijagnostike i ultrazvučne dijagnostike povjereno je Kantonalnoj bolnici Zenica.

Dom zdravlja sa stacionarom Žepče angažira rad specijalista ginekologa i pedijatra. U Stacionaru radi Služba hitne medicinske pomoći 24 sata dnevno, a za stacionarno zbrinjavanje bolesnika osigurano je 9 kreveta. Satelitski centar za dijalizu u općini Žepče je otvoren 2009. godine za potrebe 46 pacijenta sa područja općine Žepče i Zavidovići.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Broj ustanova primarne zdravstvene zaštite na području općine Žepče: 1 dom zdravlja; 3 područne ambulante; 3 tima obiteljske medicine; 1 hitna pomoć; 1 javna ljekarna; 5 privatnih ljekarni i 3 Savjetovališta koja rade na unapređenju zdravstvene zaštite kroz prevenciju i edukaciju. U Domu zdravlja sa stacionarom u Žepču uposleno je 107 osoba, od čega su 33 muškarca i 74 žene.

Broj stanovnika po liječniku u 2008. god. je iznosio 1636,26, dok je u 2011. god 1826,82 stanovnika po liječniku.

Zdravstveno osiguranje, prema posljednjim podacima za 2011.g, u općini Žepče ostvaruje 24.219 osiguranika, dok se procjenjuje da je taj broj puno veći i obzirom da ima onih koji nisu osiguranici koriste zdravstvenu zaštitu. Podatak za pokrivenost stanovništva općine zdravstvenim osiguranjem prema spolu općina Žepče nema zbog tehničkih ograničenja informatičkog sustava Zavoda zdravstvenog osiguranja Že-do kantona.

Podatke o životnom vijeku muškaraca i žena općina Žepče nema. Međutim smatramo da se oni manje više, poklapaju s podacima o životnom vijeku muškaraca i žena u BiH i da nema značajnih odstupanja. Prema tim podacima iz 2011. god. životni vijek žena je iznosio 73,6, dok je kod muškaraca 68,1. Prije 12 godina je prosječna životna dob žena u BiH bila 69,2 godine, dok su muškarci u prosjeku umirali sa 63,3 godine. O čemu je kako se u ovom ne tako velikom razdoblju životni vijek žena u BiH povećao za 4,4, a muškaraca za 4,8 godina.

Pregled stanja prenatalne i postnatalne zdravstvene zaštite

Dom zdravlja u Žepču, o pregledu stanja prenatalne i postnatalne zaštite, nema podatke podijeljeno po spolu.

Broj novorođenadi u 2006.god. je 179, u 2007.god. je 215, u 2008.god. je 193, u 2009.god. je 48 i u 2010.god. je 39. Podatke o smrtnosti beba kao i porodilja pri porođaju nemamo.

Broj umrle djece u dobi do 1 godine je: u 2007. god. je 1 muško dijete, i u 2009.god. 2 muške i 1 žensko dijete. U 2006., 2008. i u 2010.god nije bilo smrtnih slučajeva djece u dobi do 1 godine. Smrtni slučajeva djece u dobi do 5 godina u periodu od 2006. - 2010.god. nije bilo. Broj umrlih porodilja nije poznat. Obavezne vakcine primaju sva djeca do 5 godina starosti, bez razlike po spolu.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Socijalna zaštita

Do 2007. godine, kada je poela s radom JU Centar za socijalni rad Žepče (CSR), socijalna zaštita je bila u nadležnosti općinske Službe za socijalnu zaštitu. Osnivanjem CSR-a, planiranje, provedba i izvještavanje prelaze u nadležnost CSR-a. U budžetu općine kontinuirano se osiguravaju sredstva za redovne i dodatne oblike socijalne zaštite (stalna novčana pomoć, jednokratna pomoć u ishrani, pomoć u plaćanju invalidskih komisija za socijalno ugrožene, dženaze – sahrane, te za nabavku ogrijeva korisnicima stalne socijalne pomoći.) U segmentu koji se odnosi na dodjelu jednokratnih novčanih pomoći, općina je zadržala dio nadležnosti, pri čemu se o dodjeli odlučuje na individualnoj osnovi (ne postoji odluka općinskih organa o subvencioniranju npr. komunalnih troškova za osobe slabijeg imovnog stanja). Procedura za dodjelu ovog oblika pomoći od strane Općine je znatno jednostavnija, nego u slučajevima kada se ta pomoć dodjeljuje preko CRS-a (potrebna dokumentacija za uvođenje u pravo putem CRS-a je znatno obimnija). Da bi se umanjio rizik od eventualnog dupliciranja pomoći, Općina i CRS redovito razmjenjuju informacije.

U odnosu na ukupan općinski proračun, Općina izdvaja znatna sredstva za socijalnu zaštitu. Sredstva koja se dodjeljuju direktno korisnicima kroz zakonsko pravo stalnih i privremenih socijalnih pomoći se povećavaju svake godine za određeni iznos, zbog sve većeg broja zahtjeva građana koji se nalaze u stanju socijalne potrebe. Imaju i u vidu raspoložive pokazatelje o potrebama i broju korisnika, u naredne tri godine je potrebno i dalje postepeno povećavati izdvajanja za socijalnu zaštitu.

Žene i muškarci imaju jednak pristup socijalnoj zaštiti, ali žene koje su u inatere ranjivija kategorija više su korisnici pomoći Centra za socijalni rad. U ukupnom broju korisnika pomoći žene čine 57%.

Stalna novčana pomoć koja se isplaćuje putem Centra za socijalni rad u Žepču, dvostruko više se dodjeljuje ženama (u 2010. godini stalnu novčanu pomoć primile su 23 muške i 52 ženske osobe). Novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe se također više dodjeljuje ženskim osobama, gdje je u 2010. godini 192 muških i 358 ženskih osoba dobilo ovakvu vrstu novčane naknade. Glavni razlog zbog kojeg su većinom žene korisnice ovakve vrste pomoći je taj da u većini slučajeva žene preuzimaju brigu i njegu o drugim osobama, jer im je lakše skrbiti o bolesnim i nemoćnim osobama nego što je to muškarcima. Što se tiče smještaja u ustanove socijalne zaštite situacija je obrnuta- dvostruko je veći broj muških korisnika. Primjerice u 2010. godini je bilo 23 muških i 9 ženskih korisnika. Dječiji dodatak se dodjeljuje podjednako muškoj i ženskoj djeci. U 2010. godini je bilo 530 muških i 501 ženskih korisnika.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Prema podacima JU Centra za socijalni rad Žep e 12 djece s teško ama u razvoju je uklju eno u rad Dnevnog centra „Ruka u ruci“ u Maglaju, dok je odre eni broj djece uklju en u druge ustanove. Odre en broj djece s teško ama u razvoju uklju en je u proces obrazovanja u redovnim školama po prilago enom planu i programu, a tek manji broj djece sa težim kombiniranim smetnjama nije uklju en ni u jedan oblik odgojno-obrazovnog rada. Razlozi tomu su loše materijalno stanje obitelji djece, udaljenost ustanove od mjesta stanovanja, postojanje arhitektonskih barijera i dr.

Pri planiranju i provedbi politike socijalne zaštite u op ini Žep e, mora se uzeti u obzir specifi na situacija žena i muškaraca na tržištu rada i u društvu uop e, te njihove društvene obveze. Tako bi se i ženama i muškarcima garantirao, formalno i stvarno, jednak pristup pravima na socijalnu zaštitu i uživanje u tim pravima.

U Žep u djeluje Centar za pravnu pomo ženama. Centar je osnovan sa željom da se pomogne ženama u ostvarenju i zaštiti osnovnih ljudskih prava, a posebno ženskih prava. Misija centra je promocija i unapre enje ženskih ljudskih prava putem podizanja svijesti o istima, osnaživanje žena i zagovara ki procesi za provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova.

U protekloj 2011.godini, 8 žena se obratilo Centru za pravnu pomo ženama u op ini Žep e. Te žene su bile žrtve nasilja u obitelji. Žrtve nasilja su u ve ini slu ajeva udate žene koje nasilje trpe od svojih bra nih partnera. Vrlo esto su to teški oblici nasilja s fizi kim povredama. U dva slu aja je donesena presuda op inskog suda u korist žena. Ovaj centar prestao je s radom po etkom 2012.godine, zbog nedostatka finansijskih sredstava. Žene iz op ine Žep e e se mo i obratiti za pomo u Zavod za besplatnu pravnu pomo u Zenici.

3.1.5. Dostupnost fizi ke infrastruk ture, urbanizam i zaštita okoliša

Komunalna infrastruktura

Planirani sistem naselja u op ini Žep e treba da bude opredjeljuju i faktor za razvoj budu e mreže lokalnih i nekategoriziranih cesta. Ukupna dužina putne infrastruk ture u op ini Žep e je 202,10 km. Od toga je asfaltirano 113,35 km, a makadamskih puteva je 88,75 km. Sva mjesta su me usobno komunikacijski povezana sa gradskim središtem.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Vodoopskrba gradskog i dijela prigradskog naselja općine Žepče su riješena gradskim vodovodom. Na gradski vodovod u Žepču je priključeno 2170 domaćinstava i 250 poslovnih subjekata. Stanje vodovodne gradske mreže izuzetno je loše, zbog starosti (70 godina) i dotrajalosti.

Što se tiče opskrbe pitkom vodom ostalih dijelova općine, jedan dio mjesnih zajednica općine je kvalitetno riješio pitanje vodoopskrbe i uveo sistem naplative vode s ugrađenim mjernim instrumentima i kontrolom praćenja kvaliteta vode, dok su drugi dijelovi riješili svoju vodoopskrbu internim vodovodima sa zahvaćanjem više izvora u bazene kapaciteta 5m³ i više, te služe za opskrbu vodom jednog do više domaćinstava.

Najveći problemi u vodoopskrbi su nedovoljna količina vode (pogotovo u ljetnim mjesecima), loša kvaliteta vode, dotrajalost postojećih vodovoda, privatni bunari koji nezadovoljavaju potrebe domaćinstava, neplanirana potrošena vode od jednog broja potrošača vode, nepostojenje organizirane kontrole i evidencije stanja potrošnje vode na području općine Žepče. Poseban problem je kod odvođenja otpadnih voda u prigradskim i gusto naseljenim seoskim naseljima. Rješenje je u proširenju postojećih kolektorske mreže.

Općina Žepče ima značajnih problema sa divljim odlagalištima otpada. Postoji preko 100 mikro odlagališta. Godišnje se proizvede oko 5.500 tona otpada. Nema uređenog sustava organiziranog recikliranja otpada.

Općina Žepče ima izrađen akcioni plan zaštite okoliša. Tijekom procesa izrade, u 2011. godini, provedena je anketa među stanovništvom općine Žepče s ciljem da se dođe do mišljenja građana o stanju okoliša na području općine Žepče. Anketom je obuhvaćeno 470 ispitanika, od čega 52% žena i 48% muškaraca. Svoje nezadovoljstvo stanjem okoliša izrazilo je 59% građana. Najveći negativan utjecaj na zdravlje uvijek ima zagađenje od otpada (37%), zagađenje zraka (20%) i zagađenje površinskih voda (18%).

Općina Žepče iz općinskog proračuna izdvaja značajna sredstva za uređenje okoliša na cijelom području. U 2011. godini Razvojna agencija Žepče provela je radno intenzivni projekt koji je financiran iz sredstava Fonda otvoreno društvo BiH i općine Žepče. Projekt je privremeno zaposlio 36 nezaposlenih osoba od čega 3 žene, a odnosio se na uređenje ičišćenje okoliša u urbanom području općine Žepče.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Telekomunikacijska infrastruktura

Na području općine Žepče djeluju dva operatera u fiksnoj telefoniji, BH Telekom Sarajevo na području Begov Hana, Željeznog Polja i Donje Golubinje i HT Mostar na ostalom području općine Žepče. Ukupan broj fiksnih priključaka na BH Telekom je oko 2.000, a na HT oko 5.700 priključaka. Na području koje pokriva BH Telekom dvije telefonske centrale podržavaju ISDN, a ne podržavaju ADSL. Kada je u pitanju HT Mostar, digitalne telefonske centrale uglavnom podržavaju i ISDN i ADSL. Trenutno je na ISDN priključeno oko 82 korisnika, a na ADSL oko 825, dok je 2006. na ADSL bilo priključeno samo 20 korisnika. Kada je u pitanju mobilna telefonija na području općine Žepče su prisutni signali sva tri BH operatera: HT Eronet, BH Mobile i M-tel. Podaci o broju korisnika po spolu nisu dostupni.

Poslovna infrastruktura

Prema podacima iz 2011. godine na području Općine djeluje 574 gospodarskih subjekata. Mala i srednja poduzeća čine 45% od ukupnog broja, slijede samostalne trgovinske radnje s 22%, samostalne zanatske radnje s 20%, i samostalne ugostiteljske radnje, oko 13%. Na području Općine Žepče postoji šest poslovnih zona i obuhvaćaju površinu oko 30 ha.

Podatci o broju poduzetnika u pojedinim zonama, nisu dostupni, kao ni broj žena poduzetnica u tim zonama. Općenito možemo reći da su žene vlasnice malog broja mikro, makro i srednjih poduzeća. U 2008. god. u vlasništvu žena je bilo 13,6% mikro, 10% malih, 11,1% srednjih poduzeća. U 2009. godini u vlasništvu žena je bilo 13,3% mikro, i 11,5% malih poduzeća, dok je u 2010. god. u vlasništvu žena bilo 13,2% mikro i 13,2% malih poduzeća. U 2009. i 2010. godini nije zabilježena ni jedna žena vlasnica u srednjim i velikim poduzećima. Žene u ovim poduzećima uposlene su uglavnom u administrativno-tehničkim, računovodstvenim i pomoćnim poslovima.

Kao potporne institucije osnovane su poduzetničke zone, Lokalna razvojna agencija (RAŽ), Poslovni inkubator i Agroinkubator u Žepču.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.1.6. Stanovanje

Prema demografskoj projekciji i projekciji broja domaćinstava (Prostorni plan općine Žepče 2007.-2027.) potrebno je planirati obim stanogradnje koji će optimalno pratiti potrebe za stanovima kako bi se do 2027. godine osigurala pretpostavka da se svakom domaćinstvu osigura stan, a svakom stanaru 20,0 m² korisnog stambenog prostora. U općini Žepče stanogradnja postoji, ali se odvija sporadično. U zadnjih nekoliko godina izgrađeno je nekoliko stambenih kolektivnih zgrada „blokova“ u gradu Žepču.

U sadašnjoj ekonomskoj situaciji stvarne potrebe za stanovima u općini Žepče se ne mogu točno procijeniti, bez adekvatnih pokazatelja. Tešku ekonomsku situaciju još više otežava pitanje vlasništva nad građevinskim zemljištem i komplikovano administriranje za pribavljanje dozvola potrebnih za građenje zgrada. Prema projekciji domaćinstava u planskom periodu otkriva se potreba za oko 2 560 novih stanova, što znači da bi po pretpostavci trebalo godišnje graditi oko 100 stanova.

Ova dinamika može biti i brža što govori da će se u općini Žepče stvoriti tržište za građenje i prodaju stanova u kolektivnom tipu gradnje. Izgradnju planiranog stambenog fonda treba usmjeriti u skladu sa razmještajem stanovništva, odnosno spram planiranog sustava centralnih naselja. U tom smislu adekvatna prostorna distribucija novih stanova zahtjevala bi usmjeravanje oko 40% ukupnih potreba u općinski centar Žepče, a 50% u centralna naselja prvenstveno rangirana u Inivo centraliteta. Ovim Prostornim planom predviđena se znatno proširenje užeg urbanog područja grada Žepča.

Broj stanova koji je u vlasništvu žena je veoma mali. Razlog tomu je ustaljena praksa da se nasljedstvo uglavnom prenosi na sina odnosno muškog potomka, a u manjem broju slučajeva na ženu.

Broj individualnih stanova (u kućama) u vlasništvu žena je sljedeći:

U 1991. iznosi 50 ili 1,19%, u 2006.god. 70 ili 1,14%, u 2007.god. 80 ili 1,31%, u 2008.god 90 ili 1,47%, u 2009.god. 95 ili 1,55% i u 2010.god. 150 ili 2,46%.

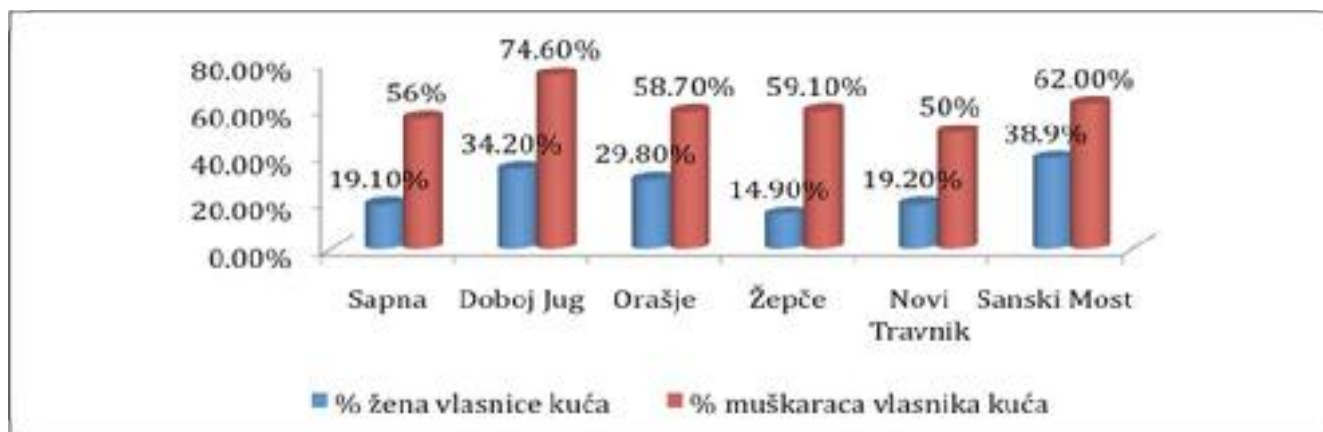
LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Broj stanova u objektima kolektivnog stanovanja u vlasništvu žena je sljedeći:

U 1991. god. iznosi 146 ili 31%, u 2006. god. 134 ili 30%, u 2007. god. 146 ili 30,73%, u 2008. god. 149 ili 31,17%, u 2009. god. 149 ili 31,17%, i u 2010. god. 161 ili 30,84%

Potvrda gore izrečenoj tvrdnji su i rezultati provedene ankete. Od ukupno 114 anketiranih žena, samo 6,14% njih je vlasnica stana, a 14,91% je vlasnica kuće, dok 78,95% žena nema u svome vlasništvu ni kuću ni stan. Istovremeno, prema rezultatima anketnog istraživanja postotak muškaraca vlasnika kuća u općini Žepče je 59.1%.

Graf 8. Vlasništvo nad kućama u općini Žepče

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“, Služba za graditeljstvo općine Žepče

U poređenju sa drugim općinama, općina Žepče ima najmanji postotak vlasnica kuća.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

U općini Žepče je sva imovina u velikoj većini sluzbena na muškim osobama, što je posljedica tradicionalanog nasljeđivanja, po kojoj muška djeca većinom nasljeđuju imovinu kao što su stan, kuća ili vikendica. Ženska djeca su nasljednici jedino u slučaju da roditelji nemaju muške djece.

3.1.7. Sigurnost

Analiza svih sigurnosnih parametara, koja je provedena u 2011. godini, nam pokazuje tendenciju blagog porasta broja krivičnih djela, u odnosu na 2010. godinu, ali i smanjenja broja prometnih nezgoda, kao i narušavanja javnog reda i mira. Informacije o stanju sigurnosti se baziraju na statističkim pokazateljima i sveukupnim aktivnostima, saznanjima i izvještajima Policijske uprave Žepče. Ukupan broj krivičnih djela u 2010. godini je 164. Broj krivičnih djela nije se značajno mijenjao u periodu od 2008.–2011. godine. Najveći udio zauzimaju imovinski delikti, čak 53,8%. Najmanji postotak su krvni delikti i narkomanija sa po 4,55%. U 2010. godini zabilježeno je 5 slučajeva maloljetničke delikvencije. U periodu do 2008.–2011. godine nije zabilježeno ni jedan slučaj organiziranog i gospodarskog kriminala, te za trgovinu ljudima i prostituciju. Struktura žrtava i počinitelja nije poznata. Ti podatci ne mogu se dobiti u PU Žepče.

Opasnost od poplava u općini Žepče postoji uz obalu rijeke Bosne, koja protječe samim središtem grada. Uslijed velikih oborina i topljenja snijega u planinama, može doći do plavljenja priobalnog područja. Od izlivanje manjih rijeka iz korita uslijed obilnih padalina, ne prijeti većina opasnost. U tijeku je izgradnja nasipa na mjestima kojima prijete poplave.

Klizišta u općini Žepče nisu velika opasnost, javljaju se rijetko i u manjem intenzitetu, te bez većih štetnih posljedica.

Nehigijenskih naselja u općini Žepče nema, kao ni raširenih bolesti unutar općine, koji bi bili posljedica takvih nehygieničkih uvjeta života.

Na području općine Žepče s nešto više od 31 000 stanovnika, godišnje se proizvede oko 5 500 tona otpada. JP Komunalno Žepče godišnje prikupi oko 1 200 tona otpada koji odlaze na regionalnu ili na lokalnu deponiju što predstavlja oko 20% od ukupne količine proizvedenog otpada na području općine Žepče. Od ukupne procjene proizvedenog otpada 10% prikupljaju privatna lica neadekvatnim sredstvima i isto odlaze na lokalnu deponiju bez plaćanja ikakve naknade za korištenje iste. Procjenjuje se da će se 2014. godine količina otpada povećati zbog porasta broja stanovništva. Cilj je do 2014. godine prikupiti 50% otpada i od toga 90% deponirati na regionalnu deponiju Mošanića u Zenici.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Divlje deponije se nalaze najviše u ruralnim područjima. Velikim dijelom se nalaze u blizini rije i tokova, pa samim tim one išću i vode, što ima negativne posljedice na ljude, te biljni i životinjski svijet.

Zagađenje i pritisak na tlo postoje i zbog postojanja ruralnih otpadnih voda tj. zagađena tla otpadnim vodama domaćinstva koja nisu priključena na sustav javne kanalizacije i to u ukupnoj količini otpadnih voda od 746.150 m³/god. Nužno je povećati svijest stanovništva i potaknuti ih na veću brigu i odgovornost prilikom odlaganja otpada, kako bismo očuvali istu prirodu i okoliš.

Mine zaostale iz prethodnog domovinskog rata još uvijek su prisutne u općini Žepče. Razminiranje se ne provodi. U općini Žepče kao sumnjive površine za postojanje minsko-eksplozivnih sredstava, se evidentira 2.004,25 ha zemljišta ili 13,64 % ukupne površine.

3.2. Analiza pravnog i regulatornog okvira i razvojnih politika

3.2.1. Analiza regulatornog okvira definiranog od strane općine

Ravnopravnost spolova i zabrana bilo kog oblika diskriminacije pa tako i diskriminacije na osnovu spola su pravne oblasti koje ne spadaju u nadležnost jedinica lokalne uprave i samouprave, tako da je u općini Žepče, kao i u ostalim općinama, regulatorni okvir u ovoj oblasti definiran od strane viših razina vlasti, kako međunarodnih, tako i domaćih.

Statut općine Žepče, kao najviši pravni akt lokalne zajednice ne tretira ni u jednom svom članu ravnopravnost spolova. Također, nije pisan gender senzitivnim jezikom.

Jedan od mehanizama koji osigurava zaštitu jednakopravnosti spolova u općini Žepče je Komisija za ravnopravnost spolova OV Žepče. Komisija broji 5 članova od čega su dvije žene. Komisija za ravnopravnost spolova Općinskog vijeća Žepče radi po potrebi kao i na preporuku nadležnih međunarodnih organizacija. Komisija ima propisane obveze i radne zadatke, razmatra probleme vezane za ravnopravnost spolova, surađuje s Policijskom upravom, Centrom za socijalni rad, školama te lokalnim radiom - Radio Žepče. Do sada Komisija za ravnopravnost spolova OV Žepče nije zaprimila ni jedan pismeni ili usmeni zahtjev za rješavanje problema vezanih za ravnopravnost spolova u općini, a i drugim javnim ustanovama kojima je Općina nadležna.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Općina Žepče potpisala je ugovor o partnerstvu sa Gender Centrom Federacije Bosne i Hercegovine i Nizozemskom organizacijom za razvoj SNV za realizaciju trogodišnjeg programa „Lokaliziranje gendera u FBiH“. U cilju što kvalitetnije implementacije projektnih zadataka na području općine Žepče imenovana je Gender radna grupa (23.09.2011.godine) koja broji 17 članova, od čega je 11 žena.

3.2.2. Analiza razvojnih politika općine

Kada su u pitanju razvojne politike općine Žepče može se konstatirati da je općina Žepče izradila i usvojila sljedeće dokumente: Strategija razvoja općine Žepče 2011 – 2018. godine, Strategija za mlade općine Žepče 2009. – 2011. godine, Plan razvoja inkluzivnog obrazovanja u općini Žepče, Plan razvoja socijalne zaštite općine Žepče 2011. – 2013. godina. Uvidom u ove dokumente evidentno je da se oni podjednako odnose na osobe ženskog i muškog spola i da u njima nije posebno obrađivana specifična problematika ni jednog spola, nego su radjeni općenito radi dobrobiti svih građana, kako muškaraca, tako i žena.

Svi gore navedeni dokumenti su novijeg datuma, tako da bi bilo preuranjeno procjenjivati njihov utjecaj na napredak i promicanje osnaživanja žena u sferama politike i ekonomije, a jednako tako i muškaraca.

3.2.3. Veza sa razvojnim politikama viših razina vlasti i analiza njihovog utjecaja

Gender akcijski plan Bosne i Hercegovine je strategijski politički dokument čiji je glavni cilj definiranje strategija i realiziranje programskih ciljeva za ostvarivanje ravnopravnosti žena i muškaraca u BiH. Sadrži aktivnosti koje je potrebno poduzeti u 15 oblasti definiranih planom: ravnopravnost spolova i europske integracije; suradnja i jačanje kapaciteta; makroekonomske i razvojne strategije; gender osjetljivi budžeti; politički život i donošenje odluka; zapošljavanje, prihodi, beneficije, neplaćeni rad i tržište rada; socijalna inkluzija; gender osjetljivi medij; cjeloživotno obrazovanje; zdravlje, prevencija i zaštita; nasilje i trgovina osobama; uloga muškaraca; usklađivanje profesionalnog i porodičnog; gender i održivi okoliš; informacione i komunikacione tehnologije.

Općina Žepče nije do sada implementirala aktivnosti koje se mogu podvesti po implementaciju Gender akcijskog plana Bosne i Hercegovine te stoga možemo reći da nije primijećen bilo kakav uticaj ovog dokumenta na lokalnom nivou.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.3. Kulturološke vrijednosti, društveni stavovi i percepcije u lokalnoj zajednici

3.3.1. Kulturološke vrijednosti, društveni stavovi i percepcije koji definiraju poziciju žene i muškarca u sferi ekonomije

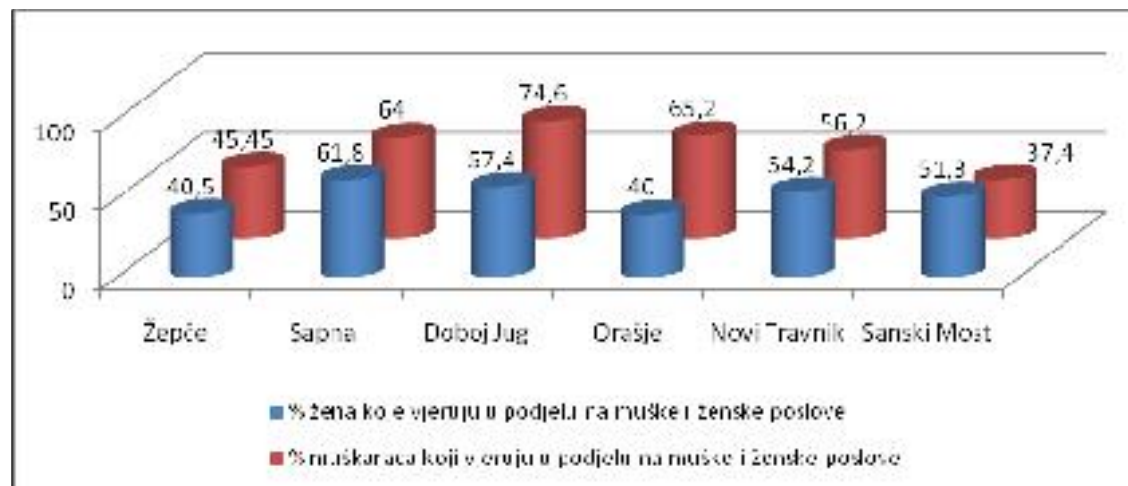
Gender senzitivna analiza je velikim dijelom uvjetovana postojećim kulturološkim i društvenim normama i vrijednostima. Kulturološke i društvene norme i vrijednosti imaju značajan utjecaj i mogu prouzročiti značajne razlike u područjima značajnim za poziciju žene u zajednici. To je pokazala i provedena anketa u općini Žepče. Iako je anketa pokazala da se poboljšao položaj žena prilikom zapošljavanja, za neke žene iz ruralnih sredina ništa se nije promijenilo. Zašto? Zato što patrijarhalno naslijeđeni obrasci o mjestu žene u obitelji i društvu pogoduju održavanju tradicionalizma i u modernim uvjetima. Jedan dio ispitanica iz ruralne sredine otkrile su da žele raditi i traže zaposlenje, ali zbog određenih ograničenja ne mogu naći posao. Najčešći uzrok je starosna dob ispitanica. Te žene su odigrale svoju tradicionalnu ulogu, tj. ostvarile su se kao majke i odgajateljice. One uglavnom rade na neproaktivnim poslovima i nemaju nikakvog društvenog života, jer nemogu uskladiti obiteljski život i karijeru.

Provedena anketa je također pokazala da ima dosta visokoobrazovanih žena i iz ruralnih sredina, tako da se postepeno popravlja socijalni i ekonomski položaj žene i na selu. Kulturološke i društvene norme su se zadržale i u procesu naslijeđivanja i vlasništva nad imovinom. Većina ispitanica u Općini gotovo da nema nikakve imovine na sebi (samo mali broj iz urbanih sredina). Žene iz ruralnih sredina i ne razmišljaju o tome da budu vlasnice neke, jer smatraju da je to normalno da su muševci vlasnici svega. Ova anketa je pokazala da i kod nas postoji podjela na muške i ženske poslove i da većina ispitanica/ka smatra da je to normalno. I kod nas postoje određene predrasude prema muškim i ženskim zanimanjima. To se vidi kod upisa djece u srednju školu, jer većina zanatlija su djeca. Iako imamo ženu u općini Žepče koja vozi autobus, mnogi smatraju da je vozač muško zanimanje i da nije za ženu. Ipak možemo zaključiti da se polako povećava svijest o ulozi, značaju i doprinosu žene u lokalnoj zajednici.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 9. Podjela poslova na muške i ženske

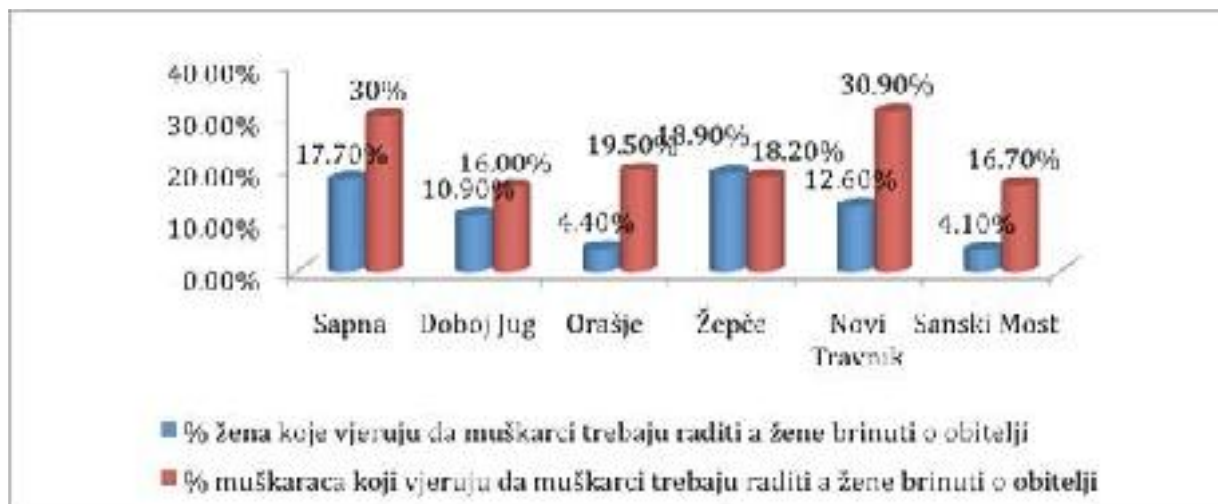
Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Na području općine Žepče 40,5% anketiranih žena i 45,45% anketiranih muškaraca su mišljenja kako postoje isključivo ženski i muški poslovi. U poređenju sa drugim općinama koje sudjeluju u projektu, ovi postotci su među najnižima. Podjela zanimanja i poslova na muške i ženske utječe na mogućnost zapošljavanja žena. Ako je manji broj zanimanja i poslova koji se smatraju ženskima, manje su i mogućnosti zapošljavanja žena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 10. Uloge žena i muškaraca u domaćinstvu

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Od ukupnog broja anketiranih žena na području općine Žepče, 18,9% vjeruju da je primarna uloga žene reproduktivna, odnosno da je njena osnovna zadaća briga o obitelji i domaćinstvu, a da muškarci trebaju raditi na plaćenim poslovima.

Općina Žepče je jedina općina gdje je veći postotak žena u odnosu na muškarce ispitanike, mišljenja da žene imaju reproduktivnu a muškarci produktivnu ulogu. Ujedno, ovaj postotak žena je i najveći postotak kada poredimo općinu Žepče sa ostalim općinama koje sudjeluju u projektu.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.3.2. Kulturološke vrijednosti, društveni stavovi i percepcije koje definiraju poziciju žene i muškarca u sferi politike (npr. žene moraju glasati kao njihovi muževi)

U posljednjih 10 godina djelomično se povećao broj žena koje imaju sudjelovanje u politici u Općini Žepče. Jedan broj ispitanika podržava ženu u politici i na rukovodnom mjestu. Ali njihove izjave ne odražavaju njihovo stvarno mišljenje. Na pitanje da li bi voljeli da se njihova žena bavi politikom mnogi su odgovorili 'to nju ne zanima, nema ona vremena itd'. To samo pokazuje da oni daju podršku 'drugim' ženama ali ne i svojoj ženi.

Sudjelovanje žena u politici uvjetovano je preovladavajućim stavovima društva o određenim pitanjima. To znači da je važno kako će na određene postupke reagirati društvo tj. što će ljudi reći. Mnogi ne bi mogli podnijeti da im se žene eksponiraju u javnosti, što politika zahtijeva.

Iako je ostvaren napredak o sudjelovanju žena u politici još uvijek se vodi računa o normama zadanog društvenog ponašanja bilo kulturnog ili religijskog. Takve norme se teško mijenjaju i otežavaju ženama da naprave promjene u pravcu jednakopravnog sudjelovanja u politici.

U Općini Žepče politika još uvijek manje privlači žene nego muškarce, jer žene imaju manje vremena za bavljenje politikom. Ženama je teško napraviti balans između obiteljskog i društvenog života. Mnoge ispitanice su izjavile da ne sudjeluju u javnim raspravama i ne iznose svoje mišljenje. Zašto? Zato što nemaju samopouzdanja, ne vjeruju u vlastite mogućnosti i boje se kako će okolina reagirati na njihove izjave.

Vjerske organizacije zagovaraju tradicionalne vrijednosti za očuvanje obitelji kao najviše vrijednosti. Vjera od žene traži da ispuni svoju reproduktivnu ulogu tj. da bude majka i odgajateljica. Vjera također podrazumijeva koncept poslušnosti žene mužu bez kojeg je teško održati tradicionalni model obitelji. Vjerske organizacije imaju stav da je obitelj prioritet za ženu, ali podržavaju žene u politici koje mogu uskladiti obiteljski i društveni život, tj. da obitelj ne trpi zbog ženine angažiranosti u politici.

U Općini Žepče je dominantna percepcija političkih stranka. Iako se povećao broj žena u političkim strankama, na većini rukovodnih mjesta su muškarci. Političke stranke žele da se žene aktivnije uključe u politiku, posebno mlade i obrazovane žene. To znači da postoji pozitivna percepcija. Ipak kod političkih stranaka još uvijek dominira stav da žena ne može jednako obavljati rukovodna u poziciju kao muškarac.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Ispitivanje stavova kod ispitanica je pokazalo da postoji velika heterogenost stavova i intenzivna transformacija tradicionalističkih vrijednosti. Međutim u tradicionalnim stavovima su žene koje imaju obitelj i djecu, i uglavnom se radi o nezaposlenim i starijim ženama, dok nova razmišljanja donose mlade djevojke i žene koje su zaposlene. Međutim u tradicionalnim stavovima nalaze se oni koji su vezani za djecu, obitelj i ulogu žene kao majke i domaćice. Ispitanice se slažu da se odluke u domaćinstvu trebaju donositi ravnopravno, te da žene moraju jednako biti plaćene za svoj posao kao i muškarci. Ovi stavovi pokazuju da se mijenja razmišljanje kod žena, ne samo onih mlađih nego i žena srednjih godina te da se gubi patrijarhalni način razmišljanja. Prikaz stavova žena dat je u tabeli 4.

Tabela 4. Rezultati ankete na uzorku 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca)

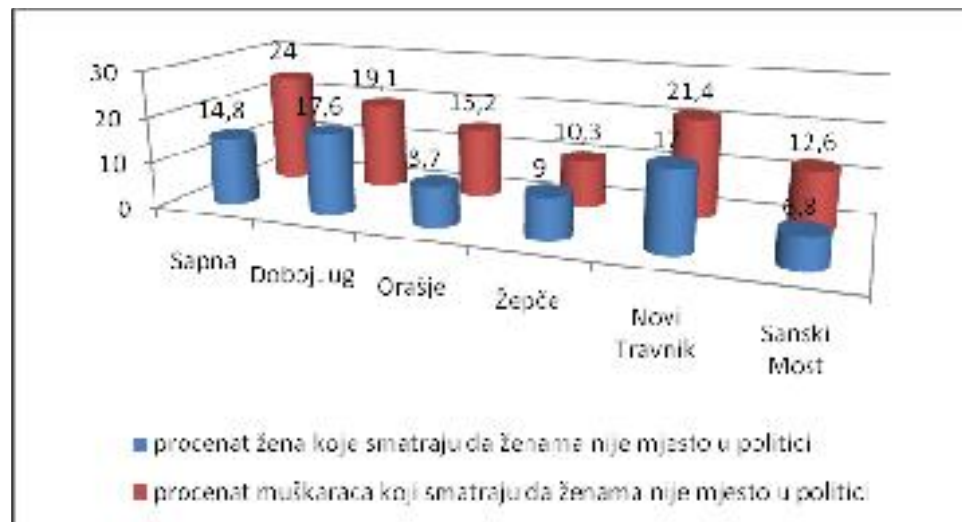
Stavovi %	Uopće se ne slažem	Djelimično se slažem	Potpuno se slažem	Bez odgovora
Žene i muškarci moraju biti jednako plaćeni za jednak posao.	6,14	0	93,85	0
Neki poslovi su muški, a neki ženski.	21,05	37,71	39,47	1,75
Muškarci trebaju raditi, a žene se trebaju brinuti o domaćinstvu i obitelji.	74,56	14,9	17,54	1,75
Muškarci kao glava obitelji trebaju donositi odluke bitne za obitelj.	74,56	13,15	10,52	1,75
Žene su jednako inteligentne kao i muškarci.	4,38	3,50	90,35	1,75
Politika nije za žene	80,70	11,40	7,01	0,87
Za ženu nije primjereno da provodi svoje slobodno vrijeme van kuće.	81,57	10,52	7,01	0,87

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 11. Percepcije o sudjelovanju žena u politici

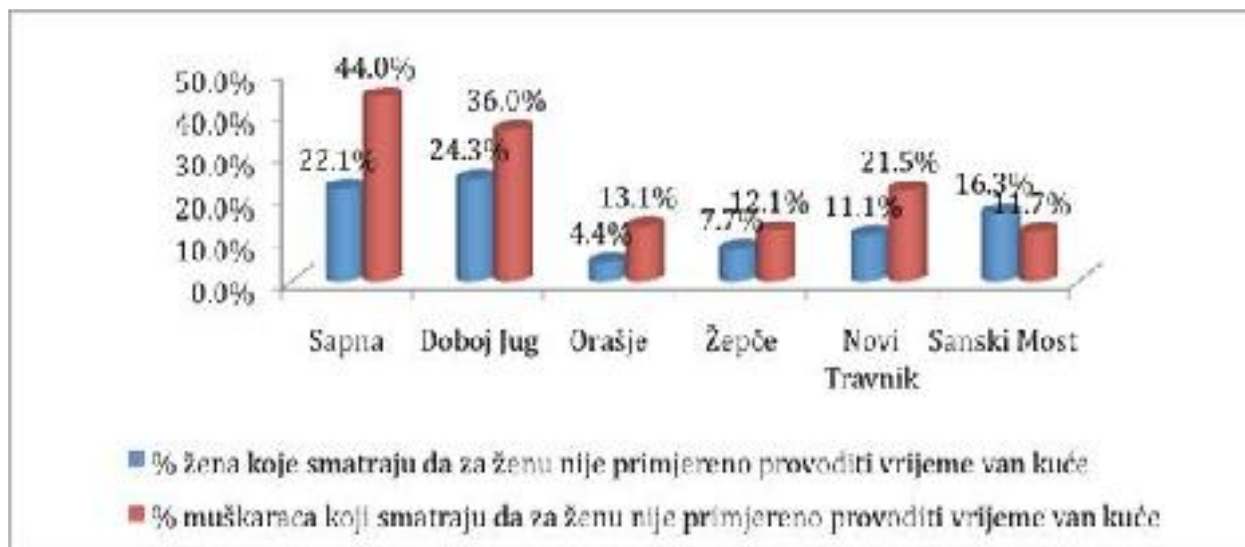
Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općinama Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Od ukupnog broja anketiranih žena, 9% ih smatra da politika nije za žene. Isto smatra 10,3% muškaraca. Općinama Žepče, u poređenju sa drugim općinama koje sudjeluju u projektu Lokaliziranje gendera u FBiH, ima najmanji postotak muškaraca koji su mišljenja da politika nije za žene.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 12. Stavovi o korištenju slobodnog vremena žena

Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Na području općine Žepče 7,7% žena i 12,1% muškaraca su mišljenja da za ženu nije primjereno provoditi slobodno vrijeme van kuće. U poređenju sa drugim općinama u esnicama u projektu još jedino općina Sanski most ima niži postotak muškaraca (11,7%) koji smatraju da za ženu nije primjereno koristiti slobodno vrijeme van kuće.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

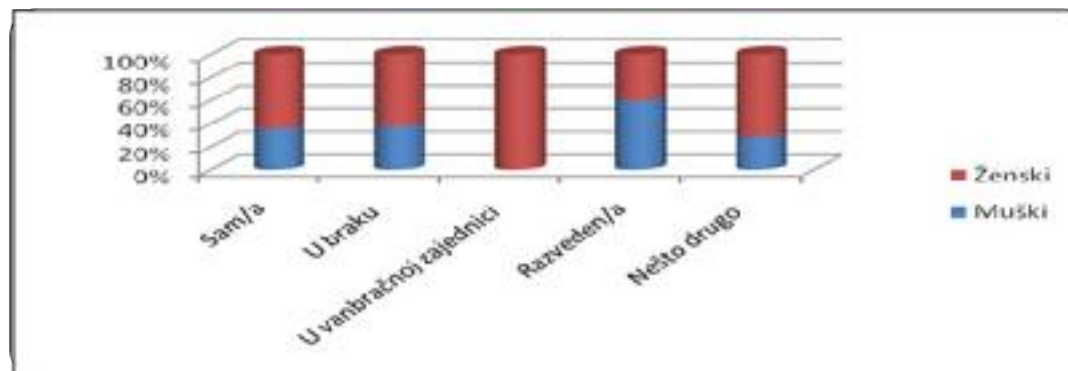
3.4. Ekonomija

3.4.1. Pregled stanja i kretanja u lokalnoj ekonomiji i tržištu rada i dostupnost i kontrola resursa

3.4.1.1. Analiza doma instava i kontrole nad resursima i prihodima doma instava i prora unom

U op ini Žep e u 2010. godini živjelo 31.056 stanovnika odnosno 9.117 doma instava, od ega u gradu živi 4.800 stanovnika odnosno 1411 doma instava. Prosje na veli ina doma instava je 3,38 lana, što odgovara prosjeku veli ine doma instava u BIH. Nešto manji prosjek je kod gradskih doma instava i iznosi 3,2. Više od polovine doma instava i to 84,53% živi u ruralnim naseljima Op ine, dok 15,47% doma instava pripada tzv. „gradskim sredinama“. Prosje na gustina naseljenosti je 110 stanovnika /km². Socio-ekonomska slika doma instva u op ini Žep e pokazuje prisutnost tradicionalnog na ina života. Prema anketi koja je provedena me u stanovništvom op ine Žep e, na uzorku od 180 ispitanika, od ega 66 muških i 114 žena, 72% ispitanika je u braku, dok su njih 19% samci. U 67% doma instava žive dvije generacije (roditelji i djeca). Najve i broj doma instava (32%) je sa dvoje djece. U prilog tomu su slijede i pokazatelji:

Graf 13. Bra ni status ispitanika i ispitanica

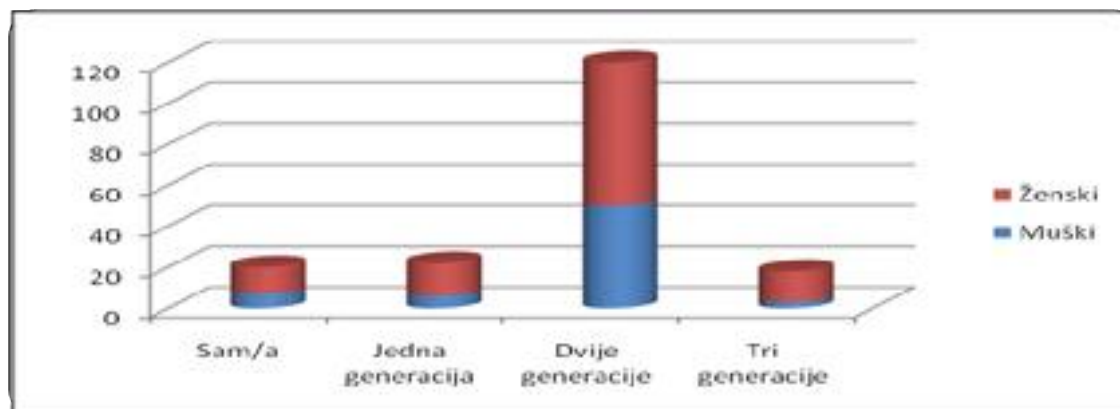

Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u op ini Žep e) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 14. Struktura doma instava

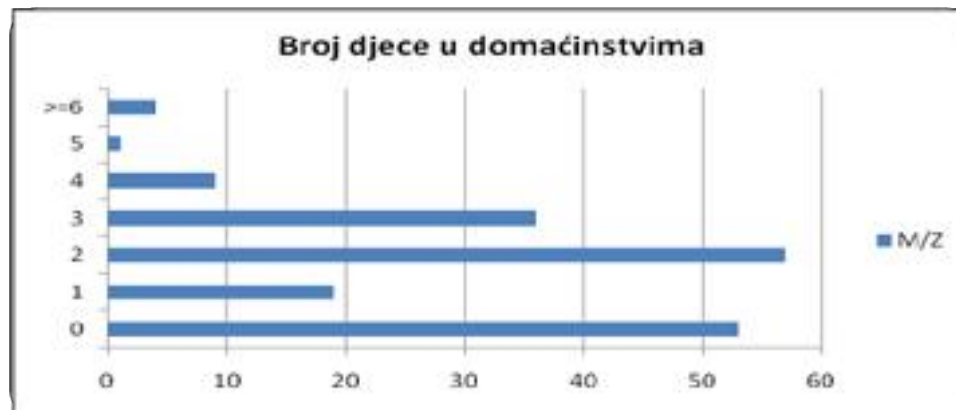

Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 15. Broj djece u domaćinstvima

Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Socio-ekonomska slika domaćinstava u općini Žepče može se upotpuniti i sa analizom razine obrazovanja ispitanika. Najveći broj, 56% ispitanika je sa završenom srednjom školom, 15% ima završenu višu školu i fakultet, 9% završenu osnovnu školu i 6% ima manje od 8 razreda osnovne škole. Sljedeći pokazatelji govore o obrazovanosti stanovništva na osnovu spola:

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 16. Ostvareni stupanj obrazovanja kod muškaraca

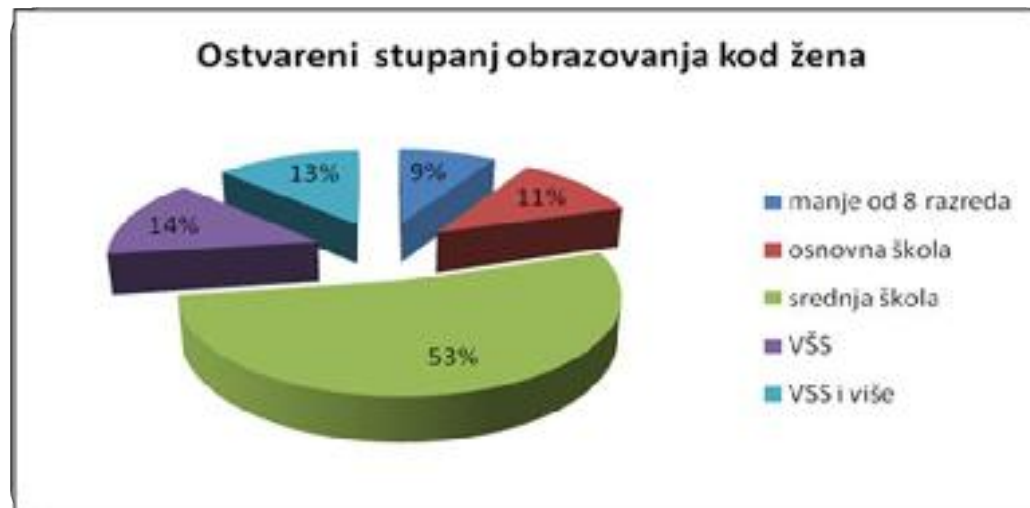

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 17. Ostvareni stupanj obrazovanja kod žena

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Odluke u domaćinstvu se uglavnom donose zajedno između supružnika. To potvrđuju podaci iz ankete, 61% žena i 65% muškaraca se izjasnilo da je njihov utjecaj u domaćinstvu jednak kao i kod drugih. Samo 5% žena nema nikakvog utjecaja na odluke u svom domaćinstvu, 4% ima slabiji utjecaj od drugih, 9% žena same donose odluke, a 21% žena ima preovladavajući utjecaj kod donošenja odluke.

Gotovo identični rezultati dobijeni su kod pitanja kako ocjenjuju veličinu svoga utjecaja na budžet njihovog domaćinstva. Žene u 64% i muškarci u 66% slučajeva su ustvrdili da je njihov utjecaj jednako kao i kod drugih, 6% žena da ima slabiji utjecaj od drugih u domaćinstvu, 9% da same donose odluke, a njih 20% tvrdi da je njihov utjecaj preovladavajući.

Žene uglavnom same donose odluku o svome zaposlenju (56%), i o vrsti posla koje žele raditi (54%).

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Zajedni ke odluke se donose kada je rije o posu ivanju novca susjedima ili prijateljima (35% odgovora ispitanika žena i muškaraca), kada i gdje provesti godišnji odmor (54% odgovora ispitanika žena i muškaraca); o još jednom djetetu (51% ispitanika žena i muškaraca), o razini vrsti obrazovanja kod djece(59% ispitanika žena i muškaraca) i o odlasku na kulturne doga aje (50% ispitanika žena i muškaraca).

Žene imaju na raspolaganju odre ena finansijska sredstva za svoje osobne potrebe (83% ispitanica). Odluku o kupovini odje e za sebe u 13% slu ajeva žene same donose, njih 8% traži suglasnost od supruga dok 79% žena nije ništa odgovorilo. O kupovini odje e za djecu 11% žena same odlu uju, 10% traži suglasnost, a 79% žena nije dalo odgovor. Žene se prilikom kupovine namještaja za ku u u 16% slu ajeva dogovaraju sa suprugom, 6% žena traži prethodno odobrenje od supruga, 2% samostalno donosi odluke i 77% žena nije odabralo ni jedan od ponu enih odgovora.

Ve ina ispitanica je u radnom odnosu, njih 33,33% zaposleno je na neodre eno vrijeme, 11,40% zaposleno na odre eno vrijeme, dok svega 1,75% žena radi u vlastitom poduze u. Na Birou za zapošljavanje prijavljeno je 21,92%, dok 10,52% nezaposlenih žena nije prijavljeno na službenu evidenciju za nezaposlene. Isklju ivo ku nim poslovima bavi se 11,40% ispitanica. S druge strane, žene pokazuju pove an interes za traženjem zaposlenja za sebe, me utim još uvijek je ve ina žena koje su pasivne u traženju posla. Pokazuju to rezultati ankete, prema kojoj 50,87% žena nije odabralo ni jedan od ponu enih odgovora. U traženje posla upušta se 28% ispitanica, dok 9,64% ne želi prona i posao, a 11,40% se želi zaposliti ali nemogu zbog odre enih ograni enja. Na upit koja su to ograni enja, 96,49% nije dalo odgovor.

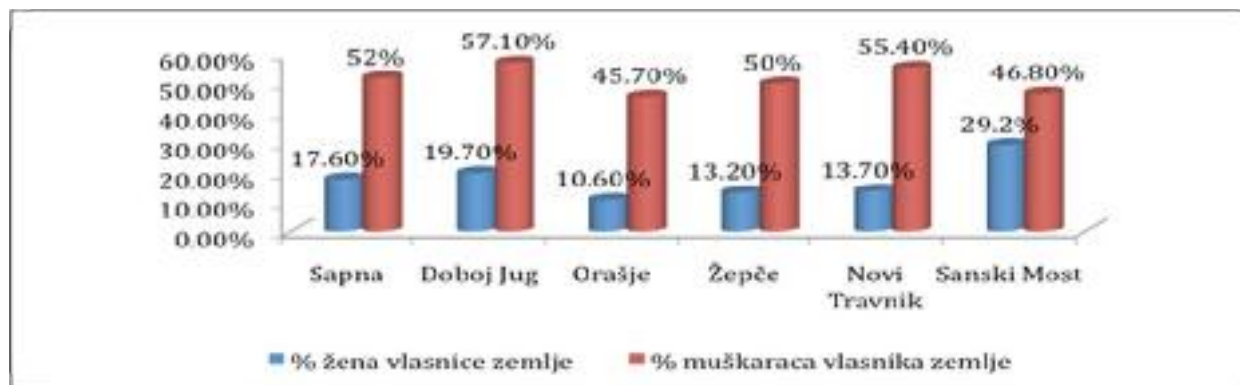
Ve ina žena je naj eš e zaposleno u privatnom sektoru, kod privatnika (više od 55%), a u jednoj tre ini slu ajeva je zaposleno u državnim firmama.

U anketnom istraživanju korišteno je nekoliko osnovnih indikatora koji nam daju relativno dobru sliku o distribuciji formalnog vlasništva nad resursima izme u žena i muškaraca.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 18. Vlasništvo nad zemljištem u op. ini Žepče

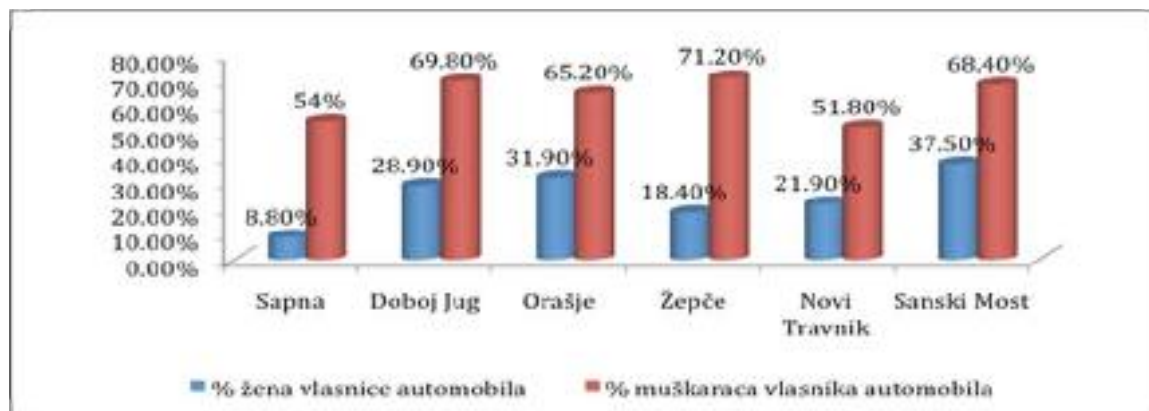
Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u op. ini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Samo 13,2% žena su vlasnice zemljišta, dok 50% muškaraca imaju formalno vlasništvo nad zemljištem. U poređenju sa drugim op.inama, vidimo da op. ina Žepče spada među op.ine sa nižim postotkom žena koje su formalno vlasnice zemljišta.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 19. Vlasništvo nad automobilima u op ini Žep e

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u op ini Žep e) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

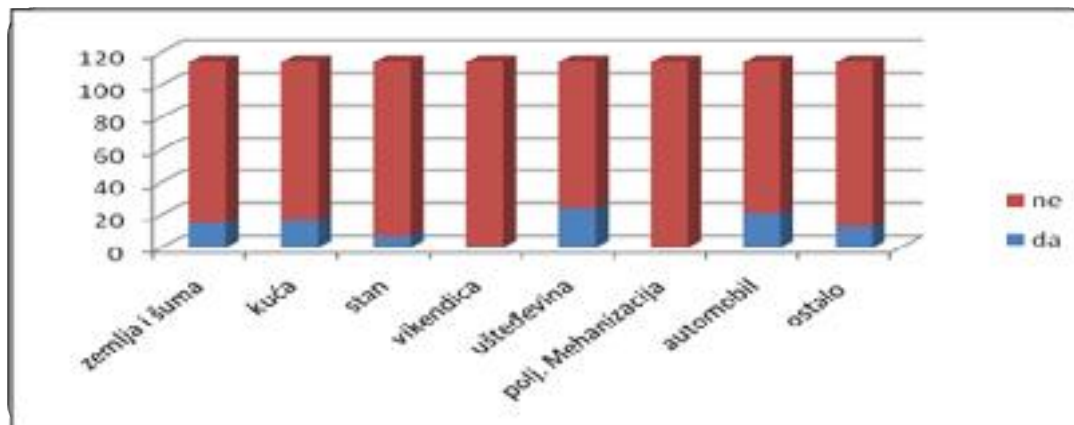
U op ini Žep e samo 18,4% anketiranih žena posjeduje automobil na svoje ime. Od op ina koje sudjeluju u projektu, jedino op ina Sapna ima niži postotak žena vlasnica automobila. Istovremeno na području op ine Žep e 71,2% anketiranih muškaraca su vlasnici automobila. Prethodno smo vidjeli da je sli na situacija i sa vlasništvom ku a i da postoji generalno pravilo po kojem su pretežito muškarci ti koji su vlasnici resursa.

S druge strane, i vlasništvo nad pokretnom i nepokretnom imovinom ukazuju na postojanje neravnopravnog položaja žena. Uglavnom žene nisu vlasnice zemlje, ku e, stana, vikendice, ušte evine, poljoprivredne mehanizacije, automobila. Vlasništvo pripada mužu i on o tome odlu uje.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 20. Omjer vlasništva i nevlasništva kod žena

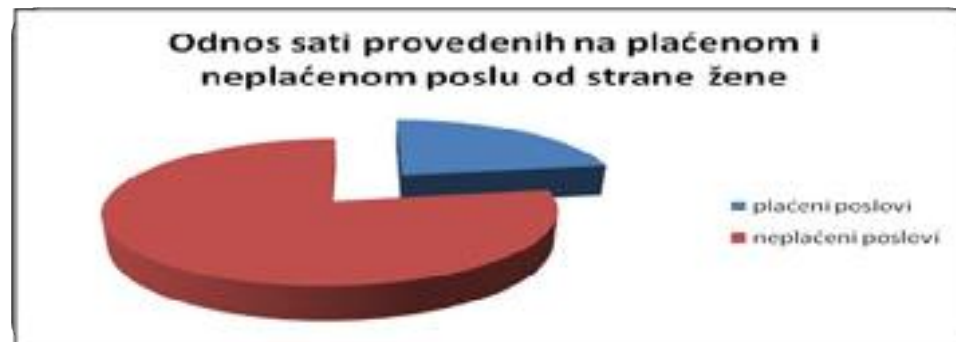
Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

3.4.1.2. Analiza korištenja vremena žena (vrijeme potrošeno na plaćeni rad, neplaćene kućne poslove (briga o djeci i drugim ovisnim članovima, obrazovanje, zabava, politika)

Ova analiza napravljena je na osnovu odgovora koji su dobijeni u anketiranju žena i muškaraca ali i u direktnom razgovoru sa ženama. Iz dobijenih odgovora može se zaključiti da su žene i dalje nositeljice kućanskih poslova u domaćinstvu, i da tome posvećuju najviše vremena. Ovi poslovi pripadaju kategoriji neplaćenih poslova, čime se žena nalazi u neravnopravnom položaju u odnosu na muža. Pored toga, žene na selu obavljaju poljoprivredne poslove koji ne pridonose ostvarivanju zarade za ženu i pripadaju grupi neplaćenih poslova koje obavljaju žene.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 21. Odnos sati provedenih na plaćenom i neplaćenom poslu od strane žene

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Iz provedene ankete je vidljivo da žene najmanje vremena posvećuju društvenim aktivnostima, njih 36%, a kao razlog tomu navode brigu o djeci, kućanske poslove, prezaposlenost na radnom mjestu, ali i nedostatak kvalitetnih rekreativnih sadržaja za žene.

Međutim, ako se generalno uporede dobijeni podaci o broju sati koji se posvećuju konkretnim aktivnostima, evidentno je da žene teško procjenjuju utrošeno vrijeme za određene aktivnosti. Zabrinjava veliki postotak neodgovorenih upitnika od strane žena što može ukazivati da žene ne žele dati odgovore iz njima poznatih razloga, ili da nisu shvatile svoju ulogu u društvu.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 22. Sati utrošeni na kućne poslove od strane žena

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 23. Sati utrošeni na poljoprivredne poslove od strane žena

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 24. Sati utrošeni na društvene aktivnosti od strane žena

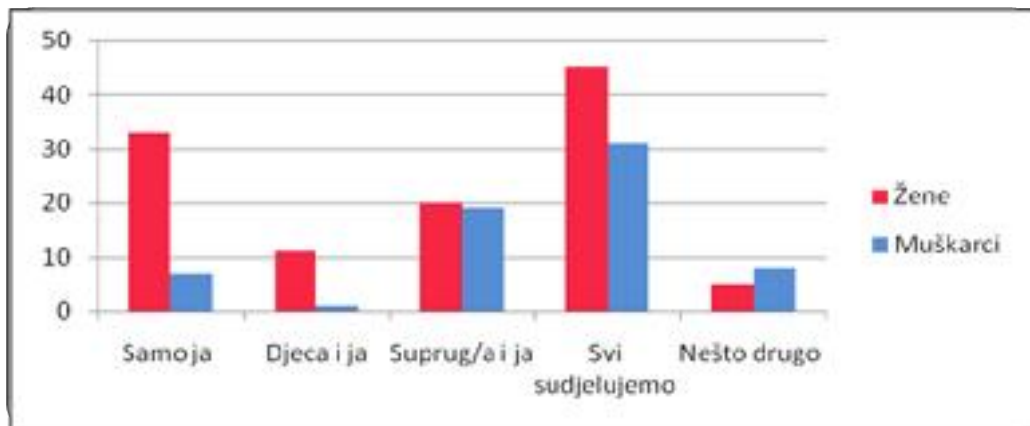

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Međutim, mijenja se uloga muškaraca i oni gotovo ravnopravno sudjeluju u obavljanju kućanskih poslova. Podaci koji su dobijeni iz ankete na uzorku od 66 muškaraca pokazuju da 39% muškaraca provodi do 3 sata na obavljanju kućanskih poslova, i pri tome 49% muškaraca kućanske poslove obavlja zajedno sa suprugom.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 25. Odgovori žena i muškaraca o obavljanju kućanskih poslova

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Na pitanje „Koliko su žene zadovoljne sudjelovanjem muža u obavljanju kućanskih poslova?“ Ispitanice su u većini slučajeva izjavile da su zadovoljne, a 42% ih je odgovorilo da im suprug dosta pomaže prilikom obavljanja poslova u domaćinstvu. Međutim, 38% ispitanica ustvrdilo je da je pomoć muža mala ili nikakva, a 21% ispitanica nije odabralo ni jedan od ponuđenih odgovora.

Ovo može biti posljedica da su muševci više zaposleni i da više pridonose kućnom proračunu, a da su žene više u ulozi majke i domaćice. U prilog tomu su slijedeći pokazatelji:

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 26. Utrošeni sati na kućne poslove i brigu djece od strane muškaraca po tvrdnjama žena

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Već smo ustvrdili da se uloga muža mijenja i da oni tako već aktivno sudjeluju u odgoju i svakodnevnoj brizi za djecu. Na pitanje „Da li i koliko često vaš suprug brine o djeci?“, ispitanice su u većini slučajeva odgovorile da muževi najviše vremena posvećuju igranju s djecom, a najmanje vremena troše na uspjavanje, kupanje i hranjenje djece.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 27. Briga supruža o djeci

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

3.4.1.3. Analiza mogućnosti (prepreka pri zapošljavanju žena)

Osim obaveza u vlastitom domaćinstvu niz drugih faktora sprečava žene u ravnopravnom sudjelovanju na tržištu rada. Već smo utvrdili da žene nemaju pristup ili kontrolu nad resursima čime se smanjuje njihov izgled za ostvarivanje vlastitih prihoda.

Nedovoljan pristup stvarnom vlasništvu dodatno smanjuje žensku produktivnost i mogućnost da se žene aktivnije uključe u plaćene poslove.

Također, žene se susreću s većim teškoćama u pristupu i ostanku na tržištu rada zbog različitih socijalnih faktora koji, među ostalim, uključuju i probleme usklađivanja radnog i obiteljskog života. Nesrazmjerno velik broj žena radi na privremenim, nesigurnim i neprijavljenim poslovima, zbog čega su ranjivije i izloženije siromaštvu. Žene su najčešće zaposlene u trgovačkoj uslužnoj djelatnosti, zatim u obrazovanju, zdravstvu i socijalnoj skrbi. Poslodavci vrlo često vrše diskriminaciju kod zapošljavanja žena, a u manjoj mjeri i prilikom određivanja plaće za isti rad izmeću muškarca i žene, kao i kod utvrđivanja uvjeta za napredovanje žena.

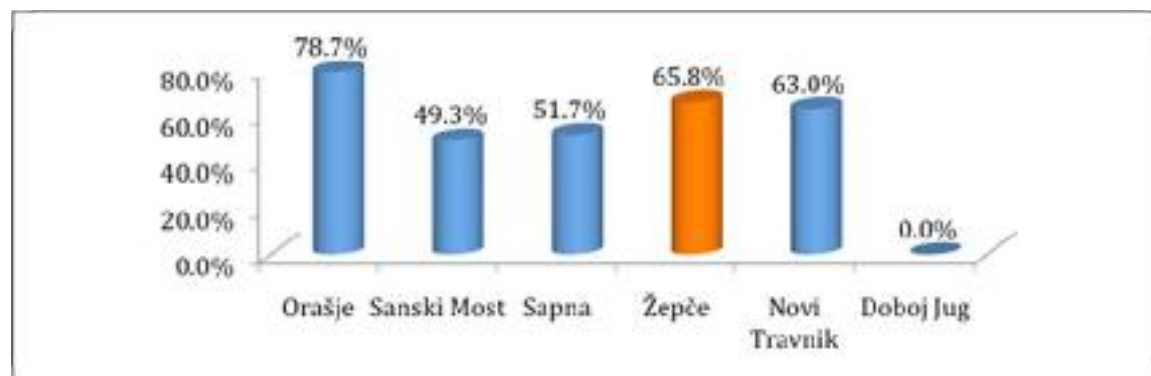
LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Osim uobičajenih prepreka za razvoj poduzetništva, žene se u pravilu moraju suočavati i s drugim problemima, kao što je svladavanje socijalnih i finansijskih prepreka te problema povezanih s nedostatkom potrebnih znanja i vještina.

Postoje i "neaktivne" žene, odnosno one koje posao ne traže aktivno zbog nepostojanja odgovarajuće potražnje na tržištu za uslugama koje nude, osobito kad postoje prepreke za njihovo zapošljavanje, poput dobi, stupnja obrazovanja i trajanja nezaposlenosti. Od žena se još očekuje preuzimanje brige za djecu i kućanske obaveze, zbog čega imaju kraće karijere ili veće prekide zaposlenosti.

U prilogu gore navedenom su i podaci dobijeni prilikom anketiranja žena u općini Žepče.

Graf 28. Postotak žena koje smatraju da su muškarci u boljem položaju pri zapošljavanju

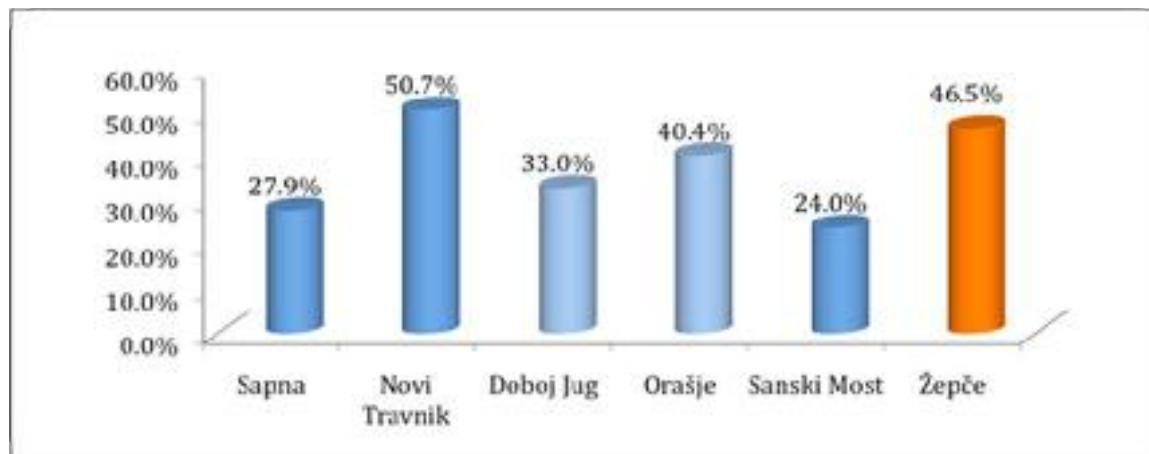
*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Prema rezultatima anketnog istraživanja, 65,8% žena sa područja općine Žepče smatraju da su u lošijoj poziciji u procesu traženja posla i zapošljavanja od muškaraca. U poređenju sa ostalim općinama koje sudjeluju na projektu jedino općina Orašje ima veći postotak žena koje smatraju da su muškarci u boljoj poziciji na tržištu rada.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 29. Postotak žena koje smatraju da poslodavci diskriminiraju žene u procesu zapošljavanja

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Žene imaju podijeljeno mišljenje kada se radi o postojanju diskriminacije kod zapošljavanja; 46% žena tvrdi da ona postoji, dok 47% žena smatra da toga nema u općini Žepče. U poređenju sa drugim općinama, jedino općina Novi Travnik ima veći postotak žena koje smatraju da poslodavci diskriminiraju žene pri zapošljavanju.

U 11% slučajeva žene su bile žrtva diskriminacije, dok je neprijatnosti po spolnoj osnovi tijekom radnog odnosa doživjelo 12% žena.

Za razloge prestanka rada, žene navode otkaz (8,77%) i potrebu da se brinu o djeci (8,77%). Većina zaposlenih žena ne bi mijenjala sadašnje zaposlenje (37,71%), i vjeruju da je njihov posao uglavnom siguran (21,05%), potpuno siguran (16,66%), djelomično siguran (8,77%) i nesiguran (11,40%).

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Žene su pokazale spremnost za daljnjim obrazovanjem, kroz različite vidove edukacije i obuke putem koje će steći i više samopouzdanja, ali i unaprijediti sadašnji nivo znanja i vještina (67%). Nešto manji interes iskazan je za mogućnost samozapošljavanja (47%).

Na pitanje da li imaju mogućnost učestvovati u dobro plaćenim poslovima, 61% žena je odgovorilo da nema. Također, 61% žena smatra da su žene u lošijem položaju od muškaraca u procesu traženja i dobijanja zaposlenja. Manji postotak žena smatra da su šanse za zapošljavanje žena značajno porasle (14%), djelomično porasle (33%), ostale iste (26%), smanjenje (17%), značajno smanjenje (8%) i bez odgovora (2%).

Graf 30. Zainteresiranost žena za dodatnu edukaciju

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 31. Zainteresiranost žena za samozapošljavanje

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 32. Mogućnost učestvovanja žena u dobro plaćenim poslovima

Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

3.4.1.4. Analiza postojanja i dostupnosti javnih usluga za brigu o djeci, starijima i drugima kojima je potrebna briga (usklađenost sa radnim vremenom, troškovi itd.)

U općini Žepče djeluju tri ustanove za brigu o djeci, Dječiji vrti „Don Ivica Čondri“ čiji je osnivač Vrhbosanska nadbiskupija Sarajevo, Župni ured Žepče i Privatna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje „Mumi“. Osnovna djelatnost Dječijeg vrta „Don Ivica Čondri“ Žepče je odgoj, obrazovanje, njega, smještaj i ishrana djece od 2 godine do polaska u osnovnu školu. Trenutno je upisano 69 djece. Radno vrijeme ustanove je 06:45h do 15:30h. Kada su u pitanju oblici rada u dječijem vrtu organiziran je cjelodnevni boravak (podrazumijeva boravak od 07:00-15:30h), poludnevni boravak (07:00-12:30h), boravak u igraonici (07:00-11:30h). Djeca koja nisu obuhvaćena redovnim programom predškolskog odgojno-obrazovnog rada imaju mogućnost da se uključe u program „male škole“. Produženi boravak djece u ovoj ustanovi nije posebno organiziran budući da je mala zainteresiranost roditelja.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Privatna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje „Mumi“ trenutno prima 20 djece. U ovoj ustanovi organiziran je produženi boravak djece do 17 sati. Trenutno ovu uslugu koristi 5-6 djece.

Župni vrti „Ivanica“ u Lug-Brankovi započeo je s radom 2006.godine. Vlasnik je Rimokatolička župa Svetog Ivana Krstitelja Lug-Brankovi. Radno vrijeme je od 7 do 15 sati i trenutni broj djece je 30-tak. Najveći broj djece dolazi sa područja mjesne zajednice Lug –Brankovi, ali ima i iz drugih područja.

Od 1999.godine u župi Lug Brankovi u okviru Samaritanskog doma aktivno djeluje samaritanska zajednica u okviru koje se okupljaju starije osobe. Dva puta tjedno okupljaju se na cjelodnevno druženje, a osigurana im je i posjeta liječnika 1 puta tjedno. Broj korisnika oko 100 starijih osoba. Organiziraju se kreativne radionice i rekreativna druženja kao što je boćanje, igranje šaha i sl.

U općini Žepče je osnovano Udruženje penzionera/ umirovljenika Žepče. Okuplja oko 300 članova, a osnovna zadaća udruženja je socijalna zaštita siromašnih penzionera na općini Žepče. Nedostaje prostor gdje bi se umirovljenici/penzioneri družili i provodili slobodno vrijeme. Nekadašnja zgrada u kojoj se prije rata nalazio Dom penzionera, danas je u vlasništvu Općinskog suda u Žepču.

Crveni križ Žepče raspolaže sa timom volontera koje njeguje koji obilaze stare, invalidne i nepokretne osobe i pružaju pomoć u hrani, higijeni, podjeli donacija u pelenama, invalidskim pomagalicama. Ovim programom je obuhvaćeno 110 osoba.

3.4.1.5. Poduzetništvo i mala i srednja poduzeća i pozicija žene - broj poduzeća i poduzetnih radnji po spolu vlasnika: broj i % poduzeća sa kojima upravljaju žene

Na području općine Žepče djeluje 574 gospodarskih subjekata. Mala i srednja poduzeća čine 45% od ukupnog broja, slijede samostalne trgovinske radnje s 22%, samostalne zanatske radnje s 20%, a najmanje je samostalnih ugostiteljskih radnji 13%. Podaci o broju privatnih poduzeća u vlasništvu žena nisu dostupni jer se vodi službena evidencija o ženama vlasnicama na nivou Općinskog suda u Zenici gdje se i vrši registracija poduzeća. Ni drugi podaci nisu dostupni javnosti.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

U bazi podataka Razvojne agencije Žep e, na uzorku od 261 registriranih poduze a, prema broju zaposlenih u pojedinim poduze ima, izvršena je procjena o broju vlasnica.

Tabela 7. Tabela su prikazani podaci za period od 2008.-2010.godine.

Veli ina poduze a	2008.		2009.		2010.	
	Vi. žena	Ukupno	Vi. žena	Ukupno	Vi. žena	Ukupno
Mikro (do 9 zaposlenih)	18	132	19	142	18	136
Mala (od 10 do 49 zaposlenih)	5	50	6	52	7	53
Srednja (od 50 do 250 zaposlenih)	1	9	0	9	0	10
Velika (preko 250 zaposlenih)	0	1	0	1	0	1
UKUPNO	24	192	25	204	25	200

*Izvor: * Op ina Žep e – Odjeljenje za gospodarstvo/privredu; Baza podataka RAŽ-a*

Podaci o broju trgova kih, ugostiteljskih i zanatskih radnji se ažuriraju od strane op inske službe u Žep u. Me utim, op inska služba raspolaže sa podacima iz 2010. godine iz razloga što se sa svakom promjenom stanja mijenjaju podaci, a prethodni se brišu iz evidencije. Ipak, procjena je da se u periodu od 2006.-2010.godine broj obrta mijenjao za dodatnih do 4 obrta na godinu. Tako er, u okviru postoje e evidencije se ne razvrstavaju podaci prema spolu, tako da se o broju vlasnica obrta u 2010. došlo na temelju fizi kog brojanja odobrenih zahtjeva.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 8. Tabela su prikazani podaci Op inske službe za gospodarstvo o broju vlasnica obrta za period 2006.-2010.godine.

Vrsta obrta	Broj registriranih obrta									
	2006.		2007.		2008.		2009.		2010.	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
Trg.radnje	0	0	0	0	0	0	0	0	42	62
Ugos. radnje	0	0	0	0	0	0	0	0	48	17
Zanat. radnje	0	0	0	0	0	0	0	0	76	32
Poljop. djelat.	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0
Prijevoznici	22	0	22	0	22	0	22	0	22	0
Auto škole	10	0	9	0	7	0	7	0	7	1
Taxi-prijev.	6	0	6	0	6	0	6	0	6	0
UKUPNO	38	0	37	0	35	0	35	0	211	112

Izvor: *Op ina Žep e – Odjeljenje za gospodarstvo/privredu

injenicu da su žene nedovoljno zastupljene na tržištu rada, na menadžerskim pozicijama i da prosje no zara uju manje od muškaraca možemo da objašnjavamo strukturnim razlozima, kulturnim i ideološkim praksama, koje vezuju ženu za dom, obitelj, privatnu sferu. Žene još uvijek preuzimaju brigu o djeci, doma instvu i bolesnim ili starijim lanovima obitelji u mnogo ve oj mjeri od muškaraca. Žene u mnogo ve oj mjeri obavljaju nepla eni posao, dok muškarcima preostaje više vremena za karijeru, posao, studiranje. Unato tomu, prema rezultatima provedene ankete, žene ne pokazuju zna ajan interes za pokretanje vlastitog biznisa, njih 52,63% nije zainteresirano za opciju samozapošljavanja.

3.4.1.6. Analiza poljoprivrednog sektora i pozicija žena u toj djelatnosti

Poljoprivreda op ine Žep e bazira se na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Obim bavljenja poljoprivredom prije rata nije bio u ve oj mjeri zna ajan jer se sva proizvodnja odnosila na podmirenje vlastitih potreba i potrebe ishrane stonog fonda kod individualnog proizvo a a. Danas je poljoprivredna proizvodnja bazirana na ratarstvu, vo arstvu i uzgoju jagodi astog vo a, preradi ljekovitog bilja, nešto manje sto arstvu

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

i proizvodnji povrća na otvorenom i u zatvorenom prostoru. Žepči poljoprivrednici gaje određene tradicije koje je veoma teško iskorijeniti. Većina je neobrazovana i veliki postotak ima samo završenu ili čak nezavršenu osnovnu školu.

Parcele poljoprivrednika su veoma usitnjene. Većina parcela je manja od 2 ha. Prema procjenama, od ukupnog broja stanovništva i raspoloživog obradivog i poljoprivrednog zemljišta, na svakog stanovnika otpada 17 ha obradivog i 0,20 ha poljoprivrednog zemljišta. Veoma veliki broj parcela je još uvijek suvlasništvo više članova obitelji koje nisu završile postupak razgraničenja parcela na terenu. Broj prijavljenih djelatnosti iz oblasti poljoprivrede je veoma mali (5) i uglavnom se registriraju radi ostvarivanja određenih poticaja. Takve djelatnosti se nakon godine dana uglavnom odjavljuju. Od ukupnog broja evidentiranih vlasnika nema žena. Iako se zna da su žene uglavnom one koje rade na obiteljskim gazdinstvima, prema anketi, gotovo polovica ispitanica ne troši vrijeme na rad u poljoprivredi (14,03%), a one koje to čine najčešće taj rad obavljaju do 3 sata dnevno (30,70%).

3.4.1.7. Analiza prosječnih plaća po djelatnostima i po spolu

Prosječna neto plaća u Zeničko-dobojskom kantonu u 2010. godini iznosila je 669,68 KM, što je povećanje za 7,8% u odnosu na prosjek u 2008. godini i 1,33% u odnosu na 2009. godinu. Najveća prosječna neto plaća u ZDK je evidentirana u području financijskog poslovanja (940,06 KM); javna uprava i obrana-obavezno socijalno osiguranje (940,20 KM); opskrba električnom energijom, plinom i vodom (1.193,68KM), dok je najniža u području ugostiteljstva (417,99 KM).

Prosječna neto plaća u općini Žepče u 2009. godini iznosila je 545,05 KM, dok je u 2010. godine neto plaća iznosila 554,60 KM. Općina Žepče je na 10. mjestu u ZDK od 12 općina. Do podataka o prosječnoj plaći po spolu nismo mogli doći.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 9. Prikaz broja zaposlenih stanovnika iz Žep a na podru ju op ine i van podru ja op ine u BiH za period 2008.-2011.godine

Op ina Žep e				
Period:	31.12.2008.	31.12.2009.	31.12.2010.	31.12.2011
Broj zaposlenih:	4.753	4.784	4.912	4.787

Izvor: * Izvještaji o radu Biroa rada op ine Žep e (2008.-2011.)

Tabela 10. Prosje na neto pla a u op ini Žep e prema stru noj spremi - 2010.godina

Stru na sprema	NK	OŠ	SSS	VŠS	VSS
Prosje na neto pla a u KM	425	460	645	750	1.000,00

Izvor: * Služba za gospodarstvo i financije - Op ina Žep e

3.4.1.8. Analiza zaposlenosti (broj, spolna, obrazovna i starosna struktura, udio u javnom i privatnom sektoru, po granama, prema veli ini poduze a itd.)

Do podataka o broju uposlenih na podru ju Op ine i broja stanovnika koji su sa podru ja op ine Žep e, a uposleni su izvan podru ja op ine, nije mogu e do i iz jednog izvora (npr. statistike, zavoda mirovinskog osiguranja, zavoda zdravstvenog osiguranja i sl.). Prema podacima s kojima raspolaže JU „Služba za zapošljavanje ZDK - Biro rada Žep e“, iz 2010. godine, na podru ju op ine Žep e je zaposleno 4.337 radnika, a prema procjenama izvan podru ja op ine Žep e u ostalim podru jima BiH je zaposleno 575 osoba. Broj uposlenih u inozemstvu nije mogu e utvrditi, osim putem izjava tih osoba ili lanova njihovih obitelji. Me utim, prema gruboj procijeni, broj zaposlenih u inozemstvu mogao bi se kretati oko 600 osoba, odnosno oko 900 koje rade „na crno“¹.

¹ Izvor: * Izvještaj o radu Biroa rada Žep e, za razdoblje od 1.1.2010. – 31.12. 2010. godine

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 33. Pregled ukupnog broja zaposlenih u općini Žepče, u periodu 2005. - 2010

Izvor: * Strategija razvoja općine Žepče 2011.-2018.

U 2010. godini zaposleno je 689 osoba koje su bile na evidenciji nezaposlenih kod Biroa Žepče. Od ukupnog broja novo-zaposlenih 315 ili 45,71% su žene.

Prema posljednjem izvještaju Biroa za zapošljavanje Žepče, ukupan broj zaposlenih osoba na području općine Žepče i izvan područja općine u BiH krajem 2011.godine bio je 4.787 što je manje za 125 zaposlenih, odnosno 2,54% u odnosu na 2010.godinu. Broj zaposlenih osoba koje su bile na evidenciji nezaposlenih, a zaposlene su u 2011.godini je 600. Od ukupnog broja zaposlenih 231 ili 38,50% su žene.

3.4.1.9. Analiza nezaposlenosti (broj, spolna, obrazovna i starosna struktura, dužina otkanjanja, itd.)

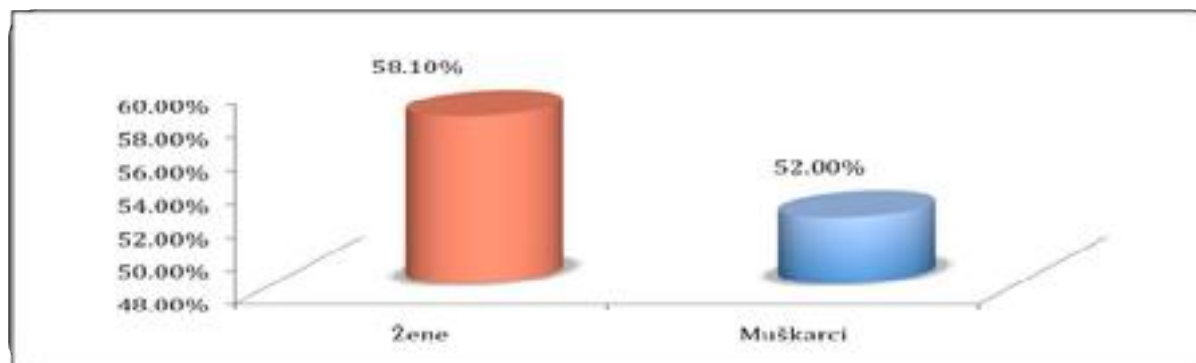
Na dan 31.12.2010.godine na evidenciji nezaposlenih osoba koje traže zaposlenje zatečeno je njih 4.687 ili 42,22%. Sudjelovanje žena u ukupnom broju nezaposlenih je 2.180 ili 46,5 %².

² Izvor: * Izvještaj o radu Biroa rada Žepče, za razdoblje od 1.1.2010. – 31.12. 2010. godine

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 34. Stopa nezaposlenosti žena i muškaraca

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Od ukupnog broja žena aktivnih na tržištu rada 58,1% su nezaposlene. Kod muškaraca stopa nezaposlenosti je niža i iznosi 52%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

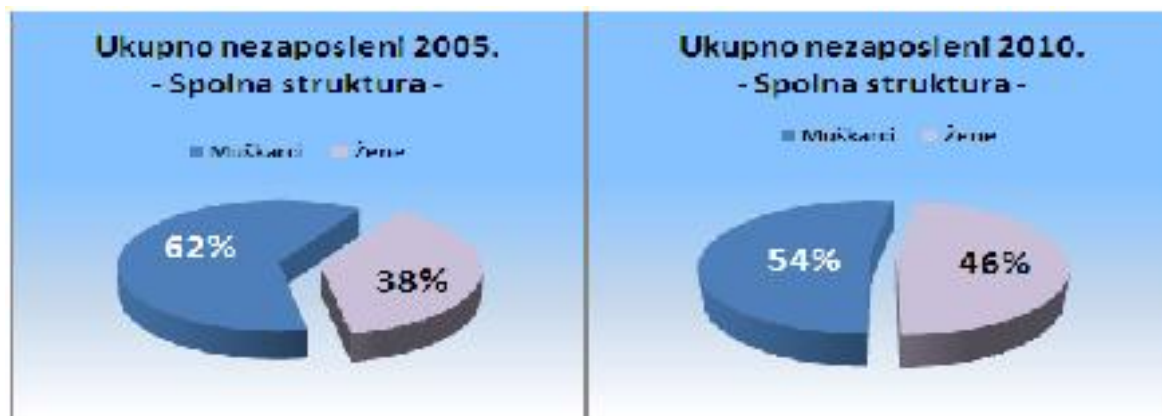
Tabela 11. Usporedba nezaposlenosti prema dobnoj i spolnoj strukturi u 2005. i 2010. godini

GODINE	2005.		2010.	
	MUŠKARCI	ŽENE	MUŠKARCI	ŽENE
14 – 18	4	12	10	38
19 – 50	2.535	1.793	1.941	1.870
> 51	573	143	556	272
UKUPNO	3.112	1.948	2.507	2.180

Izvor: * Arhiva Biroa za zapošljavanje Žep e

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 35. Usporedba spolne strukture nezaposlenih u 2005. i 2010. godini

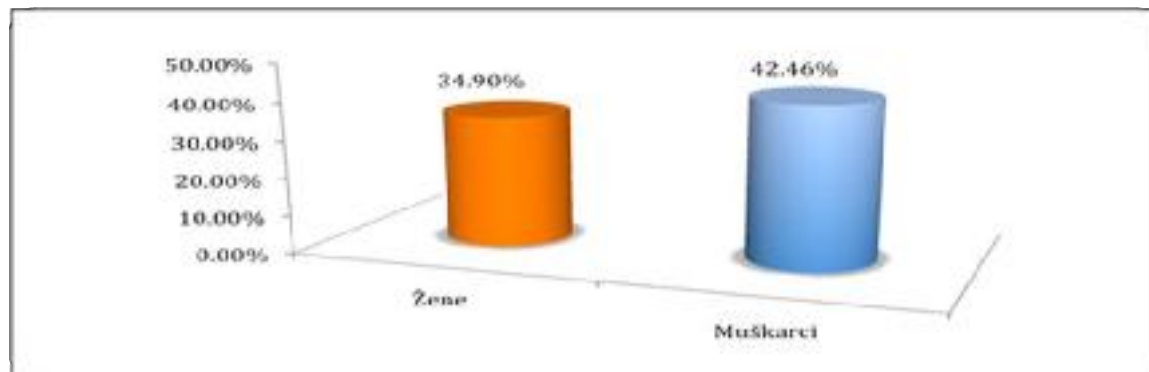

Izvor: *Strategija razvoja općine Žepče 2011.-2018.

Razlozi za relativno nisko sudjelovanje žena u formiranoj nezaposlenosti mogli su se prethodnih godina tražiti u malim izgledima za uposlenje pa se ne javljaju na klasičan na in na tržište rada i u nerijetkim slučajevima, tradicijskoj naravi. Relativno nisko sudjelovanje žena u registriranoj nezaposlenosti se može objasniti sa niskom stopom ekonomske aktivnosti žena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 36. Stopa participacije (ekonomske aktivnosti) žena i muškaraca na tržištu rada

Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Stopa ekonomske aktivnosti žena je iznimno niska i iznosi 34,9%. To znači da od ukupnog broja žena koje su radne dobi samo njih 34,9% je zaposleno ili nezaposleno i traži posao. Ostale su ekonomski neaktivne i nisu prisutne na tržištu rada.

Situacija je nešto bolja kod muške populacije, ali stopa ekonomske aktivnosti od 42,6% je iznimno niska. Ovako niske stope ekonomske aktivnosti mogu biti i indikator velikog neformalnog sektora (sive ekonomije).

Povećanje sudjelovanja žena u formiranoj nezaposlenosti za čak 11,5%, (232 žena više u odnosu na 2005.) je znatna promjena, koja može značiti da su se neki od gore navedenih razloga za neprijavljivanje žena na Biro za zapošljavanje promijenili. Određeni programi pomoći nezaposlenim osobama, posebice usmjereni na nezaposlene žene, stručno obučavanje, promjena tradicijske naravi, sve više navode žensku populaciju da se evidentira na Birou za zapošljavanje, što dovodi do iskazane promjene. Ipak, procjene govore, da je broj zaposlenih žena na području općine Žepče gotovo jednak broju zaposlenih muškaraca.

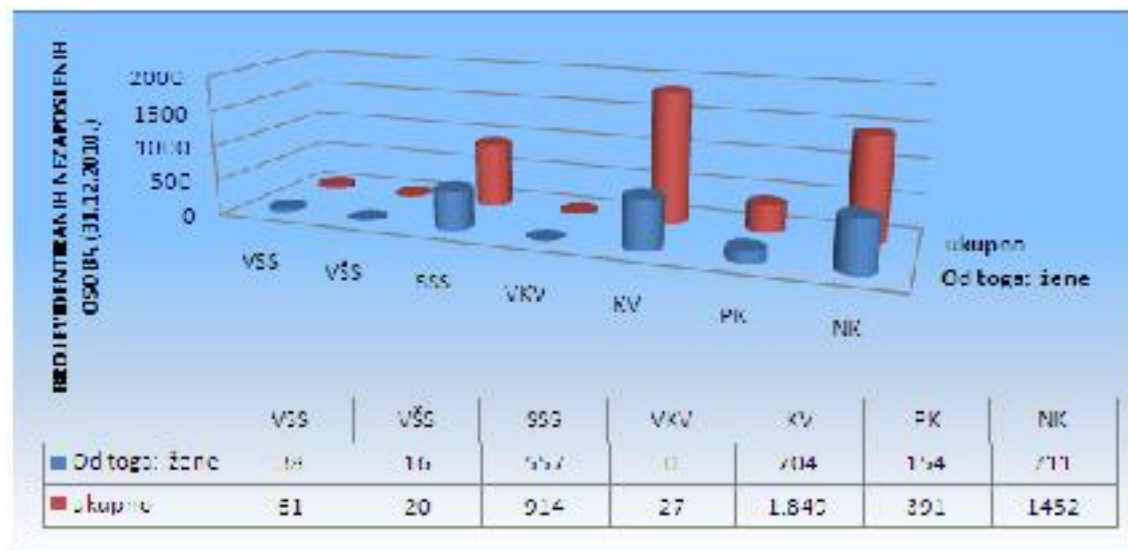
LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Iako je kvalifikacijska struktura i struktura zanimanja neuposlenih i novoprijavljenih osoba, vrlo različit, analizom potreba tržišta rada i ponude radne snage, može se utvrditi da se na evidenciji neuposlenih, radi traženja posla, u pravilu javljaju osobe sa sufcitarnim zanimanjima i zvanjima. Nedostaju iz godine u godinu mlade, radnosposobne osobe sa zanimanjima: zidara, tesara, keramičara, plinskih zavarivača, armirača, iskusnih kuhara, konobara sa poznavanjem jednog od stranih jezika. U strukturi novoprijavljenih je 549 žena ili 42,62 %.

Prema dostupnim podacima na području općine i van područja općine, na kraju 2008. godine bilo je uposleno 4 699 radnika. Broj novouposlenih s evidencije neuposlenih samo u 2008. je 745 radnika, od čega je 207 žena ili 27,78 %.

Za 2010. godinu ukupna registrirana neuposlenost po kvalifikacijskoj strukturi i nekim drugim obilježjima daje se u slijedećim tabelama.

Graf 37. Struktura nezaposlenih osoba u 2010. godini u općini Žepče prema spolu i kvalifikacijama

Izvor: * Izvještaj o radu Biroa rada Žepče, za razdoblje od 01.01.2010.-31.12.2010.godine

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Na evidenciji Biroa rada Žep e zaklju no sa 31.12.2011.godine registrirane su 4.783 nezaposlene osobe, što je u odnosu na 2010. godinu više za 96 osoba, odnosno stopa nezaposlenosti je ve a za 2,04 % i ima blagu tendenciju rasta u odnosu na prethodnu godinu. Udio žena u ukupnom broju nezaposlenih je 2.254 odnosno 47,12%.

Tabela 12. Registrirana nezaposlenost 31.12.2011.godine po kvalifikacijskoj strukturi i nekim drugim obilježjima, prikazana je u narednoj tabeli:

Rb	Obilježje	Ukupno žena	Stupanj stručnog obrazovanja						
			VSS	VŠS	SSS	VKV	KV	PKV	NKV
1	Ukupan broj osoba koje traže zaposlenje	4.783 (ž)2.254	82 52	24 20	933 573	30 0	1.88 9 735	375 137	1.450 737
1.1	Od uk.br.iz st.1-osobe koje prvi put traže zaposlenje	2.038 (ž)1.183	60 38	2 1	440 287	2 0	713 338	20 12	801 507
1.2	Od uk.br.iz st.1-demob.vojni obveznici	1.240 (ž)99	2 0	2 0	91 20	20 0	516 54	194 6	415 19
1.3	Od uk.br.iz st.1-ratni vojni invalidi	94 (ž) 0	0 0	0 0	7 0	1 0	41 0	14 0	31 0
1.4	Od uk.br.iz st.1- lanovi por. pog.bor.	234 (ž)116	2 1	0 0	41 24	2 0	94 42	18 9	77 40
1.5	Od uk.br.iz st.1-ostali invalidi	100 (ž)30	0 0	0 0	11 7	0 0	45 11	14 3	30 9

Izvor: * Izvještaj o radu Biroa rada Žep e za 2011.godinu

Glavni izvori nezaposlenosti mogu se sagledati iz strukture novoprijavljenih nezaposlenih osoba u 2011. godini po statusu prijave na evidenciju:

- iz radnog odnosa kao tehnološki ili ekonomski višak..... 239
- rad na odre eno vrijeme 143
- sporazumni prekid radnog odnosa..... 67

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

-prestanak rada poslodavca (stečaj, likvidacija).....	35
-neodgovoran odnos prema radu	7
-prestanak rada u inozemstvu.....	68
-školarci.....	275
-preseljenje.....	40
-povratak iz inozemstva.....	32
-ostali.....	297

Ukupno muškarci i žene u ukupnom broju novoprijavljenih je 506, odnosno 42,06%.

Tabela 13. Pregled nezaposlenosti osoba po godinama starosti za 2011. godinu:

od 15 do 18	od 19 do 20	od 21 do 24	od 25 do 27	od 28 do 30	od 31 do 35	od 36 do 40	od 41 do 45	od 46 do 50	od 51 do 55	od 56 do 60	od 61 do 65	Ukupno Žena
146	349	594	350	360	514	565	529	582	468	248	78	4.783
81	168	303	199	184	268	254	252	278	165	79	23	2.254

Izvor: * Izvještaj o radu Biroa rada Žepčice za 2011. godinu

Iz priloga u tabeli može se zaključiti da je starosna struktura nezaposlenih osoba jako nepovoljna. Nezaposlene osobe starije od 40 godina koje sudjeluju u ukupnom broju sa 1.905 odnosno 39,82% imaju sve manje šanse da dobiju zaposlenje u konkurenciji sa mladima na tržištu rada.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.4.1.10. Analiza neformalnog sektora (sive ekonomije) i sudjelovanje žena

Prema informacijama Biroa za zapošljavanje opštine Žepče procjenjuje se da u neformalnom sektoru tzv. "siva ekonomija" radi oko 900 građana, od čega oko 400 unutar same opštine, dok ostalih 500 radi izvan. Broj žena nije poznat, ali se može konstatirati da ih je gotovo polovina. Žene uglavnom rade u ugostiteljstvu ili trgovini, za niže plaće, od 350 – 400 KM, i po 14 sati dnevno.

Da smo na pragu vrlo raširenog nelegalnog rada govori podatak da je sa evidencije neuposlenih u 2009.god., zbog neredovitog javljanja i nedostupnosti Birou, odjavljena 441 osoba. U većini slučajeva, razlog njihovog nejavljanja jest nemogućnost usklađivanja obaveza prema poslodavcu kod koga rade „na crno“, osobito ako nije u Žepču.

Aktivnosti koje su poduzimane na suzbijanju rada na crno (Kantonalna inspekcija, Služba za zapošljavanje...) nisu dale zadovoljavajuće rezultate. Svega 16 nezaposlenih osoba u opštini Žepče, sa evidencije nezaposlenih, zatekla je Inspekcija da rade nelegalno, i one su brisane sa evidencije u skladu sa zakonom. Očito je da zakonska rješenja nisu efikasna kao što i inspeksijski nadzor nije djelotvoran. Kapaciteti inspekcije rada nisu primjereni veličini problema, da odabir poslodavaca i mjesta za nadzor nisu odabrani na temelju realnih spoznaja o prisutnosti rada „na crno“ (npr. radilišta građevinskih firmi, šumska radilišta, rad u drugim smjenama). Sankcije prema poslodavcima u ovakvim slučajevima moraju biti efikasnije provedene. Iako je rad „na crno“ višestruko poguban, kako za radnike tako i za društvo, u nedostatku legalne alternative, radnici pristaju na rad suprotan zakonu.

3.4.1.11. Analiza programa poticanja zapošljavanja žena (subvencija, obuke, prekvalifikacija itd)

Dostupnost programa poticanja zapošljavanja žena povećala se unazad nekoliko godina. Međutim, još uvijek to nije u dovoljnoj mjeri prepoznato od strane žena, ali i od strane drugih poslodavaca koji bi se opredijelili za zapošljavanje žena.

Prema zvaničnim podacima Biroa za zapošljavanje opštine Žepče u ovoj godini (2011.) zaposlene su 54 osobe, od toga 21 žena. Sve žene zaposlene su kroz programe zapošljavanja i samozapošljavanja žena u 2011. godini koji provodi Federalni zavod za zapošljavanje. Kroz program samozapošljavanja žena uz obvezu registracije djelatnosti zaposlene su 2 žene, ostalih 19 žena zaposleno je od strane drugih poslodavaca u opštini Žepče. Međutim, dosadašnje aktivnosti ocjenjuju se još uvijek daleko od dovoljnih.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

U cilju ekonomske ravnopravnosti, ženama je potrebno omogućiti pristup poljoprivrednim kreditima i olakšicama, i olakšati zapošljavanje i samozapošljavanje. Više pažnje treba posvetiti kvalitetnom i blagovremenom informiranju i edukaciji žena o pokretanju vlastitih biznisa, kao i o drugim mogućim oblicima zapošljavanja.

Početkom 2010.god., Udruženje 'Žene za Žene International' iz Sarajeva, provelo je obuku i edukaciju 380 nezaposlenih žena i djevojaka. Najveći broj žena bio je iz mjesnih zajednica Željezno Polje, njih 147, grada Žepča 120 i Begovog Hana 118. Cilj udruženja je bio da nakon 12 mjeseci rada žene steknu samopouzdanje, određeno znanje i vještine, a neke od njih se odlučile i za pokretanje vlastitih malih biznisa. Rezultati provedenih aktivnosti pokazali su da je ovakav rad prihvaćen kod žena i rado se u njega vraćaju. Brojni su primjeri gdje su žene pokrenule svoje biznise i kroz njih ostvaruju dovoljno prihoda za svoju obitelj.

Mikrokreditna organizacija iz Tuzle MI-BOSPO ima ured u Žepču. Fondacija pruža financijske podrške ženama poduzetnicama.

Razvojna agencija Žepča, je potpisala ugovor o provedbi projekta „Jačanje socioekonomske ravnopravnosti žena u ruralnim MZ općine Žepča. Donator ovog projekta je Gender Centar FBiH. Ovaj projekt će kroz svoje aktivnosti u 2012.godini doprinijeti poboljšanju položaja žena u društvu, kroz samozapošljavanje žena.

3.4.1.12. Analiza dostupnosti i prilagođenosti javnih usluga potrebama žena

Pristup javnim uslugama u općini Žepča podrazumijeva korištenje usluga javnih službi: (pošte, škola, vrtića, doma zdravlja, službe za socijalni rad, biroa za zapošljavanje); kulturnih i sportskih centara (kina, biblioteke, sportske dvorane, sportskih igrališta), rekreacijskih objekata (parkova, šetnica, vanškolskih klubova, centara za rekreaciju žena i muškaraca), i privatnih usluga (banaka, trgovina, privatnih liječničkih ordinacija, kozmetičkih i frizerskih salona).

Pristup uslugama omogućen je svim građanima općine Žepča. Većina usluga skoncentrirana je u gradskom središtu općine. Sva sela u općini Žepča imaju organiziran javni autobusni prijevoz više puta na dan, što omogućuje lokalnom stanovništvu, posebno ženama, lakše obavljanje poslova izvan mjesta stanovanja, posebice kada je žena zaposlena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Pristup uslugama obrazovanja i zdravstvene zaštite organiziran je i izvan gradskog središta, kroz područne škole odnosno područne ambulante kojima gravitira nekoliko mjesnih zajednica. Udaljenost od mjesta stanovanja do središta gdje se pružaju usluge je zadovoljavajuća i ne bilježe se problemi u pružanju ovih usluga.

Jedan od nedostataka u oblasti zdravstva sa aspekta gendera jeste nepostojanje organiziranog sustava pružanja usluga pedijatra i ginekologa u područnim ambulantomama koje se nalaze na ruralnom prostoru Općine. Također, zbog manjeg broja liječnika, ograničeno je i pružanje liječničke pomoći za neka područja gdje je organiziran dolazak liječnika 2-3 puta tjedno. Hitna medicinska pomoć je organizirana 24 sata dnevno, ali se isključivo pruža u Stacionaru Žepče koji se nalazi u gradu. Jedan od prepoznatih problema je nedovoljna ili nikakva opremljenost područnih lokalnih ambulanti. Također, neophodno je unaprijediti sadašnji sustav zdravstvene zaštite žena kroz provedbu mjera usmjerenih ka prevenciji i ranom otkrivanju zloćudnih bolesti, općivanju reproduktivnog zdravlja žena, smanjenju učestalosti spolno prenosivih bolesti te podizanju razine zaštite i općivanja zdravlja žena na rad.

U 2011. godine, Gender radna grupa i Komisija za ravnopravnost spolova Općine Žepče organizirali su edukaciju za žene o prevenciji raka dojke, koju je održala dr. Larisa Gavran, predsjednica Fondacije "Sanela Redžepagi". Edukaciji se odazvalo oko 60-tak žena, što je bio jedan od pozitivnih primjera informiranja javnosti o važnosti preventivne zdravstvene zaštite žena u Općini Žepče.

U Općini Žepče omogućeno je organiziranje općivanja djece kroz usluge vrtića „Don Ivica Čondri“ i Privatne ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje "MUMI" Žepče. Boravak djece je organiziran od 8 do 15 sati, dok je u privatnoj ustanovi „Mumi“ omogućen i cjelodnevni boravak djece. Postojanje ovih ustanova omogućuje da se žene lakše odluče uju za radni odnos jer je prethodno iskazan problem općivanja djece u vrijeme kada majka boravi na radnom mjestu. Trenutni kapacitet vrtića su oko 150 mjesta, što nije dovoljno za potrebe Općine Žepče. U drugim slučajevima brigu o djeci preuzimaju bake i djedovi, rodbina ili treća osoba koja se angažira za određenu novčanu naknadu.

Uloga žena u društvu mora biti priznata prilikom određivanja imena ulica/kipova/spomenika/ naziva škola i ustanova. U Općini Žepče jedna ulica nosi žensko ime- ul. Anke Topić, što ukazuje da se ovo pitanje još uvijek nije u pravoj mjeri aktualiziralo. Žene nisu u dovoljnoj mjeri aktivne u radu svojih mjesnih zajednica, niti drugih organa u kojima se odražuje o važnim općinskim pitanjima koja se dotiču života lokalnog stanovništva. Na mjestu predsjednice MZ samo su dvije žene (MZ Vinište i MZ Želeća), a žena nema ni u Vijećima MZ.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Bavljenje rekreacijskim aktivnostima za žene nije omogućeno. Postoje pilates i fitnes centar gdje sudjeluje oko 50 žena koje dolaze iz gradskog središta. Ostalih vidova rekreacije nema. Također, nije uobičajeno da se žene organiziraju i zakupe korištenje nekog od igrališta ili sportsku dvoranu za potrebe rekreacije. Nema uređenih terena za trčanje ili pješanje koje bi žene mogle koristiti za vlastitu rekreaciju.

4.2. Analiza ključnih aktera –zainteresiranih strana u sferi ekonomije (stakeholder analiza)

U sferi ekonomije, ključni akteri koji mogu imati određeni utjecaj na sferu ekonomije i gender ravnopravnost na području općine Žepče mogu se podijeliti na:

Stakeholdere iz javnog sektora (općina Žepče, mjesne zajednice, Biro rada Žepče, J.U. "Centar za socijalni rad" Žepče, Razvojna agencija Žepče, Srednja mješovita škola "Žepče", Katolički školski centar "Don Bosco" Žepče);

Stakeholdere iz privatnog sektora (nevladina udruženja /udruge poduzetnika/,banke, obrti i mala i srednja poduzeća s područja općine Žepče);

Stakeholderi iz skupina žena (nezaposlene žene iz ruralnih područja općine Žepče).

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 14. Prikaz ključnih aktera-zainteresiranih strana u sferi ekonomije

Opis osnovnih karakteristika zainteresirane strane (stakeholder)	Vrste i količine resursa koje kontroliraju i kojima mogu doprinijeti	Interesi/ koristi zbog kojih u estvuju u rješavanju problema	Motivi zbog kojih su zainteresirani za aktivno učestvovanje u promjenama	Na koja pitanja/probleme mogu utjecati ili riješiti
Općina Žepče – najvažnija administrativna i upravljačka institucija u općini.	Općina Žepče ima kontrolu nad svim javnim dobrima, uključujući i prirodne resurse općine, ali i nad donošenjem zakonodavnih akata koji su u nadležnosti općine (odluke OV).	Općina Žepče ima socijalni ali i ekonomski interes da u estvuje u rješavanju problema ravnopravnosti žena. Omogućuje napredak i lakšeg zaposlenja, jednakog tretiranja žena u sferi ekonomije te dostupnost resursima smanjiti nezaposlenost, socijalne probleme ali i povećati kvalitetu života svih građana.	Poboljšanje kvalitete života građana općine, uključujući i održiv ekonomski rast, pomoć marginaliziranim grupama, povećanje zaposlenosti svih kategorija radne snage, i zaštita ljudskih prava.	Općina može utjecati na pitanja poticaja zapošljavanju žena, upravljanje obrazovnim ustanovama – priprema za tržište rada, vrti odgojavanje djece zaposlenih majki, podržavanje i izrada razvojnih projekata i strateških dokumenata koji podržavaju ravnopravnost spolova, uvođenje gender senzitivnog budžetiranja.
Mjesne zajednice u općini Žepče – Općina Žepče podijeljena je na 47 MZ, od kojih je samo 1 MZ urbana dok 85% stanovnika općine živi u ruralnim područjima i MZ.	Mjesne zajednice kontroliraju dio javnih resursa koji su na području njihovih MZ (društvene domove, dvorane, javne površine i sl.)	MZ imaju korist od aktivnog učestvovanja žena u životu MZ kroz dobivanje novih rješenja i perspektiva za postojeće probleme, društveno jačanje zajednice, educiranje svih stanovnika, smanjenje socijalnih problema, veća zaposlenost u MZ, doprinose i tako kvaliteti života u svakoj MZ	Motivi MZ da aktivno učestvuju u rješavanju problema su ekonomsko jačanje svih stanovnika MZ, ekonomski napredak MZ; educiranje i soc.stabilnost stanovništva, što dovodi do najvažnijeg motiva a to je poboljšanje kvalitete života u MZ.	MZ može utjecati na pitanja educiranja žena o lokalnim izborima, upravljanju MZ, procesima donošenja odluka u MZ, pružanju različitih edukacija iz drugih sfera, evidencije socijalnog statusa stanovnica MZ, njihovih problema i na njima pomoći
Biro rada Žepče – za ovu ustanovu nadležna je Služba za zapošljavanje	Biro rada ima kontrolu nad evidencijom nezaposlenih	Korist koju Biro rada ima od rješavanja problema jest smanjenje broja nezaposlenih osoba, kvalitetnija ponuda	Motivi za aktivno učestvovanje su smanjenje broja nezaposlenih žena, poboljšanje kvalitete radnih	Biro rada Žepče može utjecati na pitanja informiranja žena o njihovim mogućnostima i pravima na tržištu rada, može sudjelovati u pripremi i

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

ZDK.	osoba, radnih mjesta, ljudskim resursima i tržištem rada	radne snage, zaštita prava svih radnika, lojalnije i konkurentnije tržište rada	mjesta za žene, poboljšanje uvjeta za rad žena na tržištu rada, informiranje i edukacija žena o programima edukacije, zapošljavanja i samozapošljavanja.	podržati strateške dokumente i politike koje promoviraju ravnopravnost spolova.
J.U. "Centar za socijalni rad" Žepče djeluje od 2007. Godine. Djelatnost Centra je socijalna zaštita, dječja zaštita, socijalni rad i obiteljsko - pravna zaštita, i ostali poslovi koji su regulirani zakonima iz ove oblasti	Centar ima kontrolu na određenom financijskom pomoći koju dodjeljuje korisnicima, a to uključuje: novčanu pomoć u obimu od 40 % potrebnih sredstava, privremene i jednokratne novčane pomoći, usluge socijalnog stručnog rada, kućna njega i pomoć, posebni psihosocijalni tretman braćnih drugova koji žele djecu, i trudnica, smještaj djece uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja, i osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja.	Korist koju Centar ima od rješavanja problema je smanjenje korisnika socijalne pomoći, i općenito poboljšani socijalni status građana općine Žepče.	Motivi za aktivno učestvovanje su: informiranje korisnica socijalne pomoći o njihovim pravima, ravnopravnosti spolova, mogućnostima ekonomskog i socijalnog jačanja.	Centar može utjecati na pitanja informiranosti žena o ravnopravnosti spolova, njihovim ljudskim pravima, pružanje novih usluga isključivo za žene (savjetovanje, pomoć kod obiteljskog nasilja..), može podržati i sudjelovati u izradi strateških dokumenata i politika koji promoviraju ravnopravnost spolova i poboljšanje socijalnog statusa žena u zajednici.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

<p>Razvojna agencija Žep e (RAŽ) – djeluje od 2010. godine, s ciljem da bude promotor, koordinator i nositelj svih razvojnih aktivnosti na području opine Žep e</p>	<p>RAŽ ima određenu kontrolu nad ljudskim resursima obučavajući ih za pripremu i provedbu razvojnih projekata, stručne edukacije, te pristup informacijama o relevantnim javnim pozivima za razvojne projekte</p>	<p>Koristi RAŽ u rješavanju ovih problema ogleda se u ispunjavanju misije RAŽ a to je: „Razvijati konkurentno gospodarstvo i kvalitetne ljudske resurse, stvarati uvjete za visok društveni standard stanovnika opine Žep e u okviru održivog razvoja, graditi i promovirati prepoznatljivost žepa kog identiteta.</p>	<p>Motivi RAŽ za aktivno učešće jest ispunjavanje zadaća RAŽ, a to su između ostalog: koncentrirati se na podršku za one grupe koje imaju najteži pristup redovnim ekonomskim i finansijskim tokovima, i posvetiti posebnu pažnju identifikaciji najranjivijih društvenih grupa.</p>	<p>RAŽ može utjecati na pitanja pripreme i provedbe razvojnih projekata koji podržavaju ekonomsko jačanje žena i ravnopravnost spolova, pripremu, podršku i izradu strateških dokumenata koji promoviraju ravnopravnost spolova, kao i na informiranje žena o aktualnim javnim pozivima i natjecanjima.</p>
<p>SMS “Žep e” - Ukupan broj učenika u šk.god. 2010/2011 je 968. Škola nudi različita zanimanja za učenike srednjih škola.</p>	<p>SMS “Žep e” kontrolira određeni dio ljudskih resursa za obučavanje srednjoškolaca za različita zanimanja (72 nastavnika), te utječe na kvalitetu i broj radnika za određena zanimanja na tržištu rada</p>	<p>Koristi koje SMS “Žep e” može imati od rješavanja problema su: veći broj učenika u tipično „muškim“ zanimanjima (zbog detaljnog informiranja učenika o zanimanjima i razbijanja stereotipa), bolja informiranost učenika o njihovim pravima, mogućnostima i obvezama na tržištu rada – a iz toga i veća zainteresiranost učenika za aktivno pripremanje za tržište rada, manje socijalnih problema u školi zbog veće ravnopravnosti spolova</p>	<p>Motivi za aktivno učešće su: mogućnost direktnog utjecaja na svijest učenika o ravnopravnosti spolova, o pravima i obvezama na tržištu rada, veća kvaliteta diplomiranih srednjoškolaca kao radnika na tržištu rada, bolja socijalna slika u školi zbog poštivanja ravnopravnosti spolova</p>	<p>SMS “Žep e” može utjecati na pitanja informiranosti srednjoškolaca o ravnopravnosti spolova, informiranosti žena (dipl. učenika) o mogućnostima i pravima na tržištu rada, održavanje, pripremu i izradu strateških dokumenata, uvođenje gender senzitivnog jezika u školi, i sl.</p>
<p>KŠC “Don Bosco” Žep e- u šk. god. 2010/11 ukupno broji 567 učenika, a sastoji se od dvije srednje škole: Općinska gimnazija i Tehnička</p>	<p>KŠC “Don Bosco” kontrolira određeni dio ljudskih resursa za obučavanje srednjoškolaca za različita zanimanja (41 nastavnik), te</p>	<p>Koristi su: veći broj učenika u tipično „muškim“ zanimanjima (zbog detaljnog informiranja učenika o zanimanjima i razbijanja stereotipa), bolja informiranost učenika o njihovim pravima, mogućnostima i obvezama na</p>	<p>Motivi za aktivno učešće su: mogućnost direktnog utjecaja na svijest učenika o ravnopravnosti spolova, o pravima i obvezama na tržištu rada, veća kvaliteta diplomiranih srednjoškolaca kao radnika na tržištu rada,</p>	<p>KŠC “Don Bosco” može utjecati na pitanja informiranosti srednjoškolaca o ravnopravnosti spolova, informiranosti žena (dipl. učenika) o mogućnostima i pravima na tržištu rada, održavanje, pripremu i izradu strateških dokumenata, uvođenje gender senzitivnog jezika u školi, i sl.</p>

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

<p>obrti ka škola koja nudi različita zanimanja.</p>	<p>utječe na kvalitetu i broj radnika za određena zanimanja na tržištu rada</p>	<p>tržištu rada – a iz toga i veća zainteresiranost učenika za aktivno pripremanje za tržište rada, manje socijalnih problema u školi zbog veće ravnopravnosti spolova</p>	<p>bolja socijalna slika u školi zbog poštivanja ravnopravnosti spolova</p>	
<p>- NVO sektor /udruge poduzetnika/- u Žepču postoje dvije udruge poduzetnika: „Udruga poduzetnika i poslodavaca – UPIP“ i „Motrix“ i - MSP sektor općine Žepče broji ukupno 256 poduzeća i 318 obrta</p>	<p>Udruge poduzetnika imaju baze i kontakte svih važnijih privatnih poduzeća i poslodavaca u općini. Osim toga, provode razvojne projekte, održavaju edukacije za različite ciljne grupe, a UPIP ima kontrolu nad dva poslovna inkubatora. MSP sektor ima kontrolu nad većinom radnih mjesta na području općine.</p>	<p>Koristi su: povećanje broja žena – poduzetnica, bolja informiranost žena o mogućnostima zapošljavanja njihovo aktivno uključivanje u razvojne projekte udruga.</p>	<p>Motivi za aktivno učestvovanje su: poboljšati kvalitetu ponude radne snage, potaknuti žene na samozapošljavanje, bolja uinkovitost žena-zaposlenica kada su uvjeti rada kvalitetniji i kada se promovira ravnopravnost spolova na radnom mjestu. Promoviranje svjetskog fenomena ženskog poduzetništva kao rješenja za period recesije i krize.</p>	<p>Udruge poduzetnika mogu utjecati na informiranje radnika o ravnopravnosti spolova, zaštitu prava žena na radu, pripremu i izradu strateških dokumenata, i razvojnih projekata o promoviranju ravnopravnosti spolova na tržištu rada</p>
<p>Fin. institucije koje posluju na području općine- djeluje 5 banaka i 2 mikrokreditne organizacije</p>	<p>Banke i mikrokreditne organizacije imaju najveću kontrolu nad finansijskim resursima.</p>	<p>Koristi: više kvalitetnih zahtjeva za kredite od žena poduzetnica, veća sigurnost otplate zajmova, raznolika ponuda programa financiranja, socijalna odgovornost banke-promocija banke u zajednici</p>	<p>Motivi za aktivno učestvovanje: kvalitetniji zahtjevi za kredite od žena poduzetnica, veća sigurnost otplate zajmova, raznolika ponuda programa financiranja, socijalna odgovornost banke-promocija banke u zajednici</p>	<p>Fin. institucije mogu utjecati na ponudu programa financiranja/kredita, i drugih pogodnosti isključivo za žene, poduzetnice, samohrane majke, i sl. tako će poboljšati svoju sliku u javnosti, ali i dobiti puno kvalitetnije klijente, koji sigurnije vraćaju kredite.</p>
<p>Nezaposlene žene i žene iz ruralnih dijelova općine –</p>	<p>Ova skupina stakeholdera nema kontrolu nad većinom</p>	<p>Koristi: veća zaštita prava, bolji uvjeti rada, lakši pronalazak kvalitetnog zaposlenja, bolja</p>	<p>Motivi: poboljšati zapošljavanje žena na kvalitetnijim radnim</p>	<p>Ova skupina stakeholdera može utjecati na određena pitanja samo kroz aktivno učestvovanje i zajednički</p>

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

na području općine trenutno je 2180 nezaposlenih žena, a s obzirom da 85% stanovništva živi u ruralnim dijelovima općine, žene koje žive na selu su najzastupljenije u strukturi stanovništva općine Žepče.	materijalnim resursima, ali predstavljaju neiskorišten ljudski resurs i potencijal	usklađenost privatnog i poslovnog života, dostupnost javnih usluga u ruralnim sredinama (struja, voda, kanalizacija, vrti i škole)	mjestima uz bolje uvjete rada, poboljšati ukupnu kvalitetu života i socijalni status žena u ruralnim područjima, postaviti ravnopravnost spolova kao prioritet u svakoj lokalnoj zajednici	nastup, što trenutno nije slučaj. Žene mogu sudjelovati kao korisnice u raznim razvojnim projektima, i tako ostvariti sredstva i potrebne obuke za usavršavanje i konkurentnost na tržištu rada. isto tako mogu sudjelovati u radnim grupama pri izradi strateških dokumenata, na javnim raspravama, u školskim odborima, i aktivno se uključiti u javni, politički život zajednice, kako bi promijenile trenutni položaj žena u općini na bolje.
--	--	--	--	---

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

4.3. SWOT analiza pozicije žena u sferi tržišta rada ekonomije, i dostupnosti i kontrole resursa

4.3.1. SWOT analiza pozicije žena u sferi tržišta rada

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">○ Više od pola ispitanih žena ima SSS, a čak 27% VŠS i VSS○ Više od pola ispitanih žena same donose odluku o zaposlenju i vrsti posla (56%)○ Povećan interes ispitanih žena za daljnjim obrazovanjem (67%) i samozapošljavanjem (47%)	<ul style="list-style-type: none">○ Samo 33% ispitanih žena radi na neodređeno vrijeme,○ Samo oko 2% ispitanih žena radi u vlastitom poduzeću○ Većina ispitanih nezaposlenih žena pasivna u traženju posla○ Većina nezapos. ispitan. žena provodi vrijeme na neplaćenom poslu (kućanica)○ Niska aktiviranost i organiziranost žena na području općine Žepče u uvođenju promjena na tržištu rada
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none">○ Razvojni projekti u lok. zajednici koji podržavaju zapošljavanje i samozapošljavanje žena○ Javni pozivi Fed. Zavoda za zapošljavanje za prekvalifikaciju i dodatno obrazovanje žena	<ul style="list-style-type: none">○ Slab sustav informiranja žena u ruralnim sredinama o mogućnostima zapošlj. i samozapošlj.○ Problem usklađivanja radnog i obiteljskog života – pritisak poslodavaca i tradic. na inačicu života○ Diskriminacija žena od strane poslodavaca kroz niže plaće, uvjete napredovanja, i porodiljne dopuste○ Veliki broj žena radi na privremenim,

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

nesigurnim i neprijavljenim poslovima.

4.3.2.SWOT analiza pozicije žena u sferi ekonomije

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">○ Porast zaposlenosti žena na području općine Žepče u zadnjih 5 godina○ Porast broja zaposlenih žena s VŠS i VSS kvalifikacijama	<ul style="list-style-type: none">○ U službenoj statistici ne vodi se evidencija žena – vlasnica poduzeća, ili utjecaj žena na ekonomiju○ Prema procjenama, žene vlasnice samo mikro i malih poduzeća u općini Žepče○ Žene vodi tradicija i strah da preuzmu „velike“ odgovornosti
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none">○ Trend promoviranja ženskog stila rukovođenja i uspješnih žena poduzetnica na razini regije○ Projekti lokalne zajednice na temu ekonomskog jačanja žena	<ul style="list-style-type: none">○ Banke teže odobravaju kredite ženama poduzetnicama○ Ravnopravnost spolova još uvijek nije terta kao prioritet u razvojnim i drugim strateškim dokumentima općine

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

4.3.3.SWOT analiza pozicije žena u sferi dostupnosti i kontrole resursa

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">○ 25% ispitanih žena vlasnica je obiteljske ušte evine○ žene ine ve inu zaposlenog osoblja u zdravstvu, administraciji, obrazovanju, sudstvu i kulturi.	<ul style="list-style-type: none">○ Žene nisu vlasnice pokretne i nepokretne imovine
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none">○ Uvo enje gender senzitivnog budžetiranja u op ini○ Projekti op ine koji podržavaju ravnopravnost spolova i donošenje novih zaonskih regualtiva za dobrobit žena	<ul style="list-style-type: none">○ Marginalizacija žena u javnim politikama, što ograni ava i dostupnost i kontrolu resursa○ Žene nemaju pristup mo i i forumima gdje se kreira politika i donose odluke, te su i dalje isklju ene iz klju nih tijela koja rade na zna ajnim reformama

3.5. Politika i civilno društvo

3.5.1.Pregled stanja u sferama politike i funkcioniranja civilnog društva

3.5.1.1. Analiza politike situacije na razini op ine, političkih stranaka i aktivnosti koje poduzimaju u pove anju u eš a žena u političkom životu

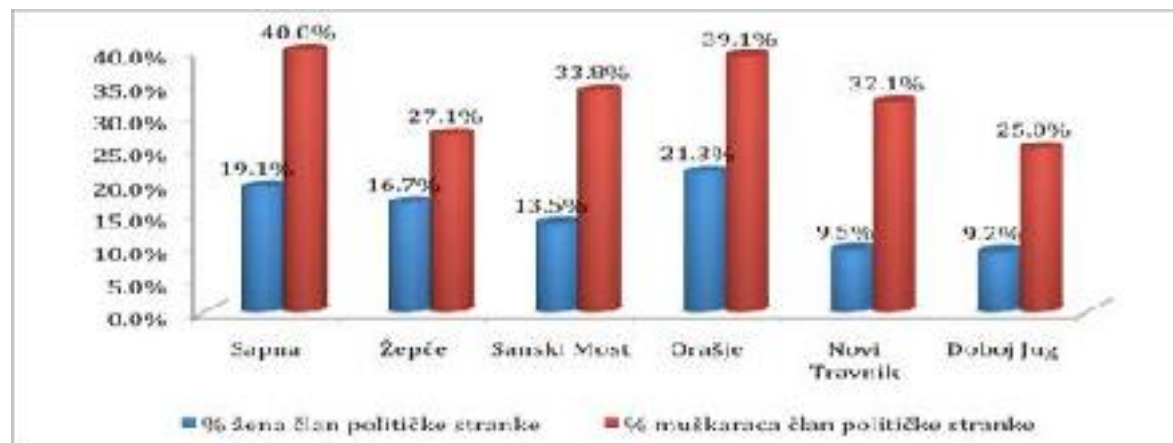
Iako žene ine oko 50,1% stanovništva op ine Žep e, i dalje spadaju u marginalizirane skupine kada je rije o svim javnim i društvenim procesima, pa tako i politici. Žene nisu ravnopravne sa muškarcima u ostvarivanju prava sudjelovanja u političkom i javnom životu. Žene nemaju snažniji politički utjecaj i njihovo prisustvo u političkim tijelima nema ve i politički zna aj, iz ega proizlaze posljedice kao što su ograni ene mogu nosti političke participacije žena kao i participaciju kroz puko prisustvo bez političkog utjecaja. Potrebno je u initi dodatne napore za

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

postizanje rodne ravnopravnosti u procesima donošenja odluka, kako adekvatnom legislativom, tako i senzibilizacijom političkih stranaka za pitanja rodne ravnopravnosti te osnaživanjem samih žena za ostvarivanje svojeg prava na sudjelovanju u procesima donošenja političkih odluka.

Graf 38. Postotak žena i muškaraca članova političkih stranaka

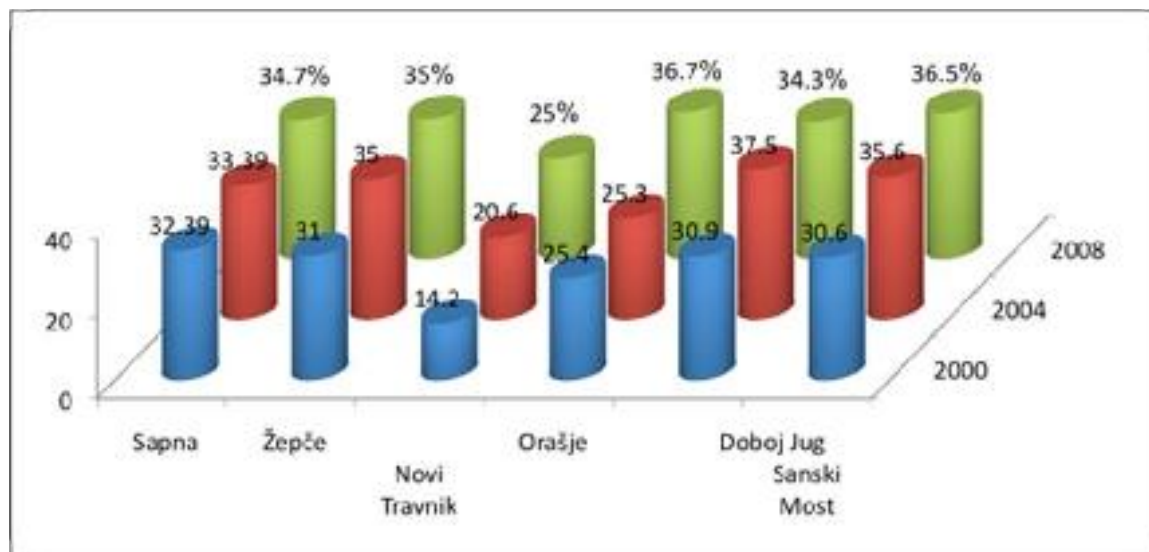

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Od ukupnog broja anketiranih žena 16,7% su članice neke od političkih stranaka. Postotak muškaraca članova političkih stranaka je nešto veći i iznosi 27,1%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 39. Postotak žena na izbornim listama stranaka

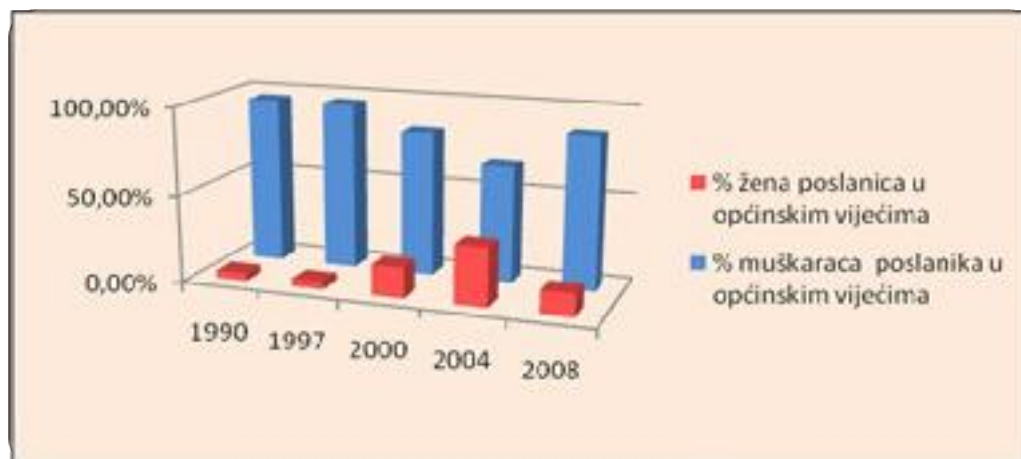
Izvor: * Podaci dobiveni u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Političke stranke u općini Žepče, kao i političke stranke u drugim općinama, morale su poštovati zakonske minimume kada je u pitanju postotak žena na njihovim izbornim listama. Na lokalnim izborima koji su održani 2008. godine, političke stranke u općini Žepče su imale 35% žena na izbornim listama. Taj postotak ne odstupa puno od postotka žena na izbornim listama političkih stranaka u drugim općinama. Međutim, taj postotak se nije transformirao u približno isti postotak žena koje su izabrane u općinsko vijeće.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 40. Grafički prikaz broja žena i muškaraca u općinskim vijećima u općini Žepče

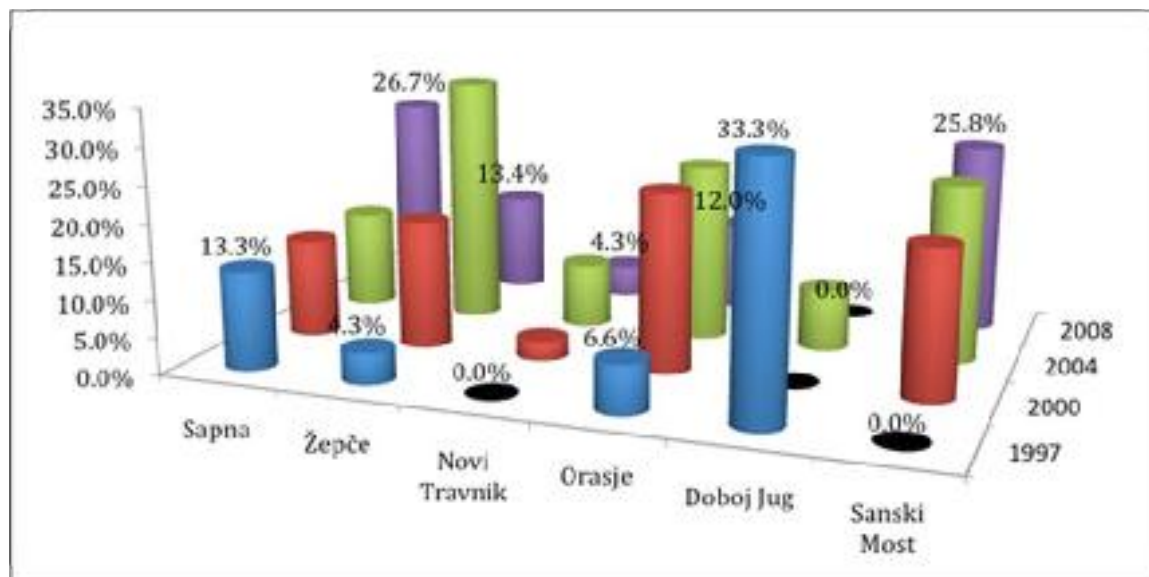
Izvor: * Stručna služba Općinske uprave za Žepče

Iz ovog grafa možemo vidjeti koliko je zapravo velika razlika u broju muškaraca i žena u općinskim vijećima, gdje je 1990. i 1997. godine bilo samo 4,34% žena u općinskim vijećima.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 41. Postotak žena vije nica u op inskom vije u

Izvor: * Podaci dobiveni u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Do 2000.god. taj broj se postupno povećavao, da bi 2004. godine dosegao svoj maksimum od 33,3%. U 2008.godini taj broj je ponovno opao na 13,04%. Sa 13,04% vije nica u op inskom vije u, op ina Žep e spada me u op ine sa niskim postokom žena vije nica.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 42. Postotak žena i muškaraca na upravljačkim pozicijama u općinskim vijećima u općini Žepče

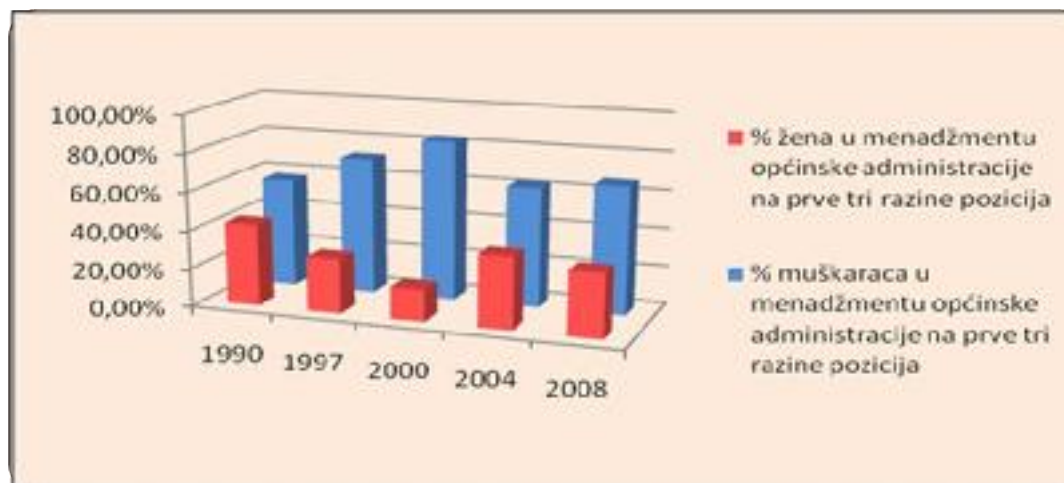
Izvor: * Stručna služba Općinskog vijeća Žepče

Postotak žena na upravljačkim pozicijama u općinskim vijećima je konstantno nizak od 1990. sve do 2008. godine bez značajnijih oscilacija i povećanja, a kreće se od 4,34% pa do 4,76%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 43. Postotak žena i muškaraca u menadžmentu općinske administracije na prve tri razine pozicija u općini Žepče

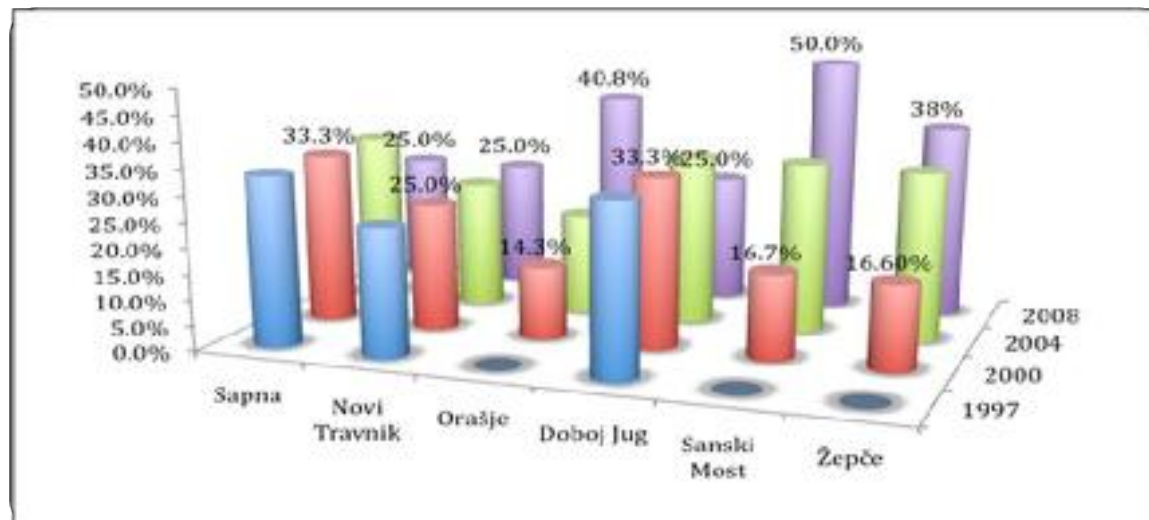

Izvor: * Stručna služba Općinske uprave za Žepče

Zastupljenost žena u menadžmentu općinske administracije, na prve tri razine pozicija je značajno veća u odnosu na broj žena u općinskim vijećima i broj žena na upravljačkim pozicijama u općinskim vijećima. Godine 1990. je zastupljenost žena u menadžmentu općinske administracije bila najveća, 42,85%. Najniži udio žena u menadžmentu općinske administracije je bio 2000. god., samo 16,6%. U periodu od 2004. do 2008. god. taj udio oscilira između 33% i 38%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 44. Postotak žena u menadžmentu op inske administracije

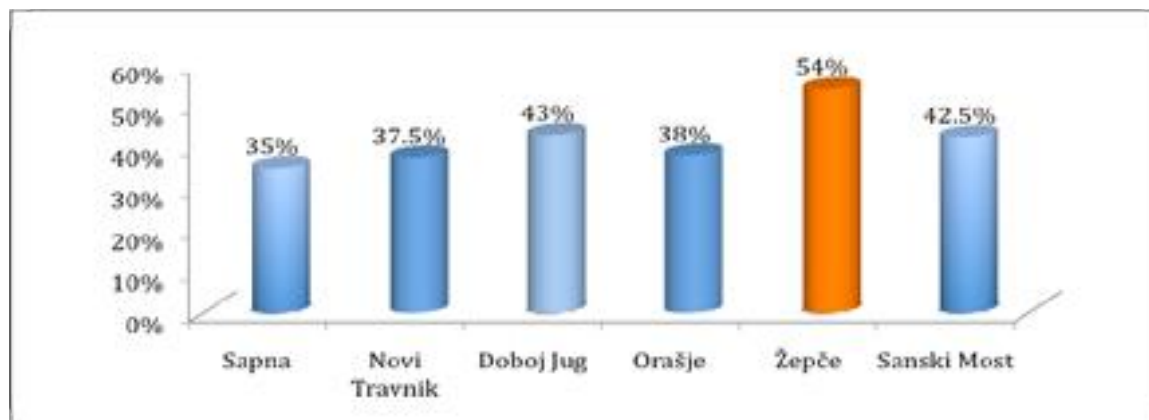

Izvor: * Podaci dobiveni u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

U pore enju sa drugim op inama koje sudjeluju u projektu, op ina Žep e ima relativno visok postotak žena u menadžmentu op inske administracije.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 45. Postotak žena zaposlenih u op inskoj administraciji

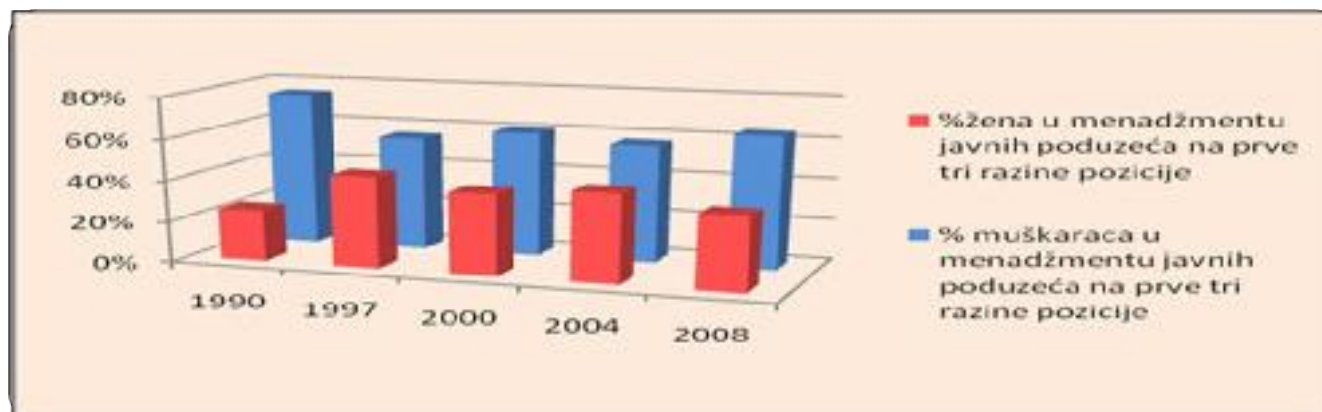
Izvor: *Podaci dobiveni u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Od ukupnog broja zaposlenih u administraciji op ine Žep e 54% su žene. U pore enju sa drugim op inama koje sudjeluju u projektu, op ina Žep e ima najve i postotak zaposlenih žena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 46. Postotak žena i muškaraca u menadžmentu javnih poduzeća na prve tri razine pozicije u općini Žepče

Izvor: * Stručna služba Općinske uprave za Žepče

Zastupljenost žena u menadžmentu javnih poduzeća na prve tri razine pozicija se od 1990. do 1997. godine gotovo udvostručila. U periodu od 1997. pa do 2008. god. zastupljenost žena se kreće od 35% pa do 44%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.5.1.2. Analiza funkcioniranja izbornog sustava na razini općine

Graf 47. Postotak žena i muškaraca s pravom glasa u općini Žepče

Izvor: * Izborna komisija općine Žepče

Iz ovog grafa možemo vidjeti da je od ukupnog broja osoba s pravom glasa na izborima veći udio žena, za do čak 14%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 48. Postotak žena i muškaraca na izbornim listama političkih stranaka

Izvor: * Izborna komisija općine Žepče

Udio žena na izbornim listama političkih stranaka je dosta nizak. Međutim u periodu od 1990. pa do 2008. godine njihov broj se lagano povećava. Godine 1990. je bio 23% da bi se 2008. god. popeo na 35%. Prema anketi provedenoj u općini Žepče, na 180 ispitanika od kojih je 114 žena i 66 muškaraca, 15 žena i 15 muškaraca je izjavilo da su članovi neke političke stranke, tj. 13% žena i 22% muškaraca su članovi neke političke stranke. Zainteresiranost za politiku i politička pitanja u općini Žepče, prema provedenoj anketi, je mala. Svega 4,3% žena od 114 anketiranih je izjavilo da je jako zainteresirano za politiku i politička pitanja, 31% je izjavilo da je djelomično zainteresirano, te 37% da uopće nije zainteresirano za politiku i politička pitanja.

Kod muških ispitanika, 23% je izjavilo da je jako zainteresirano za politiku i politička pitanja, 35% da je djelomično zainteresirano i 15% da uopće nije zainteresirano za politiku i politička pitanja.

Prema rezultatima ankete na prethodnim izborima, od ukupno 114 anketiranih žena, 73% ih je izašlo na izbore, te od ukupno 66 anketiranih muškaraca na izbore je izašlo čak 92%.

Utjecaj žena na političke odluke u općini Žepče, prema provedenoj anketi:

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Žene imaju veoma jak utjecaj na političke odluke u općinama – smatra 4% ispitanika

Žene ostvaruju umjereno snažan utjecaj na političke odluke u općinama – smatra 17% ispitanika

Žene imaju slab utjecaj na političke odluke u općinama – smatra 55% ispitanika

Žene nemaju nikakav utjecaj na političke odluke u općinama – smatra 23% ispitanika

Bez odgovora - 1% ispitanika

Žene koje su politički aktivne u općinama Žepče, se prema mišljenju ispitanika:

Snažno bore za ravnopravnost žena u svim sferama života – smatra 13% ispitanika

Bore se jednako i za prava žena i za prava muškaraca – smatra 19% ispitanika

Samo djelomično i povremeno se bore za ravnopravnost žena u svim sferama života – smatra 44% ispitanika

Uopće se ne bore za ravnopravnost žena u svim sferama života – smatra 22% ispitanika

Bez odgovora – 3% ispitanika

Prema provedenoj anketi, 92% muškaraca i 96% žena je odgovorilo da bi glasalo za žene kandidatkinje na izborima. Ovaj podatak je vrlo pozitivan i pokazuje da se postupno mijenja svijest društva i ljudi uopće, kada su u pitanju žene i njihova funkcija u društvu. Na žene se više ne gleda samo kao na majke i domaćice, već kao, na iako nježniji spol, koji može potpuno ravnopravno svojim radnim sposobnostima parirati muškarcima u bilo kojim poslovima, pa tako i u politici.

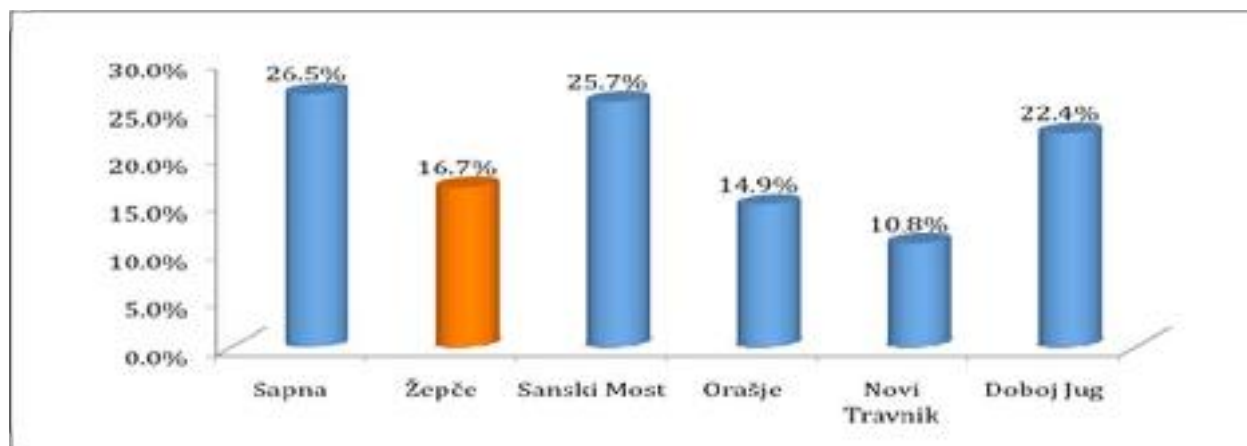
Prema provedenoj anketi, na pitanje „Da li žene mogu obavljati rukovodeće funkcije jednako kao muškarac?“ - 89% anketiranih muškaraca i 97% anketiranih žena smatra da žene mogu obavljati rukovodeće funkcije jednako kao muškarac. Politika nije za žene, s ovom izjavom se slaže čak 79% ispitanika, od čega je 28% muških i 51% ženskih. Smatramo da je potrebno uključiti jednak broj muškaraca i žena u donošenje odluka na svim nivoima vlasti. Izgradnja suvremenog društva također ovisi i od ženskih radnih sposobnosti, iskustava i stavova. Nedostatak ravnoteže između društvenog utjecaja žena i muškaraca znači redukciju u mnogim mogućnostima društva. Ravnomjerna zastupljenost spolova garantira i bolji ekonomski razvoj. Žene trebaju biti ravnopravne s muškarcima u svim sferama života, pa tako i u politici.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.5.1.3. Funkcioniranje civilnog društva na razini općine i analiza ženskih udruženja, njihova misija i aktivnosti i razine suradnje sa javnim sektorom

Graf 49. Postotak žena koje su članice neke od nevladinih udruga / organizacija

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Sa 16.7% žena koje su članice neke od nevladinih udruga, općina Žepče spada među općine sa relativno niskom stopom participacije žena u civilnom društvu.

U općini Žepče trenutno funkcionira samo jedna udruga žena pod nazivom Udruženje žena „Begov Han“ B. Han, Žepče. Udruga je registrirana 2009. godine i okuplja cca 100 žena. Udruženje je vrlo aktivno i najsvidljiviji su uzor samoorganiziranja žena u ruralnim sredinama.

U proteklom periodu organizirale su: obuku za plasteniku proizvodnju povrća i proizvodnju ljekovitog bilja. Ukupan broj obučanih žena je cca 300 što je rezultiralo afirmacijom određenog broja žena upravo na plastenici koja proizvode zdrave hrane kao i prikupljanju eko-ljekovitog bilja kojeg na ovim prostorima ima u obilnim količinama. Sve polaznice su dobile certifikat. Sa „Medikom“ Zenica organizirale su šestomjesečni tečaj

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

za krojenje, šivenje i tapacirung, za 60 žena koje su po završetku dobile i certifikat o završenom tečaju. Budući da je većina žena-polaznica bila samo sa završenom osnovnom školom, ovaj certifikat im je omogućio lakši pristup do novih radnih mjesta kao PK radnice (polukvalificirane). Udruženje organizira sekciju folklora i pjevačku skupinu s kojima su više puta nastupale na raznim kulturno-zabavnim programima. Svake godine organiziraju po dva izleta koje samofinanciraju žene.

Udruženje žena „Begov Han“ je zadovoljno sa suradnjom i potporom Općinskog načelnika Žepča, kao i suradnjom s JU „Dom kulture“ Žepče, a smatraju da bi suradnja sa njihovom MZ „Begov Han“ mogla biti još na boljoj razini. Trenutni problem im je neriješeno pitanje prostorija za rad, budući da su privremeno dobile od Općine Žepče uporabnu dozvolu za korištenje bunkera (betonskog skloništa) iz II Svetskog rata koji se nalazi u Begovom Hanu i za kojeg je neophodna kvalitetna sanacija. Prostor im je neophodan jer žele nastaviti sa organizacijom raznih radionica i osnaživanju žena iz ruralnih sredina.

Sudeći po ovim aktivnostima, ovakve i slične udruge žena bi bile preporucljive za sva naša područja, a osobito ruralna gdje je još većina žena slabog-nižeg obrazovanja, društveno neaktivno i žive isključivo monotonim životom. Na ovom uzoru žena iz Begovog Hana jasno se mogu identificirati potrebe ali i mogu nositi samoorganiziranja žena u ruralnim sredinama. Sudeći po dosadašnjoj praksi, nikada nije izostajala niti pomoć od strane zakonodavne i izvršne vlasti općine Žepče, što dovoljno ukazuje na problem nepostojanja inicijative samoorganiziranja žena na ovim prostorima.

Nažalost, ovo je trenutno i jedino registrirano udruženje žena u općini Žepče. Vrijedno je spomenuti da je sve do 2001. godine na ovom području funkcioniralo još jedna udruga žena pod nazivom: „Žepčanka žena“, koje je u poslijeratnom periodu imala vrlo zapažen broj aktivnosti na osnaživanju žena žepčanskog kraja kako kroz organizaciju raznih radionica (kućna radinost) tako i kroz više edukativnih tribina-radionica koje su bile usmjerene na zaštitu prava žena i jednakopravnosti spolova.

3.5.1.4. Postojanje i analiza funkcioniranja neformalnih grupa žena, njihovih aktivnosti i utjecaja

U općini Žepče trenutno postoji samo jedno aktivno neformalno udruženje žena, to nije djevojaka/djevojaka starijeg školskog uzrasta, pod nazivom „KOŠNICA“. Udruženje broji 12 djevojaka-srednjoškolki. Inicijator formiranja ovog udruženja je Središte za mladež „Putokazi“ Žepče u suradnji sa udruženjima „Kult“ i „BH Expert“ iz Sarajeva koji kroz projekt - Jačanje omladinskih liderki u omladinskim organizacijama pokušavaju

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

kroz različite radionice (kombinacija znanja, praktičnih vježbi i iskustva) osnažiti djevojke/djevojke starijeg školskog uzrasta za buduće liderke u svojim organizacijama i preuzimanju odgovornosti za sebe i odgovornosti za razvoj svoje zajednice. Ovaj projekt pomaže općinskim strukturama i organizacijama mladih da povećaju društvenu angažiranost djevojaka-žena u lokalnim zajednicama i pruža im mogućnost za ravnopravno sudjelovanje ženske populacije u radu i životu općine. Projekt traje dvije godine tj. od 2010.- 2012. godine.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 15. Sudjelovanje žena u radu sindikata, njihov broj i aktivnosti u sindikatima i analiza rada sindikata s aspekta osnaživanja pozicije žena

R. Br.	Naziv	Uk. I. Sind.	Ženskih I.sind.	Muških I.sind.	Predsjednik/ca sindik.(m/ž)	Napomena/aktivnosti
1.	OP INA	62	34	28	Muškarac	Organiziraju redovito obilježavanje 8 Marta/Ožujka Dana žena, sva druga prava žena regulirana su zakonima i u potpunosti se primjenjuju
2.	JU“Dom Zdravlja“	76	56	20	Muškarac	Sindikat nije provodio nikakve posebne aktivnosti na osnaživanju žena.
3.	PU “Žep e“	50	4	46	Muškarac	Sindikat se nije bavio nikakvim aktivnostima glede organiziranja žena i posebne zaštite njihovih prava jer su prava žena riješena Zakonom o unutarnjim poslovima i Zakonom o policijskim službenicima.
4.	Elektroprivreda poslovnica-Žep e	9	8	1	muškarac(sindikalni povjerenik)	1 žena je član Skupštine NSUEP HZ HB Mostar 1 žena je zamjenica sindikalnog povjerenika podr.Žep e Sindikat sudjelovao u potpis. Kolektivnog ugovora gdje su kvalitetno definirana i zaštićena prava žena(ravnopravnost u bodovanju, prijemu na posao, trudnoško i sl)
5.	JP “Komunalno“	7	0	7	Muškarac	Nisu provodili nikakve aktivnosti glede osnaživanja žena.
6.	„Glazbena škola“	55	34	21	Žena	Organizacija Dana žena, posjete bolesnim kolegama-cama, obilježavanje i drugih obljetnica zajedno sa svim uposlenicima
7.	SMŠ“Žep e“	115	52	63	žena	Ranije su imali održane aktivnosti glede osnaživanja žena kroz razne seminare, a sada ne.
8.	O.Š.“Žep e“	80	54	28	Žena	Svake godine se organizira proslava za uposlenice u povodu Dana žena. Druge aktivnosti za osnaživanje žena nisu provodili.
9.	O.Š.“A.V.Ilhama mija“ Ž.Polje	31	22	9	Žena	Sindikat škole ne provodi nikakve posebne aktivnosti glede osnaživanja žena.
10.	O.Š.“Alija Nametak“ Begov Han	42	25	17	Muškarac	Žene čine 80% kolektiva i zajedno sa muškarcima aktivno sudjeluju u radu škole. Posebnih aktivnosti na jačanju prava žena nemaju.
	UKUPNO	485	289	196		

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Napomena:

* O.Š. "Fra Grga Marti" Ozimica i K.Š.C "Don Bosco" Žepče nemaju sindikalnu organizaciju kao što nemaju ni gotovo sve naše firme koje su u privatnom vlasništvu, a koje upošljavaju znatan broj uposlenika.

* Vrijedno je spomenuti da u JU "Dom zdravlja sa stacionarom" Žepče od tri lica UO nema niti jedne žene, O.Š. "A.V. Ilhamija" Ž. Polje od pet članova Školskog odbora nema niti jedne žene, JP "Komunalno" Žepče, od tri lica nema niti jedne žene, u SMS "Žepče" i ravnatelj/direktor i njegova dva pomoćnika su muškarci, što sve dovoljno govori o neravnopravnom položaju žena u upravljačkim tijelima ovih ustanova-institucija i nužnosti mijenjanja zakona, ali i svijesti žena i muškaraca o bitnosti stvaranja povoljnijeg i ravnopravnijeg ambijenta za žene u našoj općini Žepče.

3.5.1.6. Analiza prioriteta žena koje se nalaze na rukovodećim i menadžerskim pozicijama u lokalnoj vlasti

Na rukovodećim i menadžerskim pozicijama lokalne vlasti u općini Žepče nalazi se manji broj žena koje svoje poslove i zadatke rade odgovorno i savjesno i za koje su više puta i javno pohvaljene. Na mjestu direktorica javnih ustanova i poduzeća su 4 žene. U općinskoj administraciji zaposleno je 40 žena, od ukupno 74 uposlenika. Na rukovodećim funkcijama su 2 žene. Na dužnostima Upravnih i Nadzornih odbora obrazovnih ustanova i javnih poduzeća su 2 žene.

Žene bi trebale biti daleko aktivnije u društvenom životu Općine. Također bi se trebalo inzistirati na potpunom reciprocitetu u svim institucijama, politici, upravnim i nadzornim odborima i sl. u općini Žepče.

3.5.2. Analiza ključnih aktera (zainteresiranih strana) u sferi politike i civilnog društva (stakeholder analiza)

Ključni akteri u sferi politike i civilnog društva su političke stranke, politički aktivne žene, NVO, organizacije i zajednice žena. Ravnopravnost spolova u općini Žepče nije postignuta niti u političkom životu. U političkim strankama te na mjestima donošenja odluka, žene su i dalje nedovoljno zastupljene. Rezultati izbora su najbolji pokazatelj stvarne političke participacije žena, ali i utjecaja koji su izmjene izbornih pravila imale na puno uživanje prava žena na javni i politički život. Na prvi pogled, najveći broj političkih stranaka prihvaća ravnopravnost žena, njihovo

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

lanstvo i aktivnosti. Me utim, postoji cijeli niz prepreka sa kojima se žene suo avaju u svom djelovanju unutar politi kih stranaka. Politi ke stranke su vjeran odraz tradicionalisti kog odnosa društva prema sudjelovanju žena u javnom i politi kom životu. Neki muškarci u politi kim strankama vide žene kao majke i doma ice i ignoriraju njihovu tendenciju za bavljenje politikom. Politi ki aktivne žene, ili one sa politi kim iskustvom, tako er ukazuju na snažno preferiranje muških kandidata u strankama. Politi ke stranke esto ne uvažavaju specifi na ženska pitanja, a istovremeno uskra uju ženama mogu nost da govore u ime stranke ili da je predstavljaju. Na iznimno malu zastupljenost žena u politici utjecala su ratna razaranja, promjene izbornog sustava, ekonomska kriza, te kontinuirano nasilje nad ženama kao jedan od klju nih faktora.

Prosjeck zastupljenosti žena u politici je daleko ispod minimuma od 30%, na koji su se zemlje lanice UN-a obavezale Pekinškom deklaracijom.

Optere enje žena brojnim obavezama u privatnoj sferi, te preovladavaju i stav društva da politika nije za žene , uti e na otežan pristup upravljanju i odlu ivanju. Zato one nemaju dovoljno mogu nosti da utje u na odluke koje bi poboljšale njihov položaj.

U posebno nepovoljnom položaju su žene na selu, žene sa invaliditetom, samohrane majke, izbjeglice i raseljena lica, žene žrtve nasilja i druge višestruko marginalizovane skupine. Ove skupine žena trpe diskriminaciju i po osnovu pola i po osnovu nekog drugog svojstva ili situacije u kojoj žive, što dodatno otežava njihov položaj.

Ovakva situacija zahtijeva promjenu svijesti i stavova o tradicionalnim, patrijarhalnim i stereotipnim ulogama žena i muškaraca cijelog društva, uklju uju i institucije i zaposlene u institucijama sistema, civilni i privatni sektor kao i sve pojedince/pojedinke koji svi zajedno moraju biti nosioci promjena. Naro ito je zna ajno utjecati na promjene stavova i prihvatanje rodne ravnopravnosti kao vrijednosti za sve, naro ito kod djece i omladine, u emu obrazovanje i mediji imaju posebnu važnost za postizanje ovog cilja.

Stvarna ravnopravnost se može posti i tek ukoliko žene i muškarci ravnopravno dijele pozicije na tzv. mjestima mo i i odlu ivanja. Me utim muškarci su još uvijek ti koji drže pozicije višeg statusa i imaju mo donošenja odluka.

Nekoliko uspješnih i politi ki aktivnih žena iz op ine Žep e lanice su Zajednice žena HDZ BiH koja se zalaže za promicanje ljudskih prava i sloboda, jednakopravnosti spolova u društvu, politi kom odlu ivanju i obitelji. Cilj i djelovanje Zajednice žena HDZ BiH Kraljica Katarina Kosa a

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

jesto promicanje ravnopravnosti spolova, kao temeljnog kriterija demokracije, zalaganje za što bolji i kvalitetniji život obitelji, koja je temelj zdravog i sretnog društva u cjelini.

U općini Žepče djeluje Komisija za ravnopravnost spolova općine Žepče koja svojim radom daje veliki doprinos poboljšanju položaja žena u općini Žepče. Komisija djeluje aktivno pri Općinskom vijeću u Žepču, kao zakonodavnom organu u općini, i broji 5 članova, od čega su dvije žene. Komisija ima propisane obveze i radne zadatke; razmatra probleme vezane za ravnopravnost spolova, i ostvaruje kontakte sa mjerodavnim institucijama u općini Žepče.

Centar za pravnu pomoć ženama, koji u općini Žepče u 2012.god prestaje s radom, svojim aktivnostima u dosadašnjem radu značajno je pomogao ženama u ostvarenju i zaštiti osnovnih ljudskih prava, a posebno ženskih prava.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 16. Prikaz ključnih aktera-zainteresiranih strana u sferi politike

Opis osnovnih karakteristika zainteresirane strane (stakeholder)	Vrste i količine resursa koje kontroliraju i kojima mogu doprinijeti	Interesi/ koristi zbog kojih u estvuju u rješavanju problema	Motivi zbog kojih su zainteresirani za aktivno učestvovanje u promjenama	Na koja pitanja/probleme mogu utjecati ili riješiti
Političke stranke	Političke stranke su uključene u sva politička događanja općine, donošenje važnih odluka, izbore...	Omogućiti ženama jednakopravan položaj kao i muškarcima u svim sferama politike,	Doprinijeti ravnopravnosti žena i muškaraca u političkom životu općine, smanjiti podzastupljenost žena u političkim strankama	Mogu utjecati na ravnopravnu zastupljenost žena u političkim strankama, ravnopravnost u donošenju bitnih odluka, povećati udio žena na izbornim listama...
Udruženje žena	Sve aktivnosti koje udruženje provodi	Popraviti društveni, socijalni i ekonomski položaj žena u društvu	Identificirati potrebe i mogućnosti žena, te povećati samoinicijativu žena prvenstveno ruralnih područja	Mogu utjecati na povećanje samosvijesti žena i omogućiti aktivnosti koje im se pružaju kroz udruženja, zajednički rad i pokretanje novih aktivnosti

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.5.3.1.SWOT analiza pozicije žena u sferi politike

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">○ Broj visokoobrazovanih žena se postupno povećava○ Sposobnost, inovativnost i poduzetnost žena○ Povećan interes žena za zapošljavanjem u odnosu na prošle generacije	<ul style="list-style-type: none">○ Nemogućnost samostalnog odlučivanja unutar obitelji○ Ekonomska ovisnost o muškarcima, neposjedovanje imovine○ Manja društvena moć žena○ Nedostatak rodno senzitivne educiranosti○ Žene nemaju stvarne moći i utjecaja, te su na gotovo svim pozicijama angažirane na administrativno-tehničkim, računarskim i pomoćnim poslovima○ Nizak stepen samopoštovanja i samopouzdanja○ Nedostatak liderstva
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none">○ Udruživanje žena s ciljem većeg utjecaja na pozitivne promjene i promociju ženskih ljudskih prava i rodne ravnopravnosti○ Donešen Zakon o broju žena koji se mora angažirati na svim nivoima odlučivanja u državnim, regionalnim i međunarodnim institucijama○ Prevažilaženje tradicionalnih normi○ Povećanje broja žena na rukovodećim mjestima	<ul style="list-style-type: none">○ Spolna diskriminacija○ Nedostatak podrške ženama na pozicijama moći○ Nepovjerenje društva u „ženu“○ Ne glasanje za ženu na izborima zbog raznih uvjerenja○ Negativan utjecaj medija na sliku „žene“ u društvu○ Nedostatak sistematskog napretka u pogledu jednake zastupljenosti žena i muškaraca u procesu donošenja odluka○ Nedovoljna zastupljenost žena u javnom životu i politici zbog patrijarhalnih normi i vrijednosti○ Kulturološka uvjerenja o ženama○ Ravnopravna zastupljenost žena u politici ne znači i stvarnu moć○ Tradicionalni, patrijarhalni i konvencionalni stavovi društva o ulozi žene○ Manja mogućnost zapošljavanja u odnosu na muškarce○ Rodne uloge žene○ Žene manje plaćene od muškaraca za isti posao

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.5.3.2. SWOT analiza pozicije žena u sferi civilnog društva

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">○ Povećanje svijesti žena○ Povećanje broja visokoobrazovanih žena○ Povećan broj žena koje bi se samozaposlile	<ul style="list-style-type: none">○ Kulturološka uvjerenja o ženama○ Tradicionalni, patrijarhalni i konvencionalni stavovi društva o ulozi žene○ Manja društvena moć i privilegija žena○ Neposjedovanje imovine○ Nedovoljna educiranost○ Tradicionalni odgoj○ Patrijarhalni ustroj društva○ Nizak stepen samopoštovanja i samopouzdanja○ Ekonomska ovisnost o muškarcima
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none">○ Zakon o ravnopravnosti polova koji ženama osigurava određena prava○ Osnivanje Udruženja žena○ Zakon o zabrani diskriminacije žena	<ul style="list-style-type: none">○ Manja plaćenost žena u odnosu na muškarce za isti posao○ Spolna diskriminacija○ Manja mogućnost za zaposlenje u odnosu na muškarce○ Manja zastupljenost žena na rukovodnim funkcijama○ Religijske zajednice koje potiču ugrađene na vrhuncu tradicionalnim vrijednostima života, a na štetu prava žena○ Nedovoljno ulaganje od strane države da se ženama omogući jednak pristup○ Mjestima odlučivanja, ekonomskim resursima

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.6. Analiza općinskog proračuna

Proračun općine Žepče za 2012. godinu iznosi pet milijuna i 740 tisuća KM što je povećanje od 500 tisuća KM od prošlogodišnjeg plana koji je iznosio 5 milijuna i 265 tisuća KM. Krajem 2011. godine račun je rebalans proračuna za 2011., a povećanja prihoda i rashoda odnosila su se uglavnom na namjenska sredstva za izgradnju puteva iz GSM licence u visini od cca. 500.000 KM.

Planirani redoviti rashodi približni su visini sredstava iz 2011. godine. Plate i ostala primanja radnika zadržana su na razini prošlogodišnjih i manje od 20% od ukupnog općinskog proračuna. Na visini prošlogodišnjih su i izdaci za tekuće transfere, koji obuhvataju 23% od ukupnog općinskog proračuna. Veći novčani iznosi planirani su za sportske aktivnosti i razvoj poljoprivrede, a značajan dio novca predviđen je kroz kapitalna ulaganja za sufinansiranje projekata od općeg interesa koji su već započeti ili se očekuje njihova implementacije, kao što su nastavak radova na školi u Ponijevu, Glazbenoj školi, potak izgradnje sale za tjelesni odgoj u Begov Hanu kao i nastavak radova u Poslovnoj zoni "Polja".

Kapitalna ulaganja u mjesne zajednice i dalje su izdatci za sufinansiranja izrade projekata izgradnje lokalne infrastrukture kao što su putevi, vodovodi, kanalizacija i dr.

Iz općinskog proračuna u periodu od 2010. do 2012. godine za gender komponentu sredstva se nisu znatno povećavala, nego je u ovom periodu za uposlenice: JU "Dom kulture" Žepče, Razvojne agencije Žepče, JU "Općinska biblioteka" Žepče, Centar za socijalni rad, dječiji vrtić u Žepču, izdvojeno cca. 226.500,00 na godišnjem nivou.

Iz općinskog proračuna u 2010. godini financirane su kulturne manifestacije koje su podržavale gender komponentu, 60%, u iznosu od 22.800 KM.

Pored ovih izdvajanja iz proračuna općine Žepče, za spomenutu gender komponentu, u postotku od 50% planiranih ili izvršenih iznosa izdvaja se kroz:

- kulturne manifestacije,
- sportske aktivnosti,

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

- za rad kroz razna udruženja,
- povremene pomoći za socijalne potrebe,
- raseljene osobe,
- centre za djecu sa posebnim potrebama,
- stipendirane studentice,
- sufinansiranje pripravnika i volontera,
- realizaciju programa omladinske politike,
- transfere za subvencije u poljoprivredi,
- transfere za parlamentarne stranke.

3.6.1. Budžet općine Žepče – ROB situaciona analiza

Budžet općine Žepče za 2011. godinu iznosi 7.175.200,00 KM (ukupni prihodi sa primicima). Porezni prihodi koji se sastoje od direktnih i indirektnih poreza općine veći dio budžeta, ta nije 67.1%. Ostali primici su namjenska budžetska sredstva – finansiranje projekata kroz kapitalne primitke, te ostale tekuće potpore. Što se tiče rashodovne strane budžeta, nije rađena rodna analiza budžetskih stavki. Specifično, ne postoji rodna statistika rashoda (npr. ko je korisnik javnih rashoda i u kojoj mjeri). Obzirom da se ne radi o rodnoj analizi budžeta kao prvi korak (izdaci se ne prati po bilo kojoj strukturi, pa tako i rodnoj strukturi), nije se radilo ni na restrukturiranju budžeta u cilju rodne ravnopravnosti. Iako se nije radila sistematska rodna analiza budžeta, kao primjer rodne analize može se uzeti oblast sporta, za koju slijedi inicijalna rodna analiza.

Razvoj kulture i sporta, u cilju očuvanja tradicije i stvaranja konkurentnih uslova za psiho-fizički razvoj, istaknut je kao jedan od strateških ciljeva općine Žepče. Na području općine Žepče djeluje 13 sportskih klubova i udruženja.

Na području Općine djeluje 10 kulturnih udruga i 13 sportskih klubova i udruženja, od čega je samo 1 ženski klub – ženski odbojkaški klub 'Žepče'. Klub je osnovan 2009. godine sa ciljem da se pokloni više pažnje ženskoj populaciji koja je favoriziranjem muškog sporta zapostavljena,

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

te da se što veći broj ženske djece i djevojaka skloni s ulice. Alarmantno je da je na početku formiranja kluba broj članica iznosio 70 dok sada broji 60 članica.

Postoji veći broj isključivo muških sportskih klubova kao što je košarkaški klub 'Orlovik' i rukometni klub 'Žepče'. Broj djevojaka u ostalim mješovitim sportskim klubovima je znatno manji od broja muškaraca. U narednoj tabeli dat je prikaz broja muških i ženskih članova u 13 sportskih klubova i udruženja.

Tabela 16. Sportski klubovi i udruženja općine Žepče

RB.	Naziv kluba	Broj čl.	M	Ž
1.	Košarkaški klub 'Žepče'	75	45	30
2.	Košarkaški klub 'Orlovik'	70	70	0
3.	Rukometni klub 'Žepče'	140	140	0
4.	Karate klub 'Viktorija'	100	40	60
5.	Džudo klub 'Mahnjača'	27	20	7
6.	Kajak – kanu klub '550'	25	15	10
7.	Teniski klub 'Club T'	80	45	35
8.	Planinarsko društvo 'VIS'	100	70	30
9.	Sportsko – ribolovno društvo 'Bosna'	84	80	4
10.	Eko–rafting klub 'Žepče'	20	18	2

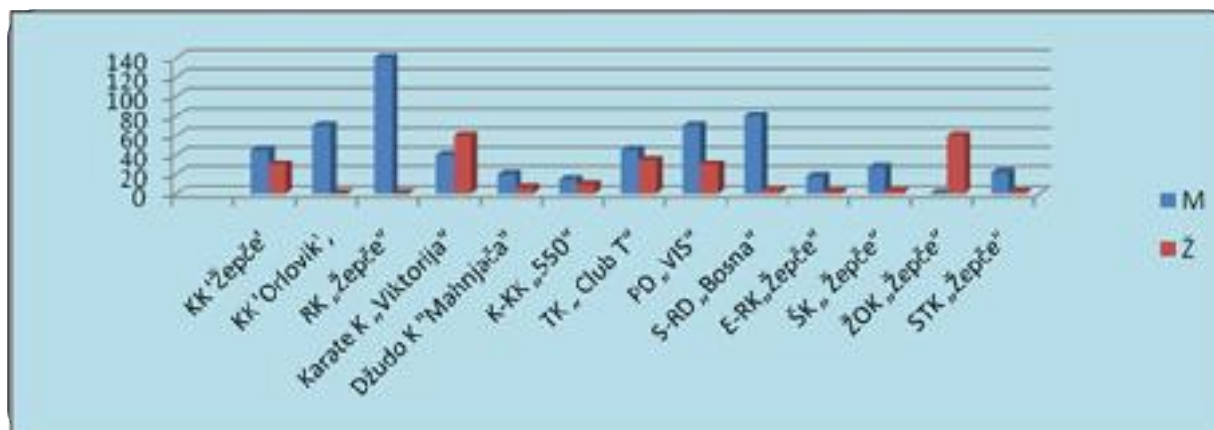
LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

11.	Šahovski klub 'Žep e'	30	27	3
12.	Ženski odbojkaški klub 'Žep e'	60	0	60
13.	Stolnoteniski klub 'Žep e'	24	22	2

Izvor: *Strategija razvoja op ine Žep e 2011.-2018.

Grafi kim prikazom podataka datih u tabelarnom prikazu, rodni jaz je vrlo uo lživ.

Graf 50. Spolna struktura lanstva sportkih klubova i udruženja op ine Žep e

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

*Izvor: * Gender situaciona analiza općine Žepče 2012. godina*

Za navedene sportske klubove i udruženja, u 2011. godini izdvojeno je 107.000,00 KM budžetskih sredstava. Ako uzmemo baznu rodnu analizu budžeta, od ukupnih 835 članova uključujući njih u sportske klubove i udruženja, njih 592 (70.9%) su članovi muškog spola, dok njih 243 (29.1%) su članice ženskog spola. Uzimajući i ukupni budžet koji se izdvaja za ovu oblast, 75.863,00 KM se izdvaja na osobe muškog spola, dok se 31.137,00 KM izdvaja na osobe ženskog spola – što svakako ukazuje na spolni debalans raspodjele javnih prihoda u oblasti sporta. Dubljom analizom može se uvidjeti koliki je procenat dječaka i djevojčica koji koriste sportske kapacitete, u kojoj mjeri itd.

4. Lokalni gender akcioni plan

4.1. Definiiranje i opis ključnih pitanja/problema

4.1.1 Ključna pitanja u području ekonomije

Na osnovu dobivenih podataka iz Gender senzitivne situacione analize Općine Žepče identificirani su sljedeći ključni problemi u području ekonomije:

1. Postotak od 49,59% nezaposlenih žena u dobi od 19-50 godina starosti, na evidenciji Biroa za zapošljavanje općine Žepče i nedostatak programa prekvalifikacije i dokvalifikacije i programa cjeloživotnog učenja namijenjenih djevojkama i ženama u općini Žepče
2. Nizak postotak od 26,2% žena vlasnica privatnih biznisa u općini Žepče
3. Nedostatak podrške (novčane i savjetodavne) za samozapošljavanje žena u stjecanju alternativnih izvora prihoda

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

1. Postotak od 49,59% nezaposlenih žena u dobi od 19-50 godina starosti, na evidenciji Biroa za zapošljavanje i nedostatak programa prekvalifikacije, dokvalifikacije i programa cjeloživotnog učenja namijenjenih djevojkama i ženama u općini Žepče

Analizirajući podatke dobivene u Gender senzitivnoj situacionoj analizi općine Žepče došli smo do podataka da je čak 49,59% nezaposlenih žena u dobi od 19-50 godina starosti na evidenciji Biroa za zapošljavanje.

Razlozi za relativno visok postotak nezaposlenih žena u radno aktivnoj dobi su:

1. neprimjeren sustav informiranja žena u ruralnim područjima o mogućnostima zapošljavanja i samozapošljavanja;
2. pasivnost žena u pronalaženju zaposlenja;
3. većina žena provodi vrijeme na neplaćenom poslu-kućanice i isključivo preuzima brigu o djeci i starijim osobama u domaćinstvu, a što je uvjetovao tradicionalan način života;
4. žene imaju problem s usklađivanjem privatnog i poslovnog života;
5. žene su diskriminirane od strane poslodavaca kroz niže plaće; usklađivanje mogućnosti za napredovanje u profesionalnom poslu i nemogućnost korištenja porodiljnih dopusta u privatnim firmama;
6. na tržištu rada se nudi manje poslova za žene;
7. nedostatak programa prekvalifikacije i dokvalifikacije za žene kojima bi žene mogle steći dodatna znanja i vještine i povećati mogućnost za zapošljavanje i samozapošljavanje;
8. nedostatak usluga vrtića gdje bi žene mogle ostaviti djecu za vrijeme radnog vremena (posebno izraženo u udaljenim ruralnim područjima).

Ovim problemom su jednako pogođene žene iz ruralnih i urbanog područja općine Žepče, obrazovane i žene s nižim stupnjem obrazovanosti. Posljedice ovakve situacije prvenstveno negativno utječu na žene, njihove obitelji i društvo općenito, a odražavaju se na sve segmente života.

Riješavanjem ovog problema utjecati će se na poboljšanje kvalitete života žena i njihovih obitelji, na poboljšanje pristupa i kontrole nad resursima od strane žena, osigurati se prihodi i financijska sigurnost kod žena, i povećati mogućnost povećanja broja žena vlasnica biznisa.

Edukacija žena je jedan od prvih koraka koje je potrebno učiniti na putu ka provedbi ravnopravnosti spolova, a povećanjem educiranosti žena doprinijeti će se povećanju zaposlenosti žena, pokretanju biznisa od strane žena, ekonomskom osnaživanju žena, poboljšanju financijske sigurnosti žena, boljem pristupu i kontroli nad resursima te kvaliteti života žena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Daljnja istraživanja stanja i položaja nezaposlenih žena na prostoru općine Žepče identificirala su slijedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem i to:

1.1. Provođenje programa edukacije i prekvalifikacije za žene u cilju smanjenja nezaposlenosti žena i povećanja konkurentnosti žena na tržištu rada u općini Žepče

Prema podacima dobivenim u GSSA općine Žepče, žene u odnosu na muškarce imaju općenito niži stupanj obrazovanosti, što ih stavlja u neravnopravan položaj kada je u pitanju pronalazak zaposlenja. Iako se situacija postepeno mijenja, još uvijek je puno više niskoobrazovanih žena, a ponuda programa prekvalifikacije i dokvalifikacije je nedostatna, a zbog loše materijalne situacije i ograničenog pristupa resursima često i nepristupa na ženama. Potrebe tržišta za određenom radnom snagom i kvalifikacijama često ne odgovaraju onoj kojom raspolažu žene, zbog čega je potrebno omogućiti ženama da kroz programe prekvalifikacije i dokvalifikacije steknu nove vještine i znanja i tako postanu konkurentnije na tržištu rada i lakše pronađu zaposlenje. Prema anketi provedenoj tijekom izrade GSSA, dobili smo podatak da je čak 67% žena zainteresirano za edukaciju i prekvalifikaciju, što nam pokazuje da su žene voljne da uče i napreduju. Programi prekvalifikacije i dokvalifikacije za žene mogu se provesti u suradnji s srednjim školama u općini Žepče i Centrom za obrazovanje Žepče.

1.2. Uspostava informacijsko-edukacijskog centra za podršku nezaposlenim ženama u općini Žepče

Nedovoljna informiranost žena o mogućnostima zapošljavanja, natjecajima za posao i općenito otežan pristup informacijama imaju veliki utjecaj na otežan pronalazak zaposlenja i visok postotak nezaposlenih žena. Kroz ovaj centar žene će se informirati o njihovim pravima na tržištu rada i mogućnostima samozapošljavanja, žene će povećati znanje i vještine kroz programe obuke i edukacije, pružiti će se podrška razvoju poduzetničkog duha kod žena, razviti će se svijest kod javnosti o poduzetništvu žena kao pokretaču lokalne ekonomije.

1.3. Unapređenje sustava predškolskog odgoja i obrazovanja i usluga jaslica u općini Žepče

Kapaciteti vrtića od 150 mjesta ne zadovoljavaju potrebe općine Žepče, te često brigu o djeci preuzimaju bake i djedovi, rodbina ili treća osoba koja je angažirana za određenu novčanu naknadu. Ženama koje imaju djecu vrtićke dobi veliki problem predstavlja nedostatak smještajnih

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

kapaciteta vrti a, neprilago eno radno vrijeme vrti a potrebama zaposlenih majki, nepristupa nost vrti a za udaljenija ruralna podru ja. Potrebno je proširiti smještajne kapacitete vrti a, prilagoditi radno vrijeme potrebama zaposlenih majki, prolagoditi usluge potrebama djece s posebnim potrebama, organizirati prijevoz za djecu iz udaljenih podru ja, organizirati usluge uvanja djece u udaljenim ruralnim podru jima, kroz formalne i neformalne radno intenzivne lokalne projekte. Zbog ovog problema majke esto odustaju od posla kako bi brinule o djeci.

2 . Nizak postotak od 26,2% žena vlasnica privatnih biznisa u op ini Žep e

Podaci o broju privatnih poduze a u vlasništvu žena u op ini Žep e nisu dostupni jer se službena evidencija o ženama vlasnicama vodi na razini Op inskog suda u Zenici gdje se i vrši registracija poduze a, izuzev obrta koji su u nadležnosti Op ine.

Ovaj podatak od 26,2% žena vlasnica privatnih biznisa u op ini Žep e, dobiven je na temelju baze podataka Razvojne agencije Žep e na uzorku od 261 registriranih poduze a.

Prema tim podacima 47% žena je vlasnica obrta, 12,5 % žena je vlasnica MSP-a. Prema rezultatima ankete u op ini Žep e samo 2% žena radi u vlastitom poduze u.

injenicu da su žene nedovoljno zastupljene na tržištu rada, na menedžerskim pozicijama i da prosje no zara uju manje od muškaraca možemo da objašnjavamo strukturnim razlozima, kulturnim i ideološkim praksama, koje vezuju ženu za dom, obitelj , privatnu sferu. Prema rezultatima provedene ankete, žene ne pokazuju veliki interes za pokretanje vlastitog biznisa, njih 52,63% nije zainteresirano za opciju samozapošljavanja. Zna ajan utjecaj na ovakav stav kod žena ima i vlasništvo nad pokretnom i nepokretnom imovinom. U ve ini slu ajeva muškardi su vlasnicizemlje, ku e, stana, vikendice, ušte evine, poljoprivredne mehanizacije, automobila... Zbog ograni enog pristupa i kontrole nad resursima smanjuje se mogu nost žena za pokretanjem vlastitih biznisa. Žene se esto zbog nedovoljno samopouzdanja i straha od velike odgovornosti ne odlu uju za pokretanje vlastitog biznisa, emu pridonosi nedostatak potrebnih vještina i znanja za bavljenje biznisom.

Rješavanjem ovog pitanja utjecati e se na poboljšanje pristupa i kontrole nad resursima od strane žena, one e se ekonomski osnažiti, pove ati e se financijska stabilnost žena, doprinijeti e se ekonomskom napretku zajednice/društva, pove ati e se kvaliteta života žena i njihovih obitelji. Tako er, utjecat e se na angažman žena u politi kom životu kao i njihov rad u NVO.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Raskorak između sadašnje situacije i situacije kakva bi trebala biti je veliki, jer je trenutna situacija daleko od one koju ravnopravnost spolova zagovara.

Na temelju prikazanog problema niskog postotka žena vlasnica privatnih biznisa u općini Žepče identificirane su sljedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem i to:

2.1. Pružanje poticaja za pokretanje samostalnih biznisa od strane žena u ruralnim područjima

Mogućnost za smanjenje nezaposlenosti žena prvenstveno u ruralnim područjima općine Žepče, koja čine 85% općine Žepče, nalazi se u pokretanju samostalnih biznisa od strane žena u plastenici, proizvodnji, voćarstvu, poljoradstvu, uzgoju i skupljanju ljekovitog bilja, izradi suvenira, proizvodnji domaćih tradicionalnih proizvoda, proizvoda od vune, tkanju, vezenju, šivanju, uzgoju cvijeća, proizvodnji proizvoda od mlijeka itd. Nbrojene su mogućnosti koje se pružaju ženama koje žive u ruralnim područjima, koja zbog vrlo povoljnih prirodnih uvjeta i tradicije proizvodnje omogućavaju uspješno bavljenje ovim poslovima. Provedba edukacije, stručna i financijska podrška za pokretanje samostalnih biznisa, pomoći će ženama da svoje poslove unaprijede i pretvore u biznis od kojega će imati primanja.

2.2. Pобољшanje kontrole i pristupa resursima od strane žena u općini Žepče

Gotovo svaka žena, a posebno one koje žive u ruralnom području se susreću sa određenim nizom problema kao što su pristup obrazovanju, resursima i zdravstvenoj zaštiti, zbog tradicionalnih podjela rodni uloga, brige o obitelji, o imanju, neposjedovanja vlastitog zemljišta i drugih materijalnih sredstava, te zbog slabe mobilnosti. Ruralnim ženama je potrebno omogućiti da ostvare svoja prava koja su manje-višeslobodno dostupna ženama koje žive u urbanim okruženjima, jer je njima mnogo lakše doći do svih neophodnih institucija, a povećanjem mobilnosti ruralnih žena, te nesmetanim pristupom obrazovanju, resursima i zdravstvenoj zaštiti bi se pozitivno uticalo na smanjenje jaz između ruralnih žena i muškaraca, ali i na smanjenje siromaštva. Također, bolji pristup obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti im omogućava da bolje sudjeluju u procesu razvoja i da ravnopravnije sudjeluju u mogućnostima koje kreira razvoj i prednostima koje nudi. Obrazovne institucije, škole i fakulteti kroz programe edukacije mogu utjecati na svijest žena o ravnopravnosti spolova.

2.3. Unapređenje institucionalne podrške ženama poduzetnicama i vlasnicama privatnih biznisa

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Rodna neravnopravnost u oblasti poduzetništva je veoma izražena. Izvorni poduzetnici koji su rođeni u selima su nedovoljno razvijeni i kod žena i kod muškaraca, a poduzetnička aktivnost kod žena je znatno manja nego kod muškaraca. Ovo je razumljivo jer žene nisu ohrabrivane ni od strane društva ni od strane obitelji da se bave samostalnim biznisom, imaju manje vremena za biznis jer su tradicionalno angažirane za rad u okviru doma i brige o djeci koji nije plaćen, imaju manje resurse, nerazvijene poslovne mreže, kao i otežan pristup informacijama o biznis prilikama.

S obzirom da je vrlo mali broj žena u općini Žepče vlasnica privatnih biznisa i poduzeća, svega 26,2%, potrebno je kroz razne olakšice i poticaje za poduzetnice afirmirati ih kako bi se povećao njihov broj. Time bi se povećali i pristup i kontrola nad resursima, žene bi se ekonomski osnažile, povećao bi se njihov angažman u javnom i političkom životu, što bi imalo pozitivan utjecaj na cjelokupnu društvenu zajednicu. Prioritetno je stvaranje poslovnog ambijenta za razmah ženskog poduzetništva i što brži razvoja malih i srednjih poduzeća u vlasništvu žena. Programi podrške ženskom poduzetništvu nisu eksplicitno gotovo nigdje navedeni. Obrazovanje za biznis je važna karika u lancu podrške samozapošljavanju i treba da bude obavezni dio svih vidova institucionalne podrške.

3. Nedostatak podrške za žene u stjecanju dodatnih izvora prihoda

Veliki dio radnog vremena žene u općini Žepče provedu na neplaćenom poslu kao što su poljoprivredni poslovi, kućanski poslovi, briga o djeci i obitelji. Prema podacima dobivenim u GSSA općine Žepče, 31% žena utroši do 3 sata dnevno na poljoprivredne poslove, 3% žena utroši do 6 sati na poljoprivredne poslove, a 2% žena utroši čak više od 8 sati na poljoprivredne poslove.

Nedovoljno su informirane o mogućnostima neformalnog zapošljavanja i samozapošljavanja koje im donosi prihode; poslovi u seoskom turizmu, proizvodnja organske i tradicionalne hrane, gajenje i plasman ljekovitog bilja, izrada suvenira, i sl.

Na temelju prikazanog problema identificirane su slijedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem imajući na umu da se:

- Rješavanje ovog problema je urgentno jer pogotovo značajan dio populacije žena iz ruralnih područja.
- Povećanjem podrške doprinijeti će se povećanju sati plaćenog rada za žene, pokretanju biznisa od strane žena, ekonomskom osnaživanju žena, poboljšanju financijske sigurnosti žena, boljem pristupu i kontroli nad resursima, kvaliteti života žena.

3.1. Podrška nezaposlenim ženama/djevojkama za ostvarivanje dodatnih izvora prihoda „na kućnom pragu“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Informiranje i provođenje edukacije žena/djevojaka o mogućnostima ostvarivanja prihoda "na kućnom pragu", te kako da od ¾ vremena koje provedu na neplaćenim poslovima pronađu način kako će svoj posao usavršiti i prilagoditi na način da od njega mogu ostvariti zaradu i osigurati si određenu financijsku dobit.

S obzirom na visoku nezaposlenost i činjenicu da je općina Žepče 85 % ruralno područje, s tradicijom bavljenja poljoprivredom i sa stalnim razvojem ruralnog turizma, ženama se može dati prilika za povećanje samopouzdanja i motivacije kroz posebno osposobljavanje u turizmu i poljoprivrednoj proizvodnji kako bi lakše ostvarile prihode. Predloženim mjerama i projektima želimo da žene osposobimo da na kućnom pragu proizvedu odveć postojeće proizvode sa dodanom vrijednošću.

3.2. Podrška umjetnicima i kulturnom stvaralaštvu žena, tradicionalnim vještinama i zanatima

S obzirom da smo izradom GSSA općine Žepče dobili podatke koji pokazuju da žene u općini Žepče vrlo malo vremena posvećuju slobodnim aktivnostima, društvenom životu i hobijima odlučili smo da pokrenemo aktivnosti koje će to promijeniti. Žepče je sredina koja je poznata po velikom broju „umjetničkih duša“, spisateljica, slikarica, kiparica, žena koje se bave izradom ručnih radova, tradicionalnih nošnji i odjevnih predmeta, suvenira, nakita... Potrebno je prije svega promovirati njihov rad, omogućiti im da kroz edukacije usavrše i podijele svoje vještine s drugim ženama, međusobno se druže i kvalitetno provedu slobodno vrijeme. Nagradivanjem najboljih radova, žene bi se potakle da se dodatno posvete ovim aktivnostima, imale bi određenu korist od svog rada, te bi na taj način u pozitivnom svjetlu promovirale općinu.

4.1.2 Obrazloženje odabira projekata/mjere/aktivnosti

Odabir projekata za ekonomsko osnaživanje žena u općini Žepče uvjetovan je prvenstveno glavnim problemom koji se tiče ovog područja, a to je visoka stopa nezaposlenih žena u radno aktivnoj dobi. Većina predloženih projekata ima za rezultat da smanji broj nezaposlenih osoba, ili omogući lakši pristup zaposlenju i učini žene konkurentnijim na tržištu rada. Osim toga otvaraju se mogućnosti za ostvarivanje profita i ostvarivanje kreativnih inicijativa kod žena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Provedbom ovih projekata doprinijeti će se poboljšanju kvalitete života žena i njihovih obitelji, utjecati će se na poboljšanje pristupa i kontrole nad resursima od strane žena, osigurati će se prihodi i financijska sigurnost kod žena. Smatramo da je edukacija jedan od glavnih koraka koje je potrebno provesti na putu ka ekonomskom osnaživanju žena, te smo iz tog razloga u predloženim projektima predvidjeli upravo edukacije koje imaju za cilj da ženama omogućuje stjecanje novih vještina i znanja, povećaju šanse za zapošljavanje, samozapošljavanje i u konačnici ih financijski stabilnim i neovisnim.

4.1.3. Obrazloženje rezultata i utjecaja projekata

Predloženi projekti imaju zadatak da podignu svijest javnosti o položaju žena, omogućuje bolji pristup informacijama, potaknu na udruživanje i zajednički rad žena, doprinesu educiranosti žena, upoznaju se s novim tehnologijama poljoprivredne proizvodnje i mogu postići pokretanja samostalnih biznisa, ostvarivanja prihoda iz alternativnih izvora, gdje je poseban naglasak dat na žene iz ruralnih područja i društveno marginalizirane žene.

Navedenim projektima će se doprinijeti ekonomskom osnaživanju žena i djevojaka općine Žepče.

4.2.1. Ključna pitanja u području politike

1. Nizak postotak žena od 16,7% uključeni u rad nevladinih organizacija i političkih stranaka u općini Žepče

Jedan od razloga niskog postotka žena koje sudjeluju u radu nevladinih organizacija i političkih stranaka je prvenstveno nedovoljna zainteresiranost žena za ovakav vid angažmana. Zbog preuzimanja brige o djeci i obitelji žene imaju manje vremena da se posvete drugim aktivnostima. Nedostatak usluga vrtića, gdje bi žene mogle ostaviti djecu za vrijeme angažmana u radu NVO i politički.

Ovim problemom su pogođene sve žene iznad 16 godina starosti, iz urbanog i ruralnih područja općine Žepče.

Rješavanje ovog pitanja je urgentno jer je općina Žepče jedna od općina s najmanjim postotkom žena uključeni u rad NVO-a i političkih stranaka. Povećanje postotka žena uključeni u rad NVO i političkih stranaka doprinijeti će se poštivanju i provedbi Zakona o ravnopravnosti

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

splova, smanjiti se diskriminacija žena, povećati se broj žena na rukovodnim funkcijama, pozitivno se utjecati na pozitivne promjene i promociju ženskih ljudskih prava i rodnu ravnopravnost. Cilj nam je da se udio žena aktivnih u radu NVO-a i političkih stranki poveća na 25%.

Na temelju prikazanog problema niskog postotka žena od 16,7% uključenih u rad nevladinih organizacija i političkih stranaka u općini Žepče identificirane su slijedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem i to:

1.1. Provođenje javnih kampanja za podizanje svijesti kod žena

Provođenjem javnih kampanja kojima se poticati žene na uključivanje u politički i društveni život, doprinijeti se povećanju sudjelovanja žena u radu političkih stranaka, radu mjesnih zajednica, vijeća, nevladinih organizacija. Da bi se povećao angažman žena u političkom i društvenom životu zajednice nužno je educirati žene o nužnosti aktivnog sudjelovanja žena u radu političkih stranaka, mjesnih zajednica, vijeća i utjecaju na donošenje odluka koje će imati pozitivan utjecaj na postizanje rodne ravnopravnosti i povećanje zastupljenosti žena.

Povećanje participacije žena u političkom i društvenom životu zajednice kroz provedbu javnih kampanji, u cilju postizanja rodne ravnopravnosti u procesima donošenja odluka, osnaživanjem žena za ostvarivanje prava na sudjelovanje u procesima donošenja odluka, senzibilizacija političkih stranaka za pitanje rodne ravnopravnosti i povećanje samoinicijative žena s posebnim naglaskom na žene iz ruralnih područja općine Žepče.

1.2. Pokretanje inicijative za aktivnije uključivanje žena u rad NVO-a i zadruga

Općina Žepče, u poređenju s drugim općinama, se nalazi među općinama s najnižim postotkom žena aktivnih u radu nevladinih organizacija. Samo 22,7% žena je aktivno u nevladinom sektoru. Potrebno je provesti aktivnosti koje će afirmirati žene na udruživanje u zadruge, udruženja i potaknuti ih na zajedničko djelovanje i organiziranje u cilju ostvarivanja zajedničkih ciljeva i interesa. Provođenjem edukacija za žene, pružanjem potpore i poticaja udruženjima žena, pomoći pri izradi biznis planova i projektnih prijedloga osnažiti se rad postojećih i budućih ženskih nevladinih organizacija. Cilj je povećati samosvijest žena o mogućnostima koje im se pružaju kroz organiziranje u udruženja, zadruge, zajednički rad i pokretanje novih zajedničkih aktivnosti.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

1.3. Pokretanje institucionalne podrške za pravnu i psihološku pomoć ženama

U Žepču je djelovao Centar za pravnu pomoć ženama do početka 2012. godine, kada je prestao s radom zbog nedostatka finansijskih sredstava. Nakon zatvaranja ovog centra žene se mogu obratiti za pomoć u Zavod za besplatnu pravnu pomoć u Zenici, koji mnogim ženama nije pristupačan zbog udaljenosti od Žepča.

Ženama je potrebno omogućiti besplatnu pravnu, psihološku, savjetodavnu pomoć, promociju i unapređenje ženskih ljudskih prava, te podignuti svijest žena o njihovim pravima i zagovarati provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova, s posebnim naglaskom na žene žrtve nasilja i žene žrtve diskriminacije.

2. Niska zainteresiranost djevojaka i žena za aktivan angažman u javnom i političkom životu u ostvarivanju rodne ravnopravnosti u općini Žepče

Zainteresiranost žena za politiku i politička pitanja u općini Žepče, prema provedenoj anketi, je mala. Svega 4,3% žena od 114 anketiranih je izjavilo da je jako zainteresirano za politiku i politička pitanja, a 37% da uopće nije zainteresirano. Od 114 anketiranih žena 73% ih je izašlo na izbore.

Rješavanjem ovog problema doprinijeti će se promjeni tradicionalnih, patrijahalnih i konvencionalnih stavova društva o ulozi žene, doprinijeti će se povećanju spolne ravnopravnosti, dogoditi će se napredak u jednakopravnosti i zastupljenosti žena i muškaraca u procesu donošenja odluka, povećati će se samopouzdanje i samopoštovanje kod žena, žene će dobiti veći u društvenom i privilegije, doći će do ekonomskog napredka društva/zajednice te će se povećati kvaliteta života žena i njihovih obitelji.

Na temelju prikazanog problema niske zainteresiranosti djevojaka i žena za aktivan angažman u javnom i političkom životu u ostvarivanju rodne ravnopravnosti u općini Žepče identificirane su slijedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem i to:

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

2.1. Unapređenje postojećih i izradanovih metoda za provođenje „Zakona o ravnopravnosti spolova“

Jednakost i ravnopravnost spolova nisu isključivo pitanja socijalne pravde, nego predstavljaju neophodan uvjet za društveni i ekonomski razvoj, s posebnim naglaskom na smanjenje siromaštva i poboljšanje kvaliteta života svih građana. Zakonom o ravnopravnosti spolova predviđena je obaveza donošenja plana akcije za promoviranje ravnopravnosti spolova. Potrebno je unaprijediti postojeće i izraditi nove metode koje će pospješiti provođenje ovog zakona u svim područjima koja imaju bilo kakav utjecaj na ženu i njen položaj u društvu.

2.2. Povećati udio žena na rukovodećim pozicijama i poticati žensko liderstvo

U općini Žepče, žene su vrlo malo zastupljene na rukovodećim pozicijama. Što se tiče područja politike, žene nemaju snažniji politički utjecaj i njihovo prisustvo u političkim tijelima nema veći politički značaj. Od 47 mjesnih zajednica u općini Žepče, samo 2 imaju za predsjednice žene. Na mjestu direktorica javnih ustanova i poduzeća su 4 žene. U općinskoj administraciji zaposleno je 40 žena od ukupno 74 uposlenika. Na rukovodećim funkcijama su 2 žene. Na dužnostima Upravnih i Nadzornih odbora obrazovnih ustanova i javnih poduzeća su 2 žene. Žene bi trebale biti daleko aktivnije u društvenom životu općine, i trebalo bi se inzistirati na potpunom reciprocitetu u svim institucijama, politici, upravnim i nadzornim odborima u općini Žepče.

Potrebno je podizanje samopuzdanja i samopoštovanja kod žena, potaknuti ih na udruživanje s ciljem većeg utjecaja na pozitivne promjene i promociju ženskih ljudskih prava i rodne ravnopravnosti. Ženama na pozicijama može pružiti podršku, pokazati povjerenje u „ženu“, glasati za žene na izborima, težiti razbijanju tradicionalnih, patrijalhalnih i konvencionalnih stavova društva o ulozi žene. **Na ovaj način** bi se povećala participacija žena u političkom životu lokalne zajednice, potakle bi se žene iz različitih političkih stranaka da rade zajedno na promociji i afirmaciji žena koje su liderke u različitim oblastima društvenog, poslovnog i političkog života u Općini, kao i na povećanju broja liderki.

3. Niska dostupnost javnih usluga za djevojke i žene u ruralnom području općine Žepče u oblastima zdravstva i društvenih djelatnosti (kultura, sport i rekreacija)

Većina usluga je skoncentrirana u urbanom središtu općine Žepče. Veliki problem predstavlja nepostojanje organiziranog sustava pružanja usluga pedijatra i ginekologa u područnim ambulancama koje se nalaze u ruralnom području općine Žepče. Zbog manjeg broja liječnika

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

ograničeno je pružanje liječničke pomoći u ruralnim područjima gdje liječnik dolazi 1-2 puta tjedno. Područne ambulate su neadekvatno opremljene. Nedovoljno je unaprijeđen sustav zdravstvene zaštite za žene i ne provode se mjere usmjerene ka prevenciji i ranom otkrivanju zloćudnih bolesti, otkrivanju reproduktivnog zdravlja žena, smanjenju učestalosti spolno prenosivih bolesti te podizanju razine zaštite i otkrivanja zdravlja žena. Nipošto nisu organizirane tečajevi i edukacije za trudnice i porodilje.

Nedovoljna je ponuda sportskih i rekreacijskih aktivnosti za žene, osim pilatesa i fitnesa, i nema uređenih terena za pješanje, trčanje ili vožnju biciklom. Prema anketi 33% žena provede do 3 sata dnevno na društvene aktivnosti, dok 67% žena nije odgovorilo, što bi se moglo protumačiti da uopće nemaju vremena za društvene aktivnosti.

Žene općenito posvećuju malo vremena brizi o sebi i svome zdravlju. Briga o djeci, obitelji, kućanskim poslovima i obavezama su na prvom mjestu. Niska dostupnost javnih usluga rezultira nekorisnim iskorištavanjem slobodnog vremena od strane žena.

Ovim problemom su pogođene žene i djevojke svih starosnih dobi, iz urbanog i ruralnih područja općine Žepče, gdje su posebno ugrožene žene iz ruralnih područja.

Rješavanje ovog pitanja je od iznimne važnosti jer dostupnost uslugama zdravstva pa i društvenih djelatnosti utječe ne samo na žene nego i na cjelokupnu društvenu zajednicu u svakom segmentu života. Njegovim rješavanjem osiguralo bi se bolje zdravstveno stanje žena, djevojaka i djece, povećao bi se natalitet, smanjio broj žena koje umiru od zloćudnih ženskih bolesti, smanjila smrtnost djece i novorođenčadi, smanjio broj spontanih pobačaja, žene bi kvalitetnije iskoristile slobodno vrijeme.

Posljedice ove situacije se odražavaju na žene i djevojke svih starosnih skupina, a posebno su ugrožene trudnice, porodilje, mlade djevojke, ali i žene starije životne dobi koje trebaju redovite liječničke preglede. Rješavanjem ovog pitanja doprinijelo bi se rješavanju i drugih problema kao što su povećan broj radno sposobnih žena, samim time i ekonomsku neovisnost žena i kvaliteti života žena.

Budući da je dostupnost javnih usluga za djevojke i žene u općini Žepče vrlo niska, svako povećanje dostupnosti može značiti veliki pomak u rješavanju ovog problema.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Na temelju prikazanog problema niske dostupnosti javnih usluga za djevojke i žene u urbanom području općine Žepče, u oblastima zdravstva i društvenih djelatnosti (kulture, sporta i rekreacije) identificirane su sljedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem i to:

3.1. Usklađivanje javnih usluga zdravstva s potrebama djevojkama i žena u općini Žepče

Rješavanje ovog pitanja je od iznimne važnosti jer dostupnost ulugama zdravstva pa i društvenih djelatnosti utječe ne samo na žene nego i na cjelokupnu društvenu zajednicu. Ovim pitanjem se trebaju pozabaviti zdravstvene ustanove s područja općine Žepče, općinska služba za opću upravu i društvene djelatnosti, sportski klubovi i udruženja, Komisija za ravnopravnost spolova općine Žepče, Gender radna grupa općine Žepče i Razvojna agencija Žepče.

Potrebno je organiziranje obrazovnih tečajeva za trudnice i porodilje, organiziranje ginekoloških pregleda, organiziranje pregleda i testiranja žena na zloćudne bolesti i bolesti ženskih spolnih organa, edukacije o prevenciji i zaštiti od zloćudne i zaraznih bolesti, organiziranje besplatnih pregleda za žene u udaljenim ruralnim područjima i žene lošeg imovinskog stanja koje si ne mogu priuštiti ovakve preglede, kao ni dolazak na njih.

3.2. Inkorporiranje gender pristupa u javne politike (proračun/budžet općine)

Za uspješnu provedbu LGAP-a potrebno je približiti lokalnoj politici i organima koji su direktno uključeni u proces donošenja odluka važnost primjene Zakona o ravnopravnosti spolova, te provesti edukacije o nužnosti provedbe gender politike za sve osobe koje rade na izradi proračuna/budžeta općine, edukacije o gender senzitivnom budžetiranju, načinu i metodama uvođenja gender senzitivnog budžeta.

Cilj nam je doprinijeti uvođenju procedura gender senzitivnog budžetiranja u općini Žepče u skladu sa Gender akcionim planom BiH, što će ujedno značiti i realizaciju dijela operativnog plana gender mehanizama u BiH na ovom području. Potrebno je da se osposobe općinski uposlenici, iz službe financija, predstavnici Komisije za ravnopravnost spolova, u oblasti gender senzitivnog budžetiranja za samostalno sprovođenje analize općinskih budžeta.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.3. Osigurati sportske i kulturne sadržaje dostupne svima, a prilagođene potrebama žena

Ženama u općini Žepče bavljenje rekreacijskim aktivnostima nije omogućeno. Osim pilatesa i fitnesa koje pohađaju oko 50 žena, drugih vidova rekreacije za žene nema. Nema uređenih terena za trčanje ili pješanje koje bi žene mogle koristiti za rekreaciju. Također nije uobičajeno da se žene organiziraju i zakupne korištenje nekog od igrališta ili sportsku dvoranu za potrebe rekreacije, što muškarci često rade. Od 13 sportskih klubova samo je jedan ženski (Ženski odbojkaški klub „Žepče“), dok su u drugim klubovima u većini slučajeva isključivo muškarci. Potrebno je afirmirati sportska i kulturna udruženja na uključivanje većeg broja žena u sportska i kulturna događanja u općini.

4.2.2. Obrazloženje odabira projekata/mjere/aktivnosti

Na području općine Žepče, u području politike identificirana je velika neravnopravnost žena u participaciji, pristupu i kontroli nad resursima, što utječe na cjelokupni javni i privatni život žena, posao, slobodne aktivnosti kao i kvalitetu života. Odabrani projekti obuhvaćaju značajan dio populacije žena u općini Žepče i bitni su za rješavanje pitanja vezanih za poziciju žena u političkom i društvenom životu zajednice. Projekat će doprinijeti promjeni tradicionalnih, patrijahalnih i konvencionalnih stavova društva o ulozi žene, smanjiti i se spolna diskriminacija žena, doći će do napretka u jednakopravnosti i zastupljenosti žena i muškaraca u procesu donošenja odluka, povećati će se samopouzdanje i samopoštovanje kod žena, žene će imati veću društvenu moć i privilegije, što će na kraju doprinijeti ekonomskom napretku društva i zajednice.

Navedenim projektima povećati će se postotak žena uključenih u rad NVO i političkih stranaka doprinijeti će se poštivanju i provedbi Zakona o ravnopravnosti spolova, povećati će se broj žena na rukovodnim funkcijama, pozitivno će se utjecati na pozitivne promjene i promociju ženskih ljudskih prava i rodnu ravnopravnost.

Realizacijom navedenih projekata doprinijeti će se boljoj zdravstvenoj zaštiti žena i djevojaka općine Žepče, te će se osigurati mogućnosti za aktivno i kvalitetno provođenje slobodnog vremena od strane žena.

4.2.3. Obrazloženje rezultata i utjecaja projekta

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

S obzirom da su žene u općini Žepče, u skoro svim segmentima života u neravnopravnom položaju u odnosu na muškarce, realizacijom ovih projekata prvenstveno će se podignuti svijest javnosti i samih žena o nužnosti sudjelovanja žena u politici i društvenom životu svake zajednice, pa tako i općine Žepče.

Izradom i primjenom novih metoda za provođenje „Zakona o ravnopravnosti spolova“ i doprinijeti će se jednakosti i ravnopravnosti muškaraca i žena u svim oblastima društvenog rada u javnoj i privatnoj sferi.

Budući da je OV Općine Žepče već donijelo zaključak o uvođenju gender senzitivnog jezika i prikupljanju, vođenju, analiziranju i prikazivanju statističkih podataka i službenih evidencija gender senzitivno, svi budući normativno-pravni akti će sadržavati gender komponente, što će uz obuhvatno općinsko osoblje i službe, za izradu gender senzitivnog budžeta onemogućiti neravnopravnost spolova koja je bila i više nego očita.

4.3.5. Vremenski plan implementacije

Lokalni Gender akcioni plan bit će implementiran u periodu od 2012-2014. godine, dakle u trogodišnjoj vremenskoj projekciji.

Za svaki pojedinačni projekat utvrđen u akcionom planu bit će posebno planirana dinamika implementacije, koja će prije svega zavisiti o raspoloživih budžetskih sredstava i potencijalnim donatorima, te zainteresiranim stranama za svaki od predmetnih projekata.

U prvoj godini implementacije akcionog plana, možemo se osloniti na sredstva iz Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“, koja bi pomogla da se implementira jedan-dva projekta, dok će ostali period implementacije zavisiti uglavnom od potencijalnih donatora ili eventualno viših nivoa vlasti.

4.3.6. Financijski plan

Za financijski plan također važi projekcija od tri budžetske godine, odnosno od 2012-2014. godine, stim da se u prvoj godini zasniva na 100% sredstvima iz Programa Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ostale godine implementacije su projekcija svih identificiranih

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

projekata sa planom raspodjele poznatih ili potencijalnih izvora finansiranja pojedinih projekata od viših razina vlasti, donatorskih sredstava i drugih subjekata.

Svaki projekat iz akcionog plana u svojoj dinamici ima točno utvrđen finansijski plan kao i poznate odnosno potencijalne izvore sredstava, što je sastavni dio tabele akcionog plana. U slučaju da se u planiranom roku ne osiguraju finansijska sredstva iz drugih izvora (vanjskih izvora), potrebna sredstva će se nastojati osigurati iz općinskog proračuna.

4.3.7. Organizacijska struktura za implementaciju akcionog plana

U implementaciji LGAP-a općine Žepče sudjelovat će Gender radna grupa općine Žepče, Komisija za ravnopravnost spolova Općinskog vijeća općine Žepče, javne institucije, nevladine organizacije, lokalna razvojna agencija te ostali subjekti i pojedinci. Pomenuti akteri svojim zakonskim i drugim ovlaštenjima, te raspoloživim kapacitetima mogu doprinijeti blagovremenoj i kvalitetnoj implementaciji projekata, a u skladu sa projektnim prijedlozima ostvariti potencijalnu korist, koja se odnosi prije svega na ekonomsko i političko osnaživanje žena, usklađeno sa konkretnim programom te njegovim krajnjim rezultatom.

Njihova obveza je da u procesu implementacije akcionog plana pruže svu potrebnu kadrovsku i materijalnu pomoć u skladu sa raspoloživim kapacitetima i ovlaštenjima koja posjeduju za proces implementacije konkretnog programa-mjere.

Informacije o pojedinim fazama implementacije konkretnih programa, uključeni akteri će biti obavezni dostavljati Gender radnoj grupi koja je obavezna iste distribuirati prema donatorima.

Gender radna grupa općine Žepče će biti zadužena za koordinaciju, praćenje i ocjenjivanje uspješnosti implementacije LGAP-a.

Gender radna grupa općine Žepče će biti :

- koordinator aktivnosti nadzora i ocjenjivanja uspješnosti implementacije LGAP-a;
- organizator sastanaka, okruglih stolova, medijske promocije projekta;

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

- odgovorna za organiziranje i provođenje monitoringa i evaluacije;
- razviti plan komunikacije s zainteresiranim stranama i medijima;
- odgovorna za revidiranje i ažuriranje lokalnog akcionog gender plana;
- odgovorna za izvještavanje prema donatorima i sudionicima a u implementaciji projekta.

U procesu praćenja bit će uključena i Komisija za ravnopravnost spolova Općinskog vijeća općine Žepče.

4.3.8. Monitoring i evaluacija

LGAP općine Žepče je usmjeren na ekonomsko i političko osnaživanje žena. Za monitoring i evaluaciju LGAP-a općine Žepče odgovorni su članovi Gender radne grupe općine Žepče koji imaju zadatak da prate aktivnosti provedbe, prikupljaju informacije potrebne za analizu ostvarenih ciljeva i rezultata i osiguraju ostvarenje rezultata projekata.

Mjerenje uspješnosti implementacije LGAP-a će se raditi u odnosu na očekivane rezultate definirane u svakom pojedinačnom projektu i mjeri.

Uspješnost implementacije LGAP-a pratit će se monitoringom svakih šest mjeseci.

Evaluacija uspješnosti implementacije LGAP-a radit će se godinu i pol od dana od početka implementacije LGAP-a i nakon tri godine po završetku implementacije LGAP-a.

Provođenjem ovog Plana za osnaživanje žena i mjera predviđenih kao plan djelovanja po određenim pitanjima omogućit će se poboljšanje njihovog položaja u ovoj općini.

Gender radna grupa će periodično informirati OV općine Žepče i sve aktere uključene u implementaciju aktivnosti iz LGAP-a, kao krajnje korisnike projekata, o rezultatima praćenja i procjene.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

5. PRILOZI

5.1. Prilog 1

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Područje	Ekonomija	Potencijalni nositelj implementacije	Ciljna grupa	Očekivani rezultat	Period imp.- datum (oddo)	Izvor financiranja						
						Ukupno KM	Proračun (KM)	Kredit (KM)	Viši nivo vlasti (KM)	Javna pod. (KM)	Donat. (KM)	Privat. sektor (KM)
Participacija	Povećanje prilika za socio-ekonomsko osnaživanje žena u ruralnim područjima općine Žepče	Općina Lokalna razvojna agencija Biro za zapošljavanje NVO sektor	Nezaposlene žene općine Žepče Uključeno: 30 korisnica	-Podignuta razina informiranosti žena o njihovim pravima na tržištu rada i mogućnostima samozapošljavanja u okviru vlastitih domaćinstava -pokrenuti mini biznisi od strane žena -razvoj socijalnog poduzetništva u općini Žepče	2012.-2013. (10 mj.)	35.000	5.000	-	-	-	25.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

	Programi podrške ženskom poduzetništvu	Općina, lokalna razvojna agencija	Žene po etnicu u biznisu Žene vlasnice obrta i poduzeća	Povećan broj žena koje su pokrenule vlastiti biznis Otvaranje novih biznisa od strane žena Unapređenje konkurentnosti postojećih ženskih biznisa Povećanje broja uposlenih u ženskim biznisima Uspostavljeni modeli sufinansiranja ženskog poduzetništva	2013-2015.	50.000	15.000	-	-	-	10.000	25.000
	Ekonomsko osnaživanje društveno marginalizovanih žena	NVO, Javne ustanove, Centar za socijalni rad, Lokalna razvojna agencija	Žene žrtve nasilja, i samohrane majke koje su nezaposlene i nalaze se na birou za zapošljavanje općine Žepče Uključeno: 30 korisnica	1. Nezaposlene žene žrtve nasilja, i samohrane majke osposobljene za pokretanje projekata za samozapostavljanje. 2. Nezaposlene žene žrtve nasilja, i samohrane majke posjeduju vještine i znanje iz pisanja CV-a, molbi za posao, pisma motivacije, rada na racunaru, vještine prezentacije, potrebne za bolju konkurentnost na tržištu rada. 3. Unapredjene lične i društvene vještine, te povećano samopostovanje i samopouzdanje nezaposlenih žena žrtava nasilja, i samohranih majki	2013.-2014. (10 mj.)	30.000	2.000	-	3.000	-	25.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Edukacija nezaposlenih žena	NVO, obrazovne ustanove, lokalna razvojna agencija	neuposlene žene Ukupno :15 žena	Korisnice projekta stekle nova znanja i vještine za organiziranje doma instava kao malih gospodarskih subjekata u ruralnim područjima; ;Poboljšan stupanj educiranosti žena, kao i mogućnosti i sposobnosti žena za pokretanje vlastitih poslovnih aktivnosti, izradu biznis plana i projektnog prijedloga	2012.-2013. (11 mj.)	24.000	-	-	4.000	-	20.000	-
Novim znanjem do posla", programi prekvalifikacije za žene	Općina, obrazovne ustanove, lokalna razvojna agencija, NVO sektor.	Dugoročno nezaposlene žene, nezaposlene bez obrazovanja i vještina, žene iznad 40 godina, samohrane majke. Uključeno: 25 korisnica	Unaprjedi žena specifična i praktična znanja te vještine kod nezaposlenih žena radi povećanja njihove zapošljivosti kroz programe prekvalifikacije	2012.-2013. (12 mj.)	50.000	-	-	15.000	10.000	25.000	-
E- centar za žene	Općina Žepče, Lokalna razvojna agencija	Žene u općini Žepče	Uspostavljeni mehanizmi i instrumenti podrške ženama u njihovom cjeloživotnom učenju i razvoju vještina za potrebe održivog biznisa	2013-2014	30.000	3.000	-	2.000	-	25.000	
Javna kampanja „Pokreni samostalni biznis „	Općina, lokalna razvojna agencija, NVO sektor	Djevojke i žene starije dobi od 18 godine i više, iz urbanog i ruralnih područja općine Žepče Žene koje su	1. Povećana motiviranost žena za pokretanje biznisa te povećan broj žena vlasnica samostalnih biznisa 2. Povećane prilike za razvoj ženskog poduzetništva u općini Žepče-usvojene politike podrške ženskom poduzetništvu 3.Poboljšanje sudjelovanja žena u	2012.-2014. (16 mj.)	30.000	-	-	5.000	5.000	20.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

			vlasnice obrta ili namjeravaju registrirati obrt, javne institucije, i drugi organi koji donose odluke Uklju leno 20 žena	ruralnom razvoju								
Promocija stvaralaštva žepa kih književnica	javne ustanove kulture, obrazovne institucije , NVO sektor	Žene svih dobni skupina koje se bave spisateljstvom s područja op ine Žep e Uklju eno 20 korisnica.	Poboljšan društveni položaj žena spisateljica i upoznata javnost s njihovim radom i kvalitetom njihovih djela Ženama, spisateljicama omogućeno da od vlastitog rada steknu određena finansijska sredstva i ekonomski se osnaže, te da se aktivno uklju e u kulturni i društveni život zajednice.	2012.-2013. (6 mj.)	10.000	2.000	-	2.000	-	6.000	-	
Radionice umjetni kog kreativnog aktivizma, Ženska R.U.K.A	NVO sektor, javne ustanove kulture,	Žene svih dobi Uklju eno 50 žena.	Stvaranje ženske mreže radi uzajamne suradnje i podrške; organizirani programi osposobljavanja vezanih uz stjecanje vještina iz kreativne umjetnosti nužnih za participaciju ciljne skupine na tržištu rada; uspostavljeni uvjeti za ulazak na tržište rada kroz ste ene vještine , doprinos turisti koj ponudi op ine Žep e	2012.-2013. (4 mj.)	10.000	2.000	-	2.000	2.000	3.000	-	

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Pristup i kontrola	Informati ko obrazovanje žena	lokalna razvojna agencija , obrazovne institucije	Žene svih dobi (nezaposlene i zaposlene) Ukjučeno 50 žena.	Povećana motivacija žena za cjeloživotnim učenjem u općini Žepče; Unaprijeđeno znanje u oblasti IT tehnologije kod dugotrajno nezaposlenih žena iznad 35 godina starosti općine Žepče	2012.-2013. (6 mj.)	12.000	-	-	3.000	4.000	5.000	-
	Centar za besplatnu pravnu i psihološku pomoć u općini Žepče	NVO, javne ustanove, centar za socijalni rad lokalna razvojna agencija	Žene (socijalno ugrožene, marginalizirane, djevojke i studentice, visoko i nisko obrazovane, udane, udovice, razvedene , u vezama institucionalno neregistriranim, svih dobnih skupina; svih statusa, ...	-Stvoren servis za direktnu pomoć ženama; - Promovirana prava ciljne grupe na način da se zadovolje njihove potrebe za pravnom pomoć i socijalnom inkluzijom; - Ostvarena bolja educiranost žena o njihovim pravima; - smanjenje nasilja u obitelji i vezama uopće; - demokratski odnosi u sredini u kojoj se provodi projekt; - Više žena angažirano kroz društveni aktivizam u MZ i drugim sredinama u Žepču...	2012.-2014. (12 mj.)	20.000	-	-	5.000	5.000	15.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

	Unapređenje zdravstvene zaštite žena i djevojaka u ruralnim područjima općine Žepče	Općina, Zdravstvene ustanove, NVO, lokalna razvojna agencija	Žene i djevojke iz ruralnog područja općine Žepče, koje obuhvata oko 85% područja općine Žepče Uključeno: do 100 žena	Omogućen pristup uslugama zdravstvenih pregleda; Nabavljen jedan mamograf za žene i djevojke u općini Žepče; Povećan broj žena koje su pravovremeno otkrile bolest i izliječile se; Poboľšani uvjeti življenja u ruralnim mjesnim zajednicama općine Žepče Povećan broj preventivnih pregleda	2012.-2013. (8 mj.)	140.000		-	40.000	20.000	80.000	
Područje	Politika	Potencijalni nositelj implementacije	Ciljna grupa	Očekivani rezultat	Period imp.- datum (od-do)	Izvor financiranja						
						Ukupno (KM)	Proračun	Kredit (KM)	Viši nivo vlasti (KM)	Javna pod. (KM)	Donat. (KM)	Privat. sektor (KM)
Participacija	Povećanje učešća žena u politici kom životu općine Žepče	NVO sektor	Žene starosne dobi od 16 godina i više, zainteresirane za politiku i sudjelovanje u politici kom životu zajednice, namijenjen ženama iz urbanog i ruralnih područja općine Žepče Uključeno: do 40 žena.	1. Povećan broj politički aktivnih žena u općini Žepče i povećana svijest žena o nužnosti sudjelovanja žena u politici kom životu i borbi za ravnopravnost. 2. Žene se educirale, stekle nova znanja i informirale se kroz provedbu edukacije, javnu kampanju i predstavljanje uspješnih političarki. 3. Povećanje učešća žena u politici kom strankama sa trenutnih 25% do 30% u periodu 8 mjeseci, koliko traje projekt.	2012.-2013. (8 mj.)	14.000		-	-	4.000	10.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

	Gender senzitivno budžetiranje	Op ina, NVO, Javne ustanove, lokalna razvojna agencija	Op inski službenici u službi za budžet i financije, predstavnici Komisije za ravnopravnost spolova op ine Žep e Uklju eno do 25 osoba.	1. Osposobljeni op inski službenici za izradu gender senzitivnog budžeta i njegovo provo enje; 2. Analiziran op inski budžet i specifi ne potrebe krajnjih korisnika sa aspekta gendera, te su ste eno znanje u esnici primjenili na identificiranim problemima; 3. Uposlenici op ine, služba financija, i Komisije za ravnopravnost spolova Žep e educirani za izradu gender senzitivnog budžeta	2012.-2013. (6 mj.)	5.000	2.000	-	-	-	2.000	-
	Podrška udruživanju žena u udruženja i zadruge	Lokalna razvojna agencija, NVO sektor	Žene u op ini Žep e	1. podrška samoorganiziranju žena kroz zadruge i NVO sektor 2. Razvijeni kapaciteti rukovodstva udruženja i zadruga žena (organizacijske sposobnosti, pisanje projekata izrada strateškog plana) 2. uspostavljena bolja suradnja i umrežavanje udruženja sa drugim ženskim organizacijama u BiH 3. poboljšanja suradnja udruženja žena sa vladinim institucijama u donošenju odluka u lokalnoj zajednici i raspodjeli i kontroliranju sredstava u zajednici	2013.-2015. (6 mj.)	20.000	3.000	-	5.000	2.000	10.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

	Žena liderka iz ruralne sredine	NVO, javne ustanove,	Žene iz ruralnih MZ Uključeno do 100 žena.	Održana predavanja u svih 47 MZ, kojima su se žene educirale i stekle nova znanja Analizirano političko stanje i broj politički aktivnih žena u svakoj MZ Postignuta dobra suradnja žena iz različitih političkih stranaka Podignut nivo svijesti žena iz ruralne sredine ali i šire javnosti, o rodnoj jednakosti, u smislu odgovarajuće zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodnim mjestima	2012.-2013. (9 mj)	10.000	1.000	-	-	1.000	8.000	-
--	---------------------------------	----------------------	--	---	--------------------	--------	-------	---	---	-------	-------	---

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

5.2. Prilog 2

Članovi i članice Gender radne grupe općine Žepče:

1. Branka Janko, koordinatorica projekta
2. Ankica Marković
3. Lucija Tomas
4. Marijana Matijević
5. Asim Sinanović
6. Ljuba Tadić
7. Biljana Šišić
8. Stanko Knežević
9. Nijaz Derlić
10. Brigita Lovrić
11. Ilija Barešić
12. Marinko Kelavić
13. Sabina Malibegović
14. Almira Omerić
15. Marina Šupuković
16. Elma Ajanović
17. Edin Šišić